

รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์
เรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทัศนะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง
ของคณะกรรมการการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมการ ๒
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ... คณะกรรมการการเมือง, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.....

ที่... สว. (สนช/กมธ๒). ๐๐๑๐/(ร ๔๐)..... วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๒.....

เรื่อง... รายงานการศึกษาของคณะกรรมการการเมือง, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.....

กราบเรียน ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ วันพฤหัสบดีที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำสภา ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๔ วรรคสอง (๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๙ ประกอบข้อ ๘๕ วรรคสอง แห่งข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๓ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๒๙ และมาตรา ๒๗๙ วรรคสอง ประกอบข้อ ๗๘ วรรคหนึ่งและวรรคสอง (๑) ข้อ ๒๒๑ และข้อ ๒๒๒ แห่งข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ คณะกรรมการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นคณะกรรมการสามัญประจำสภานิติบัญญัติแห่งชาติคณะหนึ่ง มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการพิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ระบบการเลือกตั้ง และพรรคการเมือง รวมทั้งการดำเนินการบริหารจัดการขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายกล้านรงค์ จันทิก	ประธานคณะกรรมการ
๒. นายกิตติ วะสีนนท์	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายศิระชัย โชติรัตน์	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. รองศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ สุทกวาทิน	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. ศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์	เลขานุการคณะกรรมการ
๖. นายนิพนธ์ นราพิทักษ์กุล	โฆษกคณะกรรมการ
๗. พลเอก อีรเดซ มีเพียร	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๘. นายสีมา สีमानันท์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๙. พลเรือเอก กฤษณา เจริญพานิช	กรรมการ
๑๐. พลเอก จีรพงศ์ วรรณรัตน์	กรรมการ
๑๑. รองศาสตราจารย์เจริญศักดิ์ ศาลากิจ	กรรมการ
๑๒. พลตำรวจโท ชาญเทพ เสสสะเวช	กรรมการ
๑๓. พลเอก เทพพงศ์ ทิพยจันทร์	กรรมการ
๑๔. พลเรือเอก ธราธร ขจิตสุวรรณ	กรรมการ

๑๕. พลเอก นพดล อินทปัญญา	กรรมการ
๑๖. นางนิพัทธา อมรรัตนเมธา	กรรมการ
๑๗. ร้อยตำรวจตรี พงษ์นิวัฒน์ ยุทธภัณฑ์บริภาร	กรรมการ
๑๘. พลเอก พิสิทธิ์ สิทธิสาร	กรรมการ
๑๙. ศาสตราจารย์พิเศษภัทรศักดิ์ วรรณแสง	กรรมการ
๒๐. นายยุทธนา ทิพเจริญ	กรรมการ
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์	กรรมการ
๒๒. พลตรี สันติพงศ์ ธรรมปิยะ	กรรมการ
๒๓. นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลวุฒิ	กรรมการ
๒๔. นายอนุศาสน์ สุวรรณมงคล	กรรมการ
๒๕. พลอากาศเอก อาคม กาญจนหิรัญ	กรรมการ

บัดนี้ คณะกรรมการได้ศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทศนะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับ เสรีจเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานการศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๑๐๑

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และนำเสนอรายงานของคณะกรรมการต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป

(ลงชื่อ)

ก้านรงค์ จันทิก

(นายก้านรงค์ จันทิก)

ประธานคณะกรรมการการเมือง

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวอรัทัย แหวนนาค)

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการพัฒนาการเมือง
และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการการเมือง
สำนักกรรมการ ๒ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
โทร. ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๘๔ - ๕ / โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๑๗๒

สุภัทสร พิมพ์
อรัทัย/ สุภัทสร/ ภรภัค/ ททัษมาศ ทาน

รายงานการศึกษา
เรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทักษะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับ
ของคณะกรรมการการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ด้วยในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔/๒๕๕๗ วันพฤหัสบดีที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำสภา ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๔ วรรคสอง (๑) แก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๙ ประกอบข้อ ๘๕ วรรคสอง แห่งข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยอาศัยอำนาจ ตามความในมาตรา ๑๓ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๒๙ และมาตรา ๒๗๙ วรรคสอง ประกอบข้อ ๗๘ วรรคหนึ่งและวรรคสอง (๑) ข้อ ๒๒๑ และข้อ ๒๒๒ แห่งข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ คณะกรรมการการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นคณะกรรมการสามัญประจำ สภานิติบัญญัติแห่งชาติคณะหนึ่ง มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาขอเสนอข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ระบบการเลือกตั้ง และพรรคการเมือง รวมทั้งการดำเนินการ บริหารจัดการขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการตระหนักถึงความสำคัญของการ เลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม ที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการเมืองตามครรลองของประชาธิปไตย จึงได้จัดโครงการศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทักษะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวคิดและรวบรวมความเห็นต่าง ๆ ที่จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลให้การเลือกตั้ง ไม่สุจริตเที่ยงธรรม และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเลือกตั้งและการควบคุมการ เลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานการศึกษา เรื่องดังกล่าวต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามข้อบังคับการประชุมสภานิติบัญญัติ แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๑๐๑ ดังนี้

๑. การดำเนินงาน

คณะกรรมการได้ตั้งคณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง เพื่อทำหน้าที่พิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับ ระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นที่คณะกรรมการมอบหมาย ประกอบด้วย

๑.๑ รศ.ทวีศักดิ์ สุททวาทีน	เป็นประธานคณะอนุกรรมการ
๑.๒ พล.อ. พิสิทธิ์ สิทธิสาร	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๑.๓ พล.อ.อ. อาคม กาญจนหิรัญ	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง

๑.๔ นางนิพัทธา อมรรัตนเมธา	เป็นอนุกรรมการ
๑.๕ นายยุทธนา ทัพเจริญ	เป็นอนุกรรมการ
๑.๖ ผศ.ทวี สุรฤทธิกุล	เป็นอนุกรรมการ
๑.๗ พล.อ. วิทวัส บุญยสัมพันธ์	เป็นอนุกรรมการ
๑.๘ นายสุชาติ สหัสโชติ	เป็นอนุกรรมการ
๑.๙ นายดุฎฐิ พรสุขสวัสดิ์	เป็นอนุกรรมการ
๑.๑๐ นายสุริยะ อมรโรจน์วรวุฒิ	เป็นอนุกรรมการ
๑.๑๑ พล.อ. บุญธรรม โอริส	เป็นอนุกรรมการ
๑.๑๒ นายวิษณุ ตาปสนันท์	เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

อนึ่ง พันตำรวจเอก จรุงวิทย์ ภุมมา ลาออกจากการเป็นอนุกรรมการ ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑ และในคราวประชุมคณะกรรมการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๘๕ วันพุธที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑ ที่ประชุมได้มีมติตั้ง นายสุริยะ อมรโรจน์วรวุฒิ เป็นอนุกรรมการ แทนตำแหน่งที่ว่าง

คณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง กำหนดจัดโครงการศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทักษะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง และได้เสนอรายงานการศึกษาต่อคณะกรรมการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็นชอบ

๒. วิธีการพิจารณาศึกษา

๒.๑ การสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการศึกษา มาให้ข้อมูลและข้อเท็จจริง จำนวน ๖ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑.๑ หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและเครือข่ายที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง

๒.๑.๒ พรรคการเมือง

๒.๑.๓ กลุ่มการเมือง

๒.๑.๔ ภาคประชาสังคมและนักวิชาการ

๒.๑.๕ สื่อสารมวลชน

๒.๑.๖ ประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

๒.๒ การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

๓. ผลการศึกษา

คณะอนุกรรมการขอรายงานผลการศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทักษะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง ซึ่งคณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองได้ดำเนินการศึกษา โดยคณะอนุกรรมการได้พิจารณารายงานของคณะอนุกรรมการ

(๓)

ด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว และได้มีมติให้ความเห็นชอบกับรายงานดังกล่าว โดยถือเป็น
รายงานการศึกษาของคณะกรรมการ

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการจึงเสนอรายงานการศึกษาของ
คณะกรรมการ โดยมีรายละเอียดตามรายงานท้ายนี้ เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณา
หากสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้ความเห็นชอบด้วยกับผลการศึกษาของคณะกรรมการ
ขอให้โปรดแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาและดำเนินการตามแต่จะเห็นสมควรต่อไป ทั้งนี้
เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนสืบไป

(ศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์)

เลขาธิการคณะกรรมการการเมือง

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คณะกรรมการการเมือง สถาบันบัญญัติแห่งชาติ

นายก้านรงค์ จันทิก
ประธานคณะกรรมการ

นายกิตติ วะสินนท์
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่หนึ่ง

นายศิระชัย โชติรัตน์
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สอง

รองศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ สูทกวาทิน
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สาม

ศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์
เลขานุการคณะกรรมการ

นายนิพนธ์ นราพิทักษ์กุล
โฆษกคณะกรรมการ

พลเอก อีร์เดช มีเพียร
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นายสีมา สีมานนท์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

กรรมการ

พลเรือเอก กฤษณา เจริญพานิช พลเอก จีรพงศ์ วรรณรัตน์ รองศาสตราจารย์เจริญศักดิ์ ศาลากิจ

พลตำรวจโท ชาญเทพ เสสะเวช พลเอก เทพพงศ์ ทิพยจันทร์ พลเรือเอก ธราธร ขจิตสุวรรณ

พลเอก นพดล อินทปัญญา นางนิพัทธา อมรัตน์เมธา ร้อยตำรวจตรี พงษ์นิวัฒน์ ยุทธภัณฑ์บริการ

พลเอก พิสิทธิ์ ลีทธิสาร ศาสตราจารย์พิเศษภัทรศักดิ์ วรรณแสง นายยุทธนา ทัพเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิศักดิ์ ลากเจริญทรัพย์ พลตรี สันติพงศ์ ธรรมปิยะ

นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลวุฒิ นายอนุศาสน์ สุวรรณมงคล พลอากาศเอก อาคม กาญจนหิรัญ

คณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง

รองศาสตราจารย์ทวิศักดิ์ สุทกวาทิน
ประธานคณะอนุกรรมการ

พลเอก พิสิทธิ์ สิทธิสาร
รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง

พลอากาศเอก อาคม กาญจนหิรัญ
รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง

อนุกรรมการ

นางนิพัทธา อมรัตน์เมธา

นายยุทธนา ทัพเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวี สุรฤทธิกุล

นายดุष्ฎี พรสุขสวัสดิ์

พลเอก วิทวัส บุญยสัมพันธ์

นายสุชาติ สหัสโชติ

พลเอก บุญธรรม โอริส

นายสุริยะ อมรโรจน์วรวุฒิ

นายวิษณุ ตาปสนันท์
อนุกรรมการและเลขานุการ

(ก)

คำนำ

รายงานการศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทศนะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของคณะกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ในคณะกรรมการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจพิจารณา ศึกษาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งและ พรรคการเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและรวบรวมความเห็นต่าง ๆ ที่จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัย ที่ส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเลือกตั้ง และการควบคุมการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง

รายงานการศึกษานี้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ ๑ เป็นรายงาน การศึกษาระดับย่อ และส่วนที่ ๒ เป็นรายงานการศึกษาระดับสมบูรณ์

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและ นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้การเลือกตั้งเกิดความสุจริตเที่ยงธรรมต่อไป

คณะกรรมการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
ผู้จัดทำ

(ข)

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาเรื่อง “การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทักษะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง” มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดและรวบรวมความเห็นต่าง ๆ เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเลือกตั้งซึ่งส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม ๒) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเลือกตั้งและการควบคุมการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยทำการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๖ กลุ่ม ได้แก่ ๑) หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและเครือข่ายที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง ๒) พรรคการเมือง ๓) กลุ่มการเมือง ๔) ภาคประชาสังคมและนักวิชาการ (องค์การเอกชนที่ตรวจสอบการเลือกตั้งที่ลงทะเบียนกับ กกต. และอื่น ๆ) ๕) สื่อสารมวลชน และ ๖) ประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

จากการศึกษาสรุปกลยุทธ์และมาตรการเพื่อใช้ในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีความสุจริตเที่ยงธรรมได้ ดังต่อไปนี้

๑. กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้างตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนี้

๑.๑ การปรับปรุงหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้มีหน้าที่และอำนาจเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๑.๒ การยกเลิก “คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด” ซึ่งที่ผ่านมาถูกใช้เป็นช่องทางให้นักการเมืองเข้ามาแทรกแซงการทำหน้าที่และการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้โดยง่าย

๑.๓ การกำหนดให้มี “ผู้ตรวจการเลือกตั้ง” ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่นอกพื้นที่การเลือกตั้ง ในสัดส่วนที่มากกว่าบุคคลที่อยู่ในพื้นที่การเลือกตั้ง ให้ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง รวมทั้งตรวจสอบการกระทำต่าง ๆ ที่อาจผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง และรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

๑.๔ มีมาตรการการคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ชี้เบาะแสเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินคดีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งมีสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น

๑.๕ มีมาตรการการให้รางวัลแก่ผู้ชี้เบาะแสการกระทำอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

๑.๖ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องสืบสวนและไต่สวนเพื่อสรุปสำนวนคดีการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อนำคดียื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมอย่างไม่ล่าช้า

๑.๗ กำหนดให้ศาลยุติธรรม ต้องพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างไม่ล่าช้า

(ค)

๑.๘ กำหนดให้ศาลยุติธรรม เมื่อพิพากษาความผิดทางอาญาของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว สามารถกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้กระทำความผิดพร้อมไปได้เลย ในกรณีที่การกระทำความผิดนั้น ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งใหม่

๑.๙ มีกลไกและกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขั้นต้น (Primary Vote) โดยสมาชิกพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นพรรคการเมืองของประชาชนที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างแท้จริง ไม่ใช่พรรคการเมืองที่อาศัยประชาชนเป็นผู้ลงคะแนนเสียงให้เท่านั้น

๑.๑๐ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง อำนวยความสะดวกในการหาเสียงเลือกตั้งแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

๑.๑๑ การหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับแนวทางที่กำหนดเป็นนโยบายของพรรคการเมือง

๑.๑๒ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลมิให้สมาชิกพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

๑.๑๓ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่ารวมกันเกินหนึ่งหมื่นบาทต่อวัน โดยผู้บริจาคประสงค์จะบริจาคให้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือของพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการเลือกตั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับ

๒. กลยุทธ์และมาตรการอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๒.๑ คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างเข้มงวดและตรงไปตรงมา

๒.๒ คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งลงไปถึงระดับพื้นที่ โดยร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ตำรวจ ส่วนราชการอื่น ๆ และภาคประชาชน

๒.๓ คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องให้ความรู้กับประชาชนถึงระดับรากหญ้าอย่างต่อเนื่อง โดยรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึงโทษและความเสียหายจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

๒.๔ รัฐควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีองค์กรภาคประชาสังคมในลักษณะเช่นเดียวกับองค์กรกลางการเลือกตั้งในอดีต เพื่อทำหน้าที่เป็นเครือข่ายตรวจสอบการเลือกตั้งร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๒.๕ คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องสร้างแนวร่วมกับภาคประชาสังคม เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้เบาะแสการกระทำอัน “ไม่” สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

๒.๖ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของสื่อมวลชนที่จะทำให้การเลือกตั้งมีความสุจริตเที่ยงธรรม

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(ข)
สารบัญตาราง	(ฉ)
ส่วนที่ ๑ รายงานการศึกษาฉบับย่อ	
๑. ขอบเขตความหมายของการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม	๑
๒. วิธีการศึกษา	๒
๓. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม	๒
๔. การเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมในระบบการเมืองไทยและ แนวทางการแก้ไข	๘
บรรณานุกรม	๒๕
ส่วนที่ ๒ รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์	
บทที่ ๑ บทนำ	๒๙
๑.๑ ความเป็นมาของการพิจารณาศึกษา	๒๙
๑.๒ วัตถุประสงค์	๓๐
๑.๓ ขอบเขตการพิจารณาศึกษา	๓๐
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ	๓๐
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓๑
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง	๓๓
๒.๑ สภาพปัญหาของการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรม	๓๓
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๔๕
๒.๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการเลือกตั้ง	๔๕
๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์	๖๐
๒.๒.๓ รูปแบบและวิธีการลงคะแนนใช้สิทธิเลือกตั้ง	๖๔
๒.๒.๔ การเรียนรู้ทางการเมืองของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม	๗๕
๒.๒.๕ ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ	๗๖
๒.๓ งานวิชาการที่เกี่ยวข้อง	๗๘

	หน้า
บทที่ ๓ วิธีการพิจารณาศึกษา	๘๙
๓.๑ การกำหนดอนุกรรมการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง	๘๙
๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๓
๓.๓ การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๓
บทที่ ๔ ผลการพิจารณาศึกษา	๙๗
๔.๑ การเลือกตั้ง “ก่อน” การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐	๙๗
๔.๒ การเลือกตั้ง “หลัง” การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐	๙๘
๔.๓ ผลการศึกษาความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๒
บทที่ ๕ บทสรุป	๑๑๙
๕.๑ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรม	๑๑๙
๕.๒ กลยุทธ์และมาตรการเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม	๑๑๙
บรรณานุกรม	๑๒๗
ภาคผนวก	
ภาพกลุ่มตัวอย่างที่ได้ดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึก	๑๓๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ส่วนที่ ๑ รายงานการศึกษาฉบับย่อ	
๑ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามภูมิสำเนาระดับภาค	๑๑
๒ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามภูมิหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด	๑๒
๓ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๕ ล้านบาท)	๑๒
๔ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๑๐ ล้านบาท)	๑๓
๕ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๒๐ ล้านบาท)	๑๔
๖ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามข้อกล่าวหาการกระทำความผิดตามมาตรา ๕๓, มาตรา ๓๓ และมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐	๑๖
๗ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามความเป็นผู้มีอิทธิพลของผู้กระทำความผิด	๑๗
ส่วนที่ ๒ รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์	
๒.๑ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามการสังกัดพรรคการเมือง	๓๖
๒.๒ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามภูมิสำเนาระดับภาค	๓๖

ตารางที่	หน้า
๒.๓ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามภูมิหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด	๓๗
๒.๔ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๕ ล้านบาท)	๓๘
๒.๕ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๑๐ ล้านบาท)	๓๙
๒.๖ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๒๐ ล้านบาท)	๔๐
๒.๗ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามข้อกล่าวหาการกระทำความผิดตามมาตรา ๕๓, มาตรา ๓๓ และมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐	๔๒
๒.๘ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามความเป็นผู้มีอิทธิพลของผู้กระทำความผิด	๔๓
๔.๑ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามภูมิลำเนาระดับภาค	๑๐๐
๔.๒ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามภูมิหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด	๑๐๑
๔.๓ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำแนกตามความเป็นผู้มีอิทธิพลของผู้กระทำความผิด	๑๐๑

ส่วนที่ ๑

รายงานการศึกษาฉบับย่อ

การศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทักษะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง

รองศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ สุททวาทิน^{*}

การศึกษาเรื่องการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๒ ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาแนวคิด (Concepts) เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม และรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้งให้มีความสุจริตเที่ยงธรรม ประการที่สอง เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ หัวข้อ ได้แก่ ๑) ขอบเขตความหมายของการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม ๒) วิธีการศึกษา ๓) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม ๔) การเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมในระบบการเมืองไทยและแนวทางการแก้ไข โดยแต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ขอบเขตความหมายของการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม

การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม ตามความเข้าใจของคนโดยทั่วไป หมายถึง การเลือกตั้งที่ไม่มีการซื้อสิทธิและขายเสียง ซึ่งเป็นความหมายอย่างแคบ แต่การศึกษาวิจัยนี้จะใช้ความหมายของการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมในความหมายอย่างกว้าง ตามเจตจำนงของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม หมายถึง การเลือกตั้ง ซึ่งมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

๑) เป็นการเลือกตั้งที่มีองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ^๖ ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรมปราศจากการแทรกแซงโดยอำนาจรัฐ รวมทั้งอำนาจของนักการเมืองและอำนาจของกลุ่มอิทธิพลอื่น ๆ และในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นได้

๒) เป็นการเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ในการหาเสียงเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับ

๓) เป็นการเลือกตั้งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่กำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องไม่มีการใช้อำนาจรัฐและอำนาจเงิน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝ่าฝืนข้อห้ามต่าง ๆ ในการหาเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อเอารัดเอาเปรียบผู้สมัครที่เป็นคู่แข่ง

^{*} ประธานคณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง และรองประธานคณะกรรมการการเมือง คนที่สาม สถาบันนิติบัญญัติแห่งชาติ

^๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ให้มีหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม

๔) เป็นการเลือกตั้งที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตระหนักเป็นอย่างดีว่า การไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น เป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ดังนั้น หากผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ตนเองไม่สามารถไปเลือกตั้งได้ จะต้องเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ต้องเป็นไปโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจการครอบงำ รวมทั้งอิทธิพลจากอำิสสินจ้างใด ๆ ด้วย

๕) เป็นการเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้หนึ่งผู้ใด ณ หน่วยเลือกตั้งที่กำหนดได้โดยตรง และเป็นการลงคะแนนโดยลับ

ดังนั้น “การเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม” จึงหมายความถึงการเลือกตั้งที่ไม่เป็นไปตามองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หรือหลายองค์ประกอบร่วมกัน ตามเจตจำนงของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งทำประการในข้างต้นนั่นเอง

๒. วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยเอกสารทางวิชาการ ตำรา หนังสือและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ ยังเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสุ่มตัวอย่างมาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Selective Sampling) ร่วมกับวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling)

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตัวแทนจากพรรคการเมือง ตัวแทนจากกลุ่มการเมือง ตัวแทนจากภาคประชาสังคมและนักวิชาการ และประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างโดยที่ประชุมคณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ในคณะกรรมการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจำแนกกลุ่มข้อมูลออกตามประเด็นเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาเรียบเรียงจัดทำเป็นรายงานผลการศึกษาเสนอต่อคณะกรรมการการเมืองและสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามลำดับ

๓. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์การเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม ในระบบการเมืองของไทยที่นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษานี้ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาโดยนักวิชาการไทย ทั้งนี้เพราะลักษณะการเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมในระบบการเมืองไทยนั้นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการเลือกตั้งในประเทศอื่น ๆ จากการศึกษาพบว่า แนวคิดและทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์การเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมในประเทศไทยมีอยู่ ๒ ลักษณะ ได้แก่

๓.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

แนวคิดและทฤษฎีเชิงพฤติกรรมนี้เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่มุ่งอธิบายพฤติกรรมของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทหลักอยู่ในระบบการเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่ พรรคการเมือง ผู้สมัคร

รับเลือกตั้ง ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง องค์กรที่รับผิดชอบจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง สื่อมวลชนและโซเชียลมีเดีย

บทความนี้จะนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีซึ่งอธิบายพฤติกรรมของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับการเลือกตั้ง ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หน่วยงานที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งและสื่อมวลชน โซเชียลมีเดียที่มีส่วนสัมพันธ์กับการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรม โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ พฤติกรรมของพรรคการเมือง

กนก วงษ์ตระหง่าน^๓ อธิบายพฤติกรรมของพรรคการเมืองว่า ส่วนใหญ่คัดเลือก ผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยหลักเกณฑ์ ๓ ประการคือ ๑) โอกาสที่จะชนะการเลือกตั้ง โดยพิจารณา จากชื่อเสียงและฐานเสียงของผู้สมัคร ๒) การเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยพิจารณาจาก ความประพฤติและอาชีพของผู้สมัครรับเลือกตั้งและ ๓) ความพร้อมของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่จะช่วยตนเองในการเลือกตั้งโดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครว่าจะสามารถ ช่วยเหลือตัวเองในเรื่องค่าใช้จ่ายเพื่อการหาเสียงได้มากน้อยเพียงใด

กนก วงษ์ตระหง่าน สรุปแนวทางการต่อสู้ของพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง มี ๕ วิธีได้แก่

๑) การใช้ระบบห้วคะแนน โดยห้วคะแนนจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสาร ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังช่วยทำหน้าที่หาเสียง ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งอีกด้วย และหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของห้วคะแนนคือทำหน้าที่ เป็นคนกลางในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

๒) การซื้อเสียงเลือกตั้งผ่านห้วคะแนน เช่น กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านซึ่งทำหน้าที่ นำเงินจากผู้สมัครรับเลือกตั้งไปจ่ายให้กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยจะมีการกำหนดจำนวนเงิน ที่ใช้ซื้อเสียง นัดหมายเวลาและสถานที่ที่จะจ่ายเงิน ในบางกรณี ห้วคะแนนนอกจากทำหน้าที่เป็น ผู้จ่ายเงินซื้อเสียงให้กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแล้วยังอาจเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถใช้วิธีข่มขู่ คุกคามความปลอดภัยหรือการข่มขู่ว่าจะทำร้ายประชาชนที่รับเงินซื้อเสียงไปแล้ว แต่ไม่ยอม ลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้จ่ายเงินซื้อเสียง ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่าประชาชน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่รับเงินไปแล้วจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในการไปลงคะแนนเลือกตั้งให้กับ ผู้สมัครที่เป็นผู้จ่ายเงินให้

๓) การใช้อาสาสมัครและผู้ปฏิบัติงานของพรรคช่วยในการโฆษณาหาเสียง เลือกตั้ง เช่น การติดโปสเตอร์ การแจกแผ่นใบปลิวหาเสียง และการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

๔) การใช้ผู้นำหรือผู้มีชื่อเสียง เช่น หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขานุการ พรรค หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ ของพรรคช่วยปรากฏตัวและปราศรัยหาเสียงเลือกตั้งพร้อมกับผู้สมัคร

๕) การนำเสนอนโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาของประชาชน

การศึกษาของ กนก วงษ์ตระหง่าน สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการดำเนินการ ของพรรคการเมืองไม่ว่าจะเป็นหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง และวิธีการหาเสียง

^๓ กนก วงษ์ตระหง่าน, พรรคการเมืองไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘๓.

เลือกตั้งของพรรคการเมือง “ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่การเอาชนะการเลือกตั้ง” ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้การเลือกตั้ง “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม

๓.๑.๒ พฤติกรรมของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

พิชาย รัตนดิถ ฅ ฤเก็ด^๔ อธิบายพฤติกรรมของผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยจำแนกผู้สมัครรับเลือกตั้งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ ๑) ตามฐานทางเศรษฐกิจและการหนุนช่วย ๒) ตามฐานด้านการเมือง และ ๓) ตามฐานสังคมประชากร

ผู้สมัครรับเลือกตั้ง จำแนกตามฐานทางเศรษฐกิจและการหนุนช่วย^๕ แบ่งออกได้เป็น ๗ ประเภท ได้แก่ ๑) ประเภท “ไร้เงินและโดดเดี่ยว” ๒) ประเภท “เงินน้อยแต่ได้รับการหนุนช่วย” ๓) ประเภท “เงินน้อยและถูกทิ้ง” ๔) ประเภท “มีเงินพึ่งตนเอง” ๕) ประเภท “มีเงินหัวลูกทิม” ๖) ประเภท “เจ้าบุญทุ่ม” และ ๗) ประเภท “มีเงินแต่เกาะชื่อเสียง”

การจำแนกประเภทผู้สมัครรับเลือกตั้งตามฐานทางเศรษฐกิจและการหนุนช่วยสะท้อนถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในระดับที่แตกต่างกันในแต่ละประเภท

ผู้สมัครรับเลือกตั้ง จำแนกตามฐานด้านการเมือง^๖ แบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) ประเภท “ผู้สมัคร ส.ส. ผูกขาด” ๒) ประเภท “ผู้สมัครกึ่งผูกขาด” ๓) ประเภท “ผู้สมัครแบบชั่วคราว” และ ๔) ประเภท “ผู้สมัครหน้าใหม่”

การแบ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งตามฐานด้านการเมืองสะท้อนนัยยะว่าการเป็นบุคคลสำคัญในพรรคการเมืองมากน้อยเพียงใด ถ้าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากยิ่งมีแนวโน้มจะทุจริตการเลือกตั้งสูง เพราะบุคคลเหล่านี้เมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งแล้วจะยอมแพ้ไม่ได้ การหาเสียงเลือกตั้งจึงนำกลยุทธ์ทุกรูปแบบมาใช้ ถึงแม้ว่าจะเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม

ผู้สมัครรับเลือกตั้ง จำแนกตามฐานสังคมประชากร^๗ แบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) ประเภท “ผู้สมัครถิ่นบ้าน” ๒) ประเภท “ผู้สมัครถิ่นจร” ๓) ประเภท “ผู้สมัครหลงจร” และ ๔) ประเภท “ผู้สมัครหลงถิ่น”

การแบ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งตามฐานสังคมประชากรสะท้อนนัยยะว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความผูกพันกับพื้นที่ที่ตนเองลงสมัครรับเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด กล่าวคือ ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความผูกพันกับพื้นที่ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งน้อย ก็มีแนวโน้มที่จะทุจริตการเลือกตั้งสูงกว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีความผูกพันกับพื้นที่ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งมากกว่า อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีความผูกพันอยู่ในพื้นที่ที่ลงสมัครเลือกตั้งมาก ถ้าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมาก มีบารมีสูงมีทรัพย์สินเงินทองมากด้วย ก็มีแนวโน้มที่จะทุจริตการเลือกตั้งได้เช่นกัน

^๔ พิชาย รัตนดิถ ฅ ฤเก็ด, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗).

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘-๒๑.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑-๒๕.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕-๒๙.

๓.๑.๓ พฤติกรรมของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต อธิบายพฤติกรรมของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง^๔ ตามเงื่อนไขทั้งด้านอรรถวิสัยและด้านภววิสัยว่า ชนชั้นกลางมีแนวโน้มรับรู้ทางการเมืองมากกว่า ชนชั้นล่าง ชนชั้นกลางจึงมีความรู้สึกทั้งเบื่อและทั้งอยากต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ชนชั้นกลางถึงแม้ว่าจะเบื่อหน่ายต่อการที่นักการเมืองมีการทะเลาะแย่งชิงตำแหน่งและผลประโยชน์กัน แต่เมื่อพวกเขาเห็นว่า การเมืองกำลังจะก่อให้เกิดเหตุการณ์ หรือสถานการณ์บางอย่างที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือเมื่อเกิดทางเลือกใหม่ทางการเมืองและเป็นทางเลือกที่ชนชั้นกลางประเมินแล้วว่า จะนำไปสู่การสร้างสรรคสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ชนชั้นกลางก็จะไม่ลังเลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังที่กล่าวในข้างต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลาง จึงขึ้นอยู่กับจิตสำนึกทางการเมืองเป็นสำคัญ ชนชั้นกลางจึงเกี่ยวข้องกับการขายสิทธิขายเสียงค่อนข้างน้อย หรือในบางกรณีที่ชนชั้นกลางอาจจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการรับเงินจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ชนชั้นกลางก็จะไม่คิดว่าการรับเงินมาแล้วนั้นจะต้องตกเป็นหนี้บุญคุณที่ต้องตอบแทนด้วยการลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จ่ายเงินมาให้แต่อย่างใด

๓.๑.๔ พฤติกรรมของหน่วยงานที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง

หน่วยงานจัดการเลือกตั้ง หรือองค์กรจัดการเลือกตั้ง^๕ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ให้เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการทั้งหมด หรือบางส่วนขององค์ประกอบที่มีความจำเป็น สำหรับการดำเนินการของการเลือกตั้งซึ่งการดำเนินการดังกล่าว เป็นเรื่องของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การออกเสียงประชามติ การริเริ่มของประชาชนในการเสนอกฎหมายและลงคะแนนเสียงถอดถอนผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งองค์ประกอบของการดำเนินการเลือกตั้งหมายรวมถึง บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งระบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

สมชาติ เจศรีชัย ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเลือกตั้งในหลายประเทศในกลุ่มอาเซียน มีหลายครั้งที่การเลือกตั้งนั้นเป็นที่กลางแคลงใจในหมู่ประชาชน จนส่งผลกระทบต่อให้เกิดการไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง และบางครั้งนำไปสู่การประท้วงผลการเลือกตั้งอย่างรุนแรงได้ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุหลายประการ ดังต่อไปนี้

๑) กรรมการในองค์กรจัดการเลือกตั้งไม่มีความเป็นกลาง เพราะถูกครอบงำและแทรกแซง การปฏิบัติหน้าที่จากฝ่ายการเมือง ทำให้มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ใช่พวกของตนเอง ไม่ดำเนินการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ซึ่งกำหนดระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจไว้ ดังนั้น การดำรงความเป็นกลางของคณะกรรมการในองค์กรจัดการเลือกตั้ง รวมทั้งการกำหนดบทลงโทษสำหรับกรรมการในองค์กร

^๔ พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗), หน้า ๔๑-๔๔.

^๕ สมชาติ เจศรีชัย, การเมือง-การเลือกตั้งไทยและประเทศในอาเซียน, (กรุงเทพฯ: พี.เพรส, ๒๕๕๙), หน้า ๕๕.

จัดการเลือกตั้งที่มีพฤติกรรมการเลือกปฏิบัติต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง
อย่างไม่เท่าเทียมกันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

๒) การกำหนดกลไกและระบบในการจัดการเลือกตั้งที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน
ของการจัดการเลือกตั้ง

๓) การจัดการเลือกตั้งโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยไม่เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม
ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดเลือกตั้ง ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายการเมือง
เข้ามาใช้อิทธิพลครอบงำหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้การจัดการเลือกตั้งสามารถดำเนินไปในแนวทางที่
“ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมได้โดยง่าย

๔) ความอ่อนแอของภาคประชาสังคมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ
ถ่วงดุลในกระบวนการจัดการเลือกตั้ง

ในอดีตที่ผ่านมาเคยเกิดกรณีการจัดการเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม
อันเนื่องมาจากความไม่เป็นกลางของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรทั่วไปเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๙ และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป
เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๙ ซึ่งมีการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
และศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยในคดีนี้ว่า การจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ^{๑๐} (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐)

๓.๑.๕ พฤติกรรมของสื่อสารมวลชน โขเชียลมีเดีย

สุวรรณ สมบัติรักษาสุข^{๑๑} สะท้อนภาพการทำงานของสื่อตลอดระยะเวลาเกือบ
๑๐ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๔๙ - พ.ศ. ๒๕๕๗) ที่สังคมมีความขัดแย้งกันมากโดยเฉพาะ
ความขัดแย้งดังกล่าวมาจากสาเหตุทางการเมือง ทำให้สื่อทำงานยากและมีอันตรายมากยิ่งขึ้น
โดยเฉพาะการทำข่าวที่อยู่ภายใต้ความกดดันของกลุ่มการเมืองสีต่าง ๆ และในช่วงการเลือกตั้ง
คณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งแม้ว่าจะป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแต่ก็เป็นหน่วยงาน
ของรัฐ เป็นผู้มียุทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการรายงานข่าว นอกจากนี้ นักการเมืองยังใช้สื่อ
เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง สื่อจึงไม่ได้ถูกกดดันจากทุนหรือรัฐเท่านั้น แต่สื่อยังถูกกดดันจาก
พรรคการเมืองและกลุ่มมวลชนการเมืองอีกด้วย ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุทำให้สื่อ
ทำงานโดยไม่คำนึงถึงมาตรฐานวิชาชีพและข้อบังคับจริยธรรมที่ได้กำหนดไว้ภายหลังสิ้นสุดการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์^{๑๒} สรุปภาพรวมของการศึกษา การรายงานข่าวการ
เลือกตั้งว่า พรรคที่รายงานข่าวเน้นการเมืองในมิติของ “นักการเมือง” มากกว่าการเมืองของ
“ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” ซึ่งเป็นการตอกย้ำบทบาทของประชาชนให้เป็นเพียง “ผู้ลงคะแนนเสียง
เลือกตั้ง (Voter)” เท่านั้น ไม่ได้เน้นบทบาทให้ประชาชนเป็น “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย”

^{๑๐} บุญร่วม เทียมจันทร์, ศรีัญญา เทียมจันทร์, คดีเลือกตั้งโมฆะ, (กรุงเทพฯ: มาลาพลีสวัน), หน้า ๑๘.

^{๑๑} <http://region7.prd.go.th/> เผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๗ สืบค้นวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๐

^{๑๒} <http://www.isranews.org> สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๐

บทบาทของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยจึงสิ้นสุดที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น หลังจากนั้นกระบวนการ ประชาธิปไตยก็ตกเป็นของ “นักการเมือง” แต่เพียงกลุ่มเดียว

เมื่อพิจารณาลงไปในเรื่องผลการศึกษาของเอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ การศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ฟรีทีวี เน้นการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวและความคิดเห็นของนักการเมืองเป็นประเด็นหลัก ถึงแม้ว่าจะมีฟรีทีวีบางช่องแบ่งพื้นที่ให้กับการรายงานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งบ้าง แต่ก็ยังนำเสนอในสัดส่วนที่น้อยกว่าการรายงานความเคลื่อนไหวและความคิดเห็นของนักการเมือง นอกจากนี้ ฟรีทีวียังรายงานข่าวที่เน้นพรรคการเมืองใหญ่ ๒ พรรคมากกว่าพรรคการเมืองขนาดเล็กอื่น ๆ และมักจะเน้นข่าวของนักการเมืองในระดับแนวหน้า เช่น หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค และนักการเมืองที่สร้างสีสันในแง่ของการเป็นข่าว

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีผู้ให้ความเห็นว่าหลายฝ่าย^{๓๓} มีความเห็นตรงกันว่าสื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์จะมีบทบาทสำคัญต่อการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในครั้งต่อไป

กล่าวโดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีที่มุ่งอธิบายพฤติกรรมของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทหลักอยู่ในระบบการเลือกตั้ง มุ่งเน้นที่การศึกษาเพื่ออธิบายให้เห็นว่า พฤติกรรมแบบใดที่ส่งผลทำให้การเลือกตั้ง “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม

๓.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์^{๓๔}

แนวคิดและทฤษฎีความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นว่า ระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ฝังรากลึกอยู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ได้ถูกนำมาใช้ในระบบ การเลือกตั้งโดยผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองในฐานะผู้อุปถัมภ์ ในขณะที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอยู่ในฐานะผู้รับการอุปถัมภ์

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบการเลือกตั้งที่ผ่านมาในอดีต มีลักษณะความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองในฐานะผู้อุปถัมภ์ใช้ระบบหัวคะแนนเป็นตัวกลางส่งผ่านการอุปถัมภ์ไปยังประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในรูปของการจ่ายเงินซื้อเสียง การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่าง ๆ เมื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งร้องขอ

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในฐานะผู้รับการอุปถัมภ์ตอบแทนผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์ด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองนั้น

ปัจจุบันรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระบบการเลือกตั้งของไทย มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้คิดว่า ประชาชนอยู่ในฐานะผู้รับการอุปถัมภ์จากผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็อยู่ในฐานะผู้ให้การอุปถัมภ์แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองด้วย โดยการ

^{๓๓} การสัมภาษณ์ นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑

^{๓๔} อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยใน John L.S. Girling, Thailand: Society and Politics, 1981.

ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับ ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองที่มีนโยบายที่ประชาชน เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งส่งผลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองนั้นชนะ การเลือกตั้งและสามารถเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศได้

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการอุปถัมภ์ที่ถูกนำเข้ามาใช้ประโยชน์ในระบบการเลือกตั้ง ของไทย โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การเลือกตั้ง ในประเทศไทย เป็นไปอย่าง “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม

๔. การเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมในระบบการเมืองไทยและแนวทางการแก้ไข

๔.๑ การเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมของการเมืองไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

การเลือกตั้งครั้งแรกในประเทศไทยคือ การเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ หลังจากเกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้นได้แถลงต่อรัฐสภาว่า รัฐบาลได้ปราบกบฏเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อบ้านเมืองมีความสงบแล้ว จึงเห็นสมควรจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้น การเลือกตั้งครั้งนั้นเป็นการเลือกตั้งทางอ้อม

ต่อมาได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปอีกหลายครั้ง การเลือกตั้ง ในระยะแรก ๆ กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้ง โดยมี ส่วนราชการอื่น ๆ ให้ความร่วมมือ สำหรับบทบาทในการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานด้านกระบวนการ ยุติธรรม ซึ่งได้แก่ ตำรวจ อัยการ และศาลยุติธรรม

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีการจัดตั้งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีบทบาทในด้านการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ ให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น องค์กรอิสระที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ได้แก่ คณะกรรมการ การเลือกตั้ง ซึ่งมีบทบาททั้งในด้านการจัดการเลือกตั้งและการควบคุมการเลือกตั้ง

การศึกษาวิจัยนี้ จึงใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นเกณฑ์ในการแบ่งเพื่อศึกษา เปรียบเทียบลักษณะการเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม ที่เกิดขึ้นก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นการ เลือกตั้งที่ดำเนินการโดยกระทรวงมหาดไทย และควบคุมการเลือกตั้งโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการยุติธรรม เปรียบเทียบกับลักษณะการเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมที่เกิดขึ้น หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นการเลือกตั้ง ที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีหน้าที่และอำนาจทั้งการจัดการเลือกตั้งและการ ควบคุมการเลือกตั้ง

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในด้านการควบคุมการเลือกตั้งนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหน่วยงานหลักในการสืบสวน ไต่สวน เพื่อนำสำนวนคดีขึ้นสู่การ พิจารณาของศาลยุติธรรมต่อไป

การเลือกตั้ง “ก่อน” การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จากการศึกษาพบว่า การเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม ก่อนการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการใช้อำนาจรัฐ

และอิทธิพลบารมีของผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐในการแทรกแซงกระบวนการการเลือกตั้ง ซึ่งมักจะเป็นไปอย่างค่อนข้างกว้างขวางและเอิกเกริก เช่น ๑) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ๒) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ ในสมัยรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร และ ๓) การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔

ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ปรากฏว่าการเลือกตั้งเป็นไปอย่าง “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม มีการทุจริตการเลือกตั้งอย่างเอิกเกริก เช่น การเวียนเทียนลงบัตร การส่งรหัสให้เลือกผู้แทนของตน มีการปิดตราพรรคเสริมนั่งศิลา (พรรครัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม) มีรูปหัวไก่สีแดงเป็นเครื่องหมายที่กระเป่ามองเห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเห็นรูปที่กระเป่าก็จะให้บัตรลงคะแนนกับผู้มาใช้สิทธิทันทีโดยไม่ต้องตรวจสอบรายชื่อ มีการใช้อำนาจรัฐอย่างเต็มที่ในการทุจริต การเลือกตั้ง ทำให้นักศึกษาเดินขบวนประท้วงจอมพล ป. พิบูลสงคราม และท้ายที่สุดนำไปสู่การปฏิวัติโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ในสมัยรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปเมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ ปรากฏว่าการเลือกตั้งในครั้งนั้นมีนักการเมืองจากส่วนกลางไปลงสมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการแจกข้าวของและมีการจัดแสดงมหรสพเพื่อจูงใจให้ชาวบ้านมาลงคะแนนให้ตนเอง เช่น การแจกปลาทุเค็ม การแจกรองเท้าข้างเดียว หากผู้สมัครได้รับเลือกตั้งจึงจะแจกรองเท้าข้างที่เหลือ

ต่อมาในการเลือกตั้งซ่อมที่จังหวัดร้อยเอ็ดในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ปรากฏข่าวว่า มีการใช้เงินซื้อเสียง ซึ่งเรียกกันว่า “โรคร้อยเอ็ด” มีการใช้เงินซื้อเสียงกันอย่างเอิกเกริก ตั้งแต่นั้นมา “เงิน” เริ่มเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกตั้งและนักการเมืองเริ่มวางระบบหัวคะแนนเป็นฐานเสียงในพื้นที่เลือกตั้งของตนเอง เพื่อทำหน้าที่ซื้อเสียงให้กับนักการเมือง

การเลือกตั้ง “หลัง” การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

การเลือกตั้งหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ระบบหัวคะแนน ซึ่งหัวคะแนนมีหน้าที่ช่วยในการหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง รวมทั้งทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการซื้อเสียงจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง ถูกนำมาใช้ในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ กันอย่างกว้างขวาง นอกจากระบบหัวคะแนนแล้วยังมีการใช้อำนาจรัฐเอื้อประโยชน์ให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งจากฝ่ายที่มีอำนาจรัฐอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการเลือกตั้งที่ “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรมภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ปรากฏเป็นรูปธรรมในลักษณะของการร้องเรียนและนำไปสู่การดำเนินคดีกับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ชนะการเลือกตั้งในแต่ละเขตการเลือกตั้ง ซึ่งคดีการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งจะนำเข้าสู่

การพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยว่าสมควรนำคดีฟ้องไปยังศาลยุติธรรมหรือไม่

จากการศึกษาพบว่า จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๐๕ คดี ซึ่งเป็นข้อมูลตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามลักษณะของการกระทำความผิด พบว่า เป็นการกระทำความผิดดังต่อไปนี้

๑) ขาดคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒) กระทำความผิดตามมาตรา ๕๓ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งห้ามมิให้ผู้สมัคร หรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่น หรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือพรรคการเมือง ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือ ผลประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ แก่ผู้ใด

(๒) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด

(๓) ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีหรสหพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ

(๔) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

(๕) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

๓) กระทำความผิด โดยวิธีการโฆษณา

๔) กระทำความผิดตามมาตรา ๓๓ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการ หรือยินยอมให้มีการย้ายบุคคลใดเข้ามาในทะเบียนบ้านของตนเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งโดยมิชอบ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในมาตรา ๓๓ ของพระราชบัญญัติดังกล่าวในข้างต้น)

๕) กระทำความผิดตามมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งห้ามมิให้ผู้ใดจัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง เพื่อการเลือกตั้งหรือนำกลับไปจากที่เลือกตั้งโดยไม่ต้องเสียค่าโดยสารยานพาหนะ หรือค่าจ้าง ซึ่งต้องเสียตามปกติหรือจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง หรือกลับจากที่เลือกตั้งเพื่อจูงใจ หรือควบคุมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไป

ลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด (อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติดังกล่าวในข้างต้น)

๖) ผู้กระทำความผิดทั้งหมดสังกัดพรรคการเมือง เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง

๒. การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามภูมิสำเนาที่ลงสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำความผิด

ตารางที่ ๑ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด จำแนกตามภูมิสำเนาในระดับภาค

ภูมิสำเนา	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
กรุงเทพมหานคร		๕	๑	๒๐
ภาคกลาง		๑๖	๒	๑๒.๕
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		๖๑	๑๘	๒๙.๕๑
ภาคใต้		๒	-	๐
ภาคเหนือ		๒๑	๑๑	๕๒.๓๘
รวม		๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๑ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดซึ่งเกิดขึ้นในช่วงการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๕๐ จำแนกตามภูมิสำเนา ระดับภาค เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังต่อไปนี้

๑) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนคดีทั้งหมด ๖๑ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๘ คดี ๒) ภาคเหนือ จำนวนคดีทั้งหมด ๒๑ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๑ คดี ๓) ภาคกลาง จำนวนคดีทั้งหมด ๑๖ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๒ คดี ๔) กรุงเทพมหานคร จำนวนคดีทั้งหมด ๕ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑ คดี ๕) ภาคใต้ จำนวนคดีทั้งหมด ๒ คดี ไม่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดทั้ง ๒ คดี

ในภาพรวมจากจำนวนคดีทั้งหมด ๑๐๕ คดี มีคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดตามฟ้องเพียง ๓๒ คดี เท่านั้น คิดเป็นเพียงร้อยละ ๓๐.๔๘ ซึ่งค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากพยานในคดี ส่วนใหญ่มักจะขอถอนตัวจากคดี ไม่มาให้การต่อศาล เนื่องจากเกรงกลัวอิทธิพลของนักการเมืองผู้ถูกฟ้อง

๓. การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตามภูมิหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด

ตารางที่ ๒ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
จำแนกตามภูมิหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด

จำนวนคดี ภูมิหลังทางการเมือง	จำนวนคดีการกระทำความผิด เกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
		จำนวน	ร้อยละ
ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เคย เป็น ส.ส. มากกว่า ๒ สมัย	๗๙	๒๗	๓๔.๑๘
ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่	๒๖	๑๒	๔๖.๑๕
รวม	๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘

ข้อมูลจาก: สำนักคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๒ ผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่า ๒ สมัย มีจำนวนคดีทั้งหมด ๗๙ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๒๗ คดี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละที่น้อยกว่าผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้สมัครหน้าใหม่ ซึ่งจำนวนคดีทั้งหมด ๒๖ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๒ คดี

๔. การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามฐานะทางเศรษฐกิจ

๔.๑ กรณีใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๕ ล้านบาท ขึ้นไป ถือว่าเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

ตารางที่ ๓ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๕ ล้านบาท)

ฐานะ ทางเศรษฐกิจ (เกณฑ์ ๕ ล้านบาท)	จำนวนคดี การกระทำความผิด เกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
		จำนวน	ร้อยละ
มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (มีทรัพย์สินมากกว่า ๕ ล้านบาท)	๖๙	๑๕	๒๑.๗๔
มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (มีทรัพย์สินน้อยกว่า ๕ ล้านบาท)	๙	๕	๕๕.๕๖
ไม่มีข้อมูลจำนวนทรัพย์สิน	๒๗	๑๒	๔๔.๔๔
รวม	๑๐๕	๓๒	๒๑.๙๐

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๓ ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งพบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๕ ล้านบาท ขึ้นไป) ถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๖๙ คดี ซึ่งมากกว่าผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินน้อยกว่า ๕ ล้านบาทลงมา)

ซึ่งถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพียง ๙ คดี เท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งไม่มีข้อมูลที่จะจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจได้จำนวน ๒๗ คดี

ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิดเพียง ๑๕ คดี จากที่ถูกดำเนินคดี ๓ ทั้งหมด ๖๙ คดี ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ ๒๑.๗๔ เท่านั้น ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำนวนมากถึงร้อยละ ๕๕.๕๖ กล่าวคือ ถูกดำเนินคดีทั้งหมดเพียง ๙ คดี เท่านั้น แต่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดถึง ๕ คดี

๔.๒ กรณีใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๑๐ ล้านบาท ขึ้นไป ถือว่าเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

ตารางที่ ๔ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด

จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๑๐ ล้านบาท)

ฐานะทางเศรษฐกิจ (เกณฑ์ ๑๐ ล้านบาท)	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
ฐานะทางเศรษฐกิจดี (มีทรัพย์สินมากกว่า ๑๐ ล้านบาท)		๖๐	๑๐	๑๖.๖๗
ฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (มีทรัพย์สินน้อยกว่า ๑๐ ล้านบาท)		๑๘	๑๐	๕๕.๕๖
ไม่มีข้อมูลจำนวนทรัพย์สิน		๒๗	๑๒	๔๔.๔๔
รวม		๑๐๕	๓๒	๒๑.๙๐

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๔ ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๑๐ ล้านบาทขึ้นไป) ถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๖๐ คดี ซึ่งมากกว่าผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินน้อยกว่า ๑๐ ล้านบาทลงมา) ซึ่งถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๑๘ คดี เท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งไม่มีข้อมูลที่จะจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจได้จำนวน ๒๗ คดี

ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิดเพียง ๑๐ คดี จากที่ถูกดำเนินคดี ๓ ทั้งหมด ๖๐ คดี ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ ๑๖.๖๗ เท่านั้น ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำนวนมากถึงร้อยละ ๕๕.๕๖ กล่าวคือ ถูกดำเนินคดีทั้งหมดเพียง ๑๘ คดี เท่านั้น แต่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดถึง ๑๐ คดี

๔.๓ กรณีใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๒๐ ล้านบาท ขึ้นไป ถือว่าเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

ตารางที่ ๕ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๒๐ ล้านบาท)

ฐานะทางเศรษฐกิจ (เกณฑ์ ๒๐ ล้านบาท)	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
		จำนวน	ร้อยละ
ฐานะทางเศรษฐกิจดี (มีทรัพย์สินมากกว่า ๒๐ ล้านบาท)	๔๐	๖	๑๕
ฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (มีทรัพย์สินน้อยกว่า ๒๐ ล้านบาท)	๓๘	๑๔	๓๖.๘๔
ไม่มีข้อมูลจำนวนทรัพย์สิน	๒๗	๑๒	๔๔.๔๔
รวม	๑๐๕	๓๒	๒๑.๙๐

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๕ ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๒๐ ล้านบาทขึ้นไป) ถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๔๐ คดี ซึ่งใกล้เคียงกับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินน้อยกว่า ๒๐ ล้านบาทลงมา) ซึ่งถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๓๘ คดี และมีผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งไม่มีข้อมูลที่จะจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจได้จำนวน ๒๗ คดี

ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิดเพียง ๖ คดี จากที่ถูกดำเนินคดี ๓๘ คดี ทั้งหมด ๔๐ คดี ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ ๑๕ เท่านั้น ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำนวนมากว่า กล่าวคือ ถูกดำเนินคดี ๓๘ คดี เท่านั้น แต่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๔ คดี คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘๔

กล่าวโดยสรุป การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า สะท้อนให้เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีโอกาสกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

แต่เมื่อพิจารณาจำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด พบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๓ ในสี่ส่วนที่น้อยกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า เหตุผลที่เป็นดังกล่าวอาจจะเป็นเนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าอาจจะมีขีดความสามารถในการแก้ต่างคดีความสูงกว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

๕. การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตามข้อกล่าวหาตาม มาตรา ๕๓ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐^๔ ตารางที่ ๖ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด จำแนกตามข้อกล่าวหาการกระทำความผิดตามมาตรา ๕๓ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

^๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

มาตรา ๕๓ ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่น หรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นการลงคะแนน ให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใด อันคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด

(๒) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม แก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด

(๓) ทำการโฆษณาเสียงด้วยการจัดให้มีหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ

(๔) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

(๕) หลอกหลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

ความผิดตาม (๑) หรือ (๒) ให้ถือว่าเป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วย การป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน และให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจส่งเรื่องให้ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ได้

มาตรา ๓๓ ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการหรือยินยอมให้มีการย้ายบุคคลใดเข้ามาในทะเบียนบ้านของตน เพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งโดยมิชอบ

หากปรากฏว่ามีกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้สันนิษฐานว่าเป็นการย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้าน เพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งโดยมิชอบ

(๑) การย้ายบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปซึ่งไม่มีชื่อสกุลเดียวกับเจ้าบ้าน เข้ามาในทะเบียนบ้าน เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิเลือกตั้งที่จะมีขึ้นภายในสองปีนับแต่วันที่ย้ายเข้ามาในทะเบียนบ้าน

(๒) การย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านโดยบุคคลนั้นมิได้อยู่อาศัยจริง

(๓) การย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านโดยมิได้รับความยินยอมจากเจ้าบ้าน

มาตรา ๕๕ ห้ามมิให้ผู้ใดจัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง เพื่อการเลือกตั้งหรือนำกลับไป จากที่เลือกตั้งโดยไม่ต้องเสียค่าโดยสารยานพาหนะหรือค่าจ้างซึ่งต้องเสียตามปกติ หรือจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือ กลับจากที่เลือกตั้งเพื่อจูงใจ หรือควบคุมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนน ให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดที่เลือกตั้ง ตามวรรคหนึ่งให้ หมายความว่ารวมถึง ที่เลือกตั้งซึ่งจัดไว้สำหรับการลงคะแนนตามมาตรา ๕๕ มาตรา ๕๖ และ มาตรา ๕๗ ด้วย

บทบัญญัติในมาตรานี้ มิให้ใช้บังคับแก่การที่หน่วยงานของรัฐ จัดยานพาหนะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ข้อกล่าวหา	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับการ เลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
มาตรา ๕๓				
- มาตรา ๕๓ (๑)		๗๖	๑๘	๒๓.๖๘
- มาตรา ๕๓ (๒)		๒	๑	๕๐
- มาตรา ๕๓ (๓)		๒	๑	๕๐
- มาตรา ๕๓ (๔)		๕	๔	๘๐
- มาตรา ๕๓ (๕)		๙	๓	๓๓.๓๓
มาตรา ๓๓ (ย้ายคน)		๒	๒	๑๐๐
มาตรา ๕๕ (จัดรถ)		๔	๒	๕๐
วิธีการโฆษณา		๓	-	๐
ขาดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐		๒	๑	๕๐
รวม		๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๖ ผู้สมัครรับเลือกตั้งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามมาตรา ๕๓ (๑) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นจำนวนมากที่สุดคือ ๗๖ คดี จากทั้งหมด ๑๐๕ คดี คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๖๘ ของคดีทั้งหมด และถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๘ คดี คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖๘ ของคดีที่ถูกฟ้อง ตามมาตรา ๕๓ (๑)

สาระสำคัญของมาตรา ๕๓ (๑) คือ ห้ามมิให้ผู้สมัคร “จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดอันคำนวณเป็นเงินได้ แก่ผู้ใด”

๖. การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามความเป็นผู้มีอิทธิพล^{๑๖} ของผู้กระทำความผิด

^{๑๖} ผู้มีอิทธิพล หมายถึง ผู้มีอำนาจในด้านที่ไม่เป็นทางการ และเป็นผู้ที่มีความสามารถให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม โดยการโน้มน้าวชักจูง เช่น อำนาจบารมีที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนด้วยพฤติกรรมความเชื่อ หรือบุคลิกภาพทางสังคมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เช่น ความเป็นนักเลง ใจถึงฟังได้ พูดจริงทำจริง กล้าใช้ความรุนแรง มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับแนวหน้าของชุมชน และมีสายสัมพันธ์ที่ติดกับกลไกภายนอกชุมชน เช่น ข้าราชการ นักการเมือง นักธุรกิจ ผู้มีอิทธิพลจะสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ จิตวิญญาณ และมีบทบาททางการเมืองสูงในระดับชุมชน (ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า)

ตารางที่ ๗ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
จำแนกตามความเป็นผู้มีสิทธิพลของผู้กระทำความผิด

ความมีสิทธิพล	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำความผิด เกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
ผู้สมัครเป็นผู้มีสิทธิพล		๘๔	๒๓	๒๗.๓๘
ผู้สมัครไม่ใช่ผู้มีสิทธิพล		๒๑	๙	๔๒.๘๖
รวม		๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๗ ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิพล มีจำนวนคดีทั้งหมด ๘๔ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๒๓ คดี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละที่น้อยกว่า ผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ใช่ผู้มีสิทธิพล ซึ่งถูกดำเนินคดีทั้งหมด ๒๑ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๙ คดี

๔.๒ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรม

จากผลการศึกษาดังกล่าวในข้อ ๔.๑ สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรมมี ๘ ปัจจัย ดังต่อไปนี้

- ๑) ความไม่เป็นกลางของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้ง
- ๒) การใช้อำนาจรัฐแทรกแซงกระบวนการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง
- ๓) การใช้จ่ายเงินซื้อเสียงจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- ๔) การใช้อำนาจบารมีของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง
- ๕) การใช้ระบบหัวคะแนน ซึ่งรวมถึงกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการช่วยหาเสียงและจ่ายเงินซื้อเสียงให้กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- ๖) การหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง
- ๗) กระแสสังคมที่ชี้นำไปในทางที่เอื้อต่อการกระทำที่ส่งผลทำให้การเลือกตั้ง “ไม่” สุจริตเที่ยงธรรม

๘) บทบาทของสื่อมวลชนที่ไม่คำนึงถึงมาตรฐานและจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชน

๔.๓ กลยุทธ์และมาตรการเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม

เพื่อป้องกันและแก้ไขมิให้ปัจจัยทั้ง ๘ ปัจจัยดังกล่าวในข้างต้น ส่งผลกระทบทำให้การเลือกตั้ง “ไม่” สุจริตและเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งครั้งต่อไป กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาได้เสนอแนะกลยุทธ์และมาตรการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้าง

กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้าง หมายถึง กลยุทธ์และมาตรการที่ถูกนำไปบรรจุไว้เป็นเนื้อหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ ฉบับแล้ว ซึ่งได้แก่

(๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

(๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

(๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้างตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีดังต่อไปนี้

๑) การปรับปรุงหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้มีหน้าที่และอำนาจเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๒) การยกเลิก “คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด” ซึ่งที่ผ่านมาถูกใช้เป็นช่องทางให้นักการเมืองเข้ามาแทรกแซงการทำหน้าที่และการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้โดยง่าย

๓) การกำหนดให้มี “ผู้ตรวจการเลือกตั้ง” ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่นอกพื้นที่การเลือกตั้งในสัดส่วนที่มากกว่าบุคคลที่อยู่ในพื้นที่การเลือกตั้ง ให้ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง รวมทั้งตรวจสอบการกระทำต่าง ๆ ที่อาจผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง และรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป^{๑๗}

^{๑๗} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๒๘ วรรคแรก ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภาแต่ละครั้ง ให้คณะกรรมการจัดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งขึ้น เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละจังหวัด ในระหว่างเวลาที่มีการดำเนินการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการเลือกตั้ง และการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำใดที่จะเป็นเหตุทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แล้วรายงานให้คณะกรรมการหรือกรรมการทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป ในกรณีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ให้ผู้ตรวจการเลือกตั้งมีอำนาจแจ้งเตือนให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องได้ ถ้าไม่มีการดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องให้รายงานให้คณะกรรมการหรือกรรมการทราบโดยเร็ว ในการนี้ ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีหน้าที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจการเลือกตั้งด้วย

๔) มีมาตรการการคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ชี้เบาะแสเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินคดีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งมีสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น^{๑๘}

๕) มีมาตรการการให้รางวัลแก่ผู้ชี้เบาะแสดการกระทำอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง^{๑๙}

๖) กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องสืบสวนและไต่สวนเพื่อสรุปสำนวนคดี การกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อนำคดียื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมอย่างไม่ล่าช้า^{๒๐}

^{๑๘} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๔๕ ให้คณะกรรมการกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานมิให้เกิดอันตรายแก่พยานรวมตลอดทั้งมาตรการรักษาความลับให้แก่ผู้เป็นพยาน ในมาตรการดังกล่าวจะกำหนดให้มีการจ่ายค่าที่อยู่หรือค่าเดินทางหรือค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นด้วยก็ได้

การคุ้มครองพยานตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสดด้วย และให้กระทำได้เมื่อได้รับคำร้องจากบุคคลดังกล่าว

^{๑๙} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๔๗ เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการมีอำนาจจัดตั้งงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย รวมตลอดทั้งให้รางวัลแก่ผู้ชี้เบาะแสดการกระทำอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการมีอำนาจจัดสรรค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีได้เป็นเจ้าของหน้าที่ของสำนักงานโดยไม่ต้องระบุชื่อผู้รับเงิน แต่คณะกรรมการต้องมีหนังสือรับรองค่าใช้จ่ายดังกล่าว

การใช้จ่ายเงินตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองให้เป็นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีจำเป็นคณะกรรมการจะจัดสรรเงินจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองหรือจากเงินรายได้ของสำนักงานมาเพื่อใช้จ่ายตามมาตรานี้ตามที่เห็นสมควรก็ได้

^{๒๐} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๔๑ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าทางใดไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่องหากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้

- ๗) กำหนดให้ศาลยุติธรรมต้องพิจารณาตีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างไม่ล่าช้า^{๑๑}
- ๘) กำหนดให้ศาลยุติธรรม เมื่อพิพากษาความผิดทางอาญาของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว สามารถกำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้กระทำความผิดพร้อมไปได้เลย ในกรณีที่การกระทำความผิดนั้น ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งใหม่^{๑๒}
- ๙) มีกลไกและกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขั้นต้น (Primary Vote) โดยสมาชิกพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นพรรคการเมืองของประชาชนที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างแท้จริง ไม่ใช่พรรคการเมืองที่อาศัยประชาชนเป็นผู้ลงคะแนนเสียงให้เท่านั้น^{๑๓}

^{๑๑} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๓๓ เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้วปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม แต่ไม่ได้รับความชัดว่าเป็นการกระทำของผู้ได้รับเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณา ในกรณีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับเขตเลือกตั้งนั้น และให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย และให้คณะกรรมการดำเนินการให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยเร็ว และให้นำความในมาตรา ๑๓๘ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้โดยดียวโดยอนุโลม

^{๑๒} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๓๙ ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดและเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ไม่ว่าจะมีคำร้องขอหรือไม่ ให้ศาลฎีกาสั่งให้ผู้นั้นรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งที่เป็นเหตุให้ศาลฎีกามีคำสั่งเช่นนั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลฎีกาพิจารณาหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการเสนอต่อศาล

^{๑๓} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๐ การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

- (๑) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสมัครเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและประกาศให้สมาชิกทราบเป็นการทั่วไป
- (๒) เมื่อพ้นกำหนดเวลารับสมัครตาม (๑) ให้คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้ง แล้วส่งรายชื่อผู้สมัครให้สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น
- (๓) เมื่อสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดได้รับรายชื่อผู้สมัครจากคณะกรรมการ สรรหาแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดจัดการประชุมสมาชิกเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครตามรายชื่อที่คณะกรรมการส่งมา
- (๔) การประชุมสาขาพรรคการเมืองต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนหรือการประชุมตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าห้าสิบคนโดยในการลงคะแนนให้สมาชิกมีสิทธิลงคะแนนเลือกได้หนึ่งคน
- (๕) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งรายชื่อผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนของแต่ละเขตเลือกตั้งให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยพิจารณาจากผู้มีคะแนนสูงสุดของแต่ละเขตเลือกตั้ง หากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบให้แสดงเหตุผลและให้พิจารณาผู้สมัครซึ่งได้คะแนนในลำดับถัดไปเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในกรณีที่คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบกับรายชื่อที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการสรรหาประชุมร่วมกัน หากที่ประชุมร่วมกันมีมติเห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครผู้ใด ให้เสนอรายชื่อผู้นั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๑๐) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง อำนวยความสะดวกในการหาเสียงเลือกตั้งแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม^{๒๔}

๑๑) การหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับแนวทางที่กำหนดเป็นนโยบายของพรรคการเมือง^{๒๕}

แต่ถ้าที่ประชุมร่วมกันมีมติไม่เห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการสรรหาแจ้งเหตุผลให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง หรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้นทราบ และให้ดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) จนกว่าจะได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

มาตรา ๕๑ การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการเสนอรายชื่อบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีหนังสือแจ้งไปยังคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง ตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด และประกาศให้สมาชิกทราบเป็นการทั่วไป

(๒) เมื่อพ้นกำหนดเวลาเสนอรายชื่อตาม (๑) ให้คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบคุณสมบัติและจัดทำบัญชีรายชื่อไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบลายชื่อ โดยคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง แล้วส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวไปยังสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด

(๓) ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด จัดการประชุมเพื่อให้สมาชิกลงคะแนนเลือกบุคคลในบัญชีรายชื่อตาม (๒) โดยให้สมาชิกลงคะแนนเลือกได้คนละไม่เกินสิบห้ารายชื่อ เมื่อลงคะแนนเสร็จสิ้นแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดประกาศผลการนับคะแนนของสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดนั้นแล้วรายงานไปยังคณะกรรมการสรรหาโดยเร็ว

(๔) ให้คณะกรรมการสรรหาจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยเรียงลำดับตามผลรวมของคะแนนที่ได้รับจากสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดตาม (๓) ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งลำดับที่หนึ่งและให้เรียงลำดับรายชื่อตามผลคะแนนดังกล่าวในลำดับถัดไปจนครบจำนวน ในกรณีที่คะแนนของบุคคลตามบัญชีรายชื่อเท่ากันให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการสรรหาในการจัดเรียงลำดับ

(๕) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (๔) ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบให้ดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) จนกว่าจะได้บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

^{๒๔} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๗๑ การหาเสียงเลือกตั้งด้วยวิธีการอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๙ มาตรา ๗๐ มาตรา ๘๑ และมาตรา ๘๓ คณะกรรมการจะกำหนดให้ต้องทำตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้ โดยคำนึงถึงความเท่าเทียม ความเสมอภาค และความเที่ยงธรรมของผู้สมัครและพรรคการเมือง

^{๒๕} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๕๗ การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้ในการประกาศโฆษณาให้คำนึงถึงความเห็นของสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด นโยบายใดที่ต้องใช้จ่ายเงิน การประกาศโฆษณานโยบายนั้นอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

- (๑) วงเงินที่ต้องใช้ และที่มาของเงินที่จะใช้ในการดำเนินการ
- (๒) ความคุ้มค่าและประโยชน์ในการดำเนินนโยบาย
- (๓) ผลกระทบและความเสี่ยงในการดำเนินนโยบาย

๑๒) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลมิให้สมาชิกพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย^{๒๖}

๑๓) ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่า รวมกันเกินหนึ่งหมื่นบาทต่อวัน โดยผู้บริจาคประสงค์จะบริจาคให้เพื่อประโยชน์ในการดำเนิน กิจกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือของพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการเลือกตั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการเลือกตั้งทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับ^{๒๗}

๒. กลยุทธ์และมาตรการอื่น ๆ

กลยุทธ์และมาตรการอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง นอกเหนือจาก กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้างเพื่อให้การเลือกตั้งมีความสุจริตเที่ยงธรรมแล้ว กลุ่มตัวอย่าง ยังได้เสนอแนะ กลยุทธ์และมาตรการอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกหลายประการ เพื่อช่วยเสริมให้การ ดำเนินการตามกลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้างมีผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

๑) คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างเข้มงวดและตรงไปตรงมา

๒) คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งลงไปถึงระดับพื้นที่ โดยร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ตำรวจ ส่วนราชการอื่น ๆ และภาคประชาชน

ในกรณีพรรคการเมืองไม่ได้จัดทำรายการตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินการให้ครบถ้วน ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนด

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๗๔ การหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครและพรรคการเมือง ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับแนวทางที่กำหนด เป็นนโยบายของพรรคการเมืองตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

^{๒๖} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๒๒ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมและ กำกับดูแลมิให้สมาชิกกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ข้อบังคับ รวมตลอดทั้งระเบียบ ประกาศ และคำสั่งคณะกรรมการ

เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแล มิให้สมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองกระทำการในลักษณะที่อาจทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้ เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรืออาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใดซึ่งสมัครเข้ารับเลือก เป็นสมาชิกวุฒิสภา ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

^{๒๗} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๖๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๖๕ และมาตรา ๖๗ นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกาศใช้บังคับแล้วจนถึงวันเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดได้รับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่ารวมกันแล้วเกินหนึ่งหมื่นบาทต่อวัน โดยผู้บริจาคประสงค์จะบริจาคให้เพื่อประโยชน์ ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นหรือของพรรคการเมืองหรือเพื่อใช้ในการเลือกตั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับบริจาคมตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

๓) คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องให้ความรู้กับประชาชนถึงระดับรากหญ้าอย่างต่อเนื่อง โดยรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึง โทษและความเสียหายจากการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

๔) รัฐควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้มืองค์กรภาคประชาสังคมในลักษณะ เช่นเดียวกับองค์กรกลางการเลือกตั้งในอดีต เพื่อทำหน้าที่เป็นเครือข่ายตรวจสอบการเลือกตั้ง ร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๕) คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องสร้างแนวร่วมกับภาคประชาสังคม เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้เบาะแสการกระทำอัน “ไม่” สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

๖) รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนสื่อมวลชนให้มีบทบาทที่จะทำให้การเลือกตั้ง เกิดความสุจริตเที่ยงธรรม

กล่าวโดยสรุป บทความนี้ได้นำเสนอสาระสำคัญซึ่งต่อบัตถุประสงค์การศึกษา ครบถ้วนทั้ง ๒ ประการคือ ๑) การศึกษาแนวคิด (Concepts) เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่สุจริต เที่ยงธรรมและรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้ง ให้มีความสุจริตเที่ยงธรรม และ ๒) เสนอแนะแนวทางการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้ง ที่สุจริตเที่ยงธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

หน้าว่าง

บรรณานุกรม

Girling John L.S. Thailand: Society and Politics. Ithaca: Cornell University Press.1981.

กนก วงษ์ตระหง่าน. พรรคการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒๕๓๖.

บุญร่วม เทียมจันทร์ และ ศรีัญญา เทียมจันทร์. คดีเลือกตั้งโมฆะ. กรุงเทพฯ: มาลาพลัสวัน.

๒๕๔๙.

พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. ระบบการทุจริตเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา

สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก). ๒๕๓๗

สมชาติ เจศรีชัย. การเมือง-การเลือกตั้งไทยและประเทศในอาเซียน. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.

๒๕๕๙.

สุวรรณา สมบัติรักษาสุข สืบค้นจาก <http://region7.prd.go.th/> เผยแพร่เมื่อวันที่ ๒๘

กันยายน ๒๕๕๗ สืบค้นวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๐

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ สืบค้นจาก <http://www.isranews.org> สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ กันยายน

๒๕๖๐

_____ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (ข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐

จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๗)

หน้าว่าง

ส่วนที่ ๒

รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์

หน้าว่าง

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาของการพิจารณาศึกษา

การเลือกตั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในที่นี้จะเน้นในบริบทของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ โดยการมอบความไว้วางใจให้ตัวแทน โดยการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งตัวแทนไปใช้อำนาจแทนตน ซึ่งการออกเสียงเลือกตั้งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน จำต้องมีความเท่าเทียมกันในการแสดงออกทางการเมือง

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ประชาชนมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยตรงครั้งแรก เป็นการเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงอย่างเดียว ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยผ่านรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการโดยผ่านศาล นับเป็นจุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยโดยแท้จริงด้วยการเลือกตั้งตัวแทนไปใช้อำนาจอธิปไตย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หรือรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ได้บัญญัติให้การเลือกตั้งเป็นสิทธิของประชาชนที่จะต้องไปเลือกตั้ง และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ฉบับลงประชามติ มีเจตนารมณ์ให้บุคคลมีหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หากไม่ไปเลือกตั้งต้องเสียสิทธิบางประการ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งของประเทศไทยเกิดปัญหาการทุจริตมาโดยตลอด โดยเฉพาะปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียงซึ่งเป็นปัญหาที่แพร่กระจายและหยั่งรากลึกในสังคมมาตลอดระยะเวลาแปดสิบกว่าปี

ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองเพื่อการปฏิรูปประเทศในทุกด้าน การปฏิรูปด้านการเมืองก็เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๖ ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ มาตรา ๒๕๘ ก. (๑) ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความคิดเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติ โดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด เหล่านี้จะเป็นบทสรุปโดยชัดเจนถึงเนื้อแท้ของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้บัญญัติไว้เพื่อให้การเมืองเกิดเสถียรภาพ สังคมเกิดความสงบสุข และประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งการปฏิรูปการเมืองประการหนึ่งคือ การเข้าสู่อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร เพื่อให้การเลือกตั้ง

สุจริตเที่ยงธรรม ทำให้ได้นักรบการเมืองที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม รักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ และเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง

คณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ในคณะกรรมการการเมือง การเมือง สถานิติบัญญัติแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการเมืองตามครรลองของประชาธิปไตย จึงได้ดำเนินการจัดโครงการศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทักษะของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง เพื่อรับฟังแนวความคิดหลักการ เหตุผล ปัญหา ข้อเสนอแนะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยทุกระดับ อาทิ นักรบการเมือง พรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง ข้าราชการกลุ่มการเมืองและภาคประชาชน ที่จะร่วมมือกันทำให้การเลือกตั้งสุจริตเที่ยงธรรม ได้รับการยอมรับและนำไปสู่การเลือกตั้งที่ขับเคลื่อนสังคมต่อไปได้ อันจะนำไปสู่การปฏิรูปการเมืองในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและรวบรวมความเห็นต่าง ๆ เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การเลือกตั้งซึ่งส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม

๑.๒.๒ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเลือกตั้งและการควบคุมการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริง

๑.๓ ขอบเขตของการพิจารณาศึกษา

การพิจารณาศึกษาตั้งแต่ช่วงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ถึงปัจจุบัน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม

รองศาสตราจารย์ชูชาติ อารีจิตรานุสรณ์* กล่าวถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๔๔ มีเจตจำนงให้การเลือกตั้งทุกระดับเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หมายความว่า การเลือกตั้งต้องทำอย่างถูกต้องตามกฎหมายและกติกาต่าง ๆ ที่กำหนด ไม่ฝ่าฝืนหรือมีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงกำหนดให้มีกฎหมายและวิธีการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเลือกตั้งมากขึ้น กล่าวคือ

๑) กำหนดให้มีความเสมอภาคในระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น ความเป็นธรรมในการหาเสียง ความเป็นธรรมในการแนะนำตัว ความเท่าเทียมในการแบ่งเขตเลือกตั้ง

๒) กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความเท่าเทียมกันในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

๓) กำหนดให้มืองค์กรอิสระคือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็นผู้ควบคุมและการจัดการเลือกตั้ง เพื่อให้การจัดการเลือกตั้งปลอดจากการแทรกแซงโดยอำนาจรัฐ อำนาจนักรบการเมือง อำนาจจากกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชน องค์การเอกชน

* รองศาสตราจารย์ชูชาติ อารีจิตรานุสรณ์, การเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม, <https://nome.kku.ac.th/chuarel2/whitelection.pdf>, สืบค้นวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรมมากที่สุด

๔) กำหนดให้มีการตรวจสอบการจัดการเลือกตั้งโดยประชาชน องค์กรเอกชน องค์กรอิสระอื่น ๆ พรรคการเมือง ฯลฯ

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ เพื่อให้ได้นักการเมืองที่ดี มีความรู้ มีความซื่อสัตย์สุจริตมารับใช้สังคมทั้งระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น

๑.๕.๒ เสนอรายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรม: ทศนะของ ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง ต่อคณะกรรมการธิการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อพิจารณา นำเสนอต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

หน้าว่าง

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ สภาพปัญหาของการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรม

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. ๒๔๗๕ “การเลือกตั้ง” เป็นกลไกและกระบวนการเข้าสู่อำนาจรัฐที่มีความชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตยโดยตะวันตก ที่ประเทศไทยรับเข้ามาเป็นแบบแผนในการปกครองประเทศ

๒.๑.๑ การเลือกตั้งก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

การเลือกตั้งในประเทศไทย ระยะเริ่มแรก ผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียงในประเด็นเรื่องอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทย เป็นประเด็นหลักในการหาเสียง แต่การเลือกตั้งต่อมาในระยะหลัง ๆ นักการเมืองมุ่งเน้นที่การเอาชนะการเลือกตั้ง เพื่อเข้าสู่การมีอำนาจรัฐเป็นเป้าหมายหลัก จึงเริ่มไม่คำนึงถึงวิธีการที่ใช้เพื่อเอาชนะการเลือกตั้งว่าสิ่งที่ดำเนินการขึ้นนั้น มีความถูกต้องและชอบธรรมตามหลักคุณธรรมหรือไม่

การเลือกตั้งจึงมีทั้งการใช้อำนาจรัฐที่นักการเมืองมีอยู่ในมือ รวมทั้งการใช้อำนาจเงินเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง ส่งผลให้การเลือกตั้งในประเทศไทยในปัจจุบันขาดความสุจริตเที่ยงธรรม ส่งผลกระทบให้ระบอบการเมืองของประเทศไทยเต็มไปด้วยนักการเมืองที่ด้อยความรู้ด้อยความสามารถ และขาดคุณธรรม ต่างฝ่ายต่างมุ่งมั่นในการแสวงหาผลประโยชน์จากการมีอำนาจรัฐ

การเลือกตั้งครั้งแรกในประเทศไทย เกิดขึ้นในวันพุธที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ หลังจากเกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภาว่า รัฐบาลได้ปราบกบฏเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อบ้านเมืองสงบแล้ว จำต้องมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น การเลือกตั้งครั้งนั้น เป็นการเลือกตั้งทางอ้อม หลังการเลือกตั้งได้มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลขึ้นมาใหม่ โดยเสียงส่วนใหญ่เลือกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง^๑

ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ ปรากฏว่าการเลือกตั้งเป็นไปอย่างไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม มีการทุจริตการเลือกตั้งอย่างเอิกเกริก เช่น การเวียนเทียนลงบัตร การส่งรหัสให้เลือกผู้แทนของตน มีการปิดตราพรรคเสรีมนังคศิลา (พรรครัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม) มีรูปหัวไก่สีแดง เป็นเครื่องหมายที่กระเป่ามองเห็นอย่างชัด เมื่อกรรมการเห็นรูปที่กระเป่าจะให้บัตรลงคะแนนทันทีโดยไม่ต้องตรวจสอบรายชื่อ มีการใช้อำนาจรัฐเต็มที่ในการทุจริตการเลือกตั้ง ทำให้นักศึกษาเดินขบวนประท้วงจอมพล ป. พิบูลสงคราม และท้ายที่สุดนำไปสู่การปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์^๒

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งการเลือกตั้ง

^๑ <https://th.wikipedia.org> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๐

^๒ <https://lonesomebabe.wordpress.com> สืบค้นวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๐

ในครั้งนั้น มีนักการเมืองจากส่วนกลางเข้ามาลงสมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ และมีการแจกข้าวของ และแสดงมหรสพเพื่อจูงใจให้ชาวบ้านมาลงคะแนนให้ตนเอง เช่น การแจกปลาหูกุ้ง การแจกรองเท้าข้างเดียว หากผู้สมัครได้รับการเลือกตั้งจึงแจกรองเท้าข้างที่เหลือ ต่อมาในการเลือกตั้งซ่อมที่จังหวัดร้อยเอ็ดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ปรากฏข่าวว่า มีการใช้เงินซื้อเสียง ซึ่งเรียกกันว่า “โรคร้อยเอ็ด”^๓ มีการใช้เงินซื้อเสียงกันอย่างเอิกเกริก ตั้งแต่นั้นมา “เงิน” เริ่มเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกตั้ง และนักการเมืองเริ่มวางระบบหัวคะแนนเป็นฐานเสียงในพื้นที่เลือกตั้งของตนเอง ทำหน้าที่ซื้อเสียงเลือกตั้งให้กับนักการเมือง

อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ซึ่งพรรคพลังธรรมชนะการเลือกตั้งในกรุงเทพมหานคร ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดจำนวน ๒๙ คน จากทั้งหมด ๓๒ ที่นั่ง เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยในการเลือกตั้งมิได้ขึ้นอยู่กับเงิน เป็นผลโดยตรงจากกระแสความนิยมในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อพลตรี จำลอง ศรีเมือง เป็นหลัก โดยพรรคพลังธรรมได้ชูตัวบุคคล คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง ที่มีภาพลักษณ์ของความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ ซึ่งแตกต่างจากภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองอื่น ๆ ที่ใช้ทุนเป็นหลัก

ต่อมาเมื่อพลตรี จำลอง ศรีเมือง ลาออกจากการเป็นหัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ส่งผลเป็นอย่างมากต่อพรรคพลังธรรมในการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๕ โดยพรรคพลังธรรม ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนลดลง ซึ่งสุภิญญา วิจิตรศาสตร์ ชี้ว่า การลาออกของพลตรี จำลอง ศรีเมือง ได้นำมาซึ่งความเสื่อมถอยของพรรคพลังธรรมอย่างไม่อาจหวนกลับได้^๔

๒.๑.๒ การเลือกตั้งหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ในช่วงก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ มีการก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ พรรคนี้ไม่มีนายทุนใหญ่สนับสนุนเหมือนพรรคการเมืองอื่น ๆ มีความมุ่งมั่นจะทำกิจกรรมทางการเมืองแบบวิธีการสหกรณ์ คือ ผู้บริหารพรรคลงขันกัน และผู้สมัครจะต้องช่วยเหลือตนเอง พรรคจะช่วยเหลือได้บ้างตามกำลังทรัพย์ที่จะหามาได้ เป็นการสร้างพรรค

^๓ โรคร้อยเอ็ด เป็นคำที่ใช้เรียกปรากฏการณ์การใช้เงินซื้อเสียงในการเลือกตั้งซ่อมที่จังหวัดร้อยเอ็ด เขตหนึ่ง เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๒๔ เนื่องจากนายสมพร จุริมาศ ส.ส. จังหวัดร้อยเอ็ด ถึงแก่กรรม ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๔ จึงต้องมีการเลือกตั้งซ่อมเกิดขึ้นภายใน ๙๐ วัน การเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ อดีตนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าพรรคชาติประชาธิปไตย ประสงค์จะเป็นนายกรัฐมนตรี อีกวาระหนึ่ง จึงต้องทุ่มเทต่อสู้อย่างเต็มที่ ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลต้องหาทางปกป้องฐานะของตนไม่ให้ถูกแย่งชิงไป

พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ มีการหาเสียงโดยการเดินนำขบวน ตามด้วยดาราละครโทรทัศน์ ตามหลังด้วยคนถือกระเป่า และแจกเงินใบละร้อยบาทให้ประชาชนโดยทั่วไป เมื่อมีผู้ไปร้องเรียนว่า มีการแจกเงินในการหาเสียง แต่ปรากฏว่าผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด และนายอำเภอ ต่างลาราชการ กันหมด ขณะเดียวกันเมื่อไปแจ้งความที่โรงพัก ปรากฏว่าไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ โรงพักกลายเป็นโรงพักร้าง เพราะกลัวเกรงการเมืองระดับอดีตนายกรัฐมนตรี

ที่มา ฐานข้อมูลการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=โรคร้อยเอ็ด> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

^๔ ที่มา ฐานข้อมูลรายชื่อพรรคการเมือง สถาบันพระปกเกล้า

[http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พลังธรรม_\(พ.ศ._2531\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พลังธรรม_(พ.ศ._2531)) สืบค้นวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐

แบบ Green and Clean Politics คือ เป็นพรรคการเมืองที่ไม่มีนายทุนใหญ่ แต่เป็นพรรคที่มีประชาชนเป็นเจ้าของร่วมกันดำเนินกิจการทางการเมืองแบบสหกรณ์ คือ สมาชิกพรรคทุกคนเป็นเจ้าของพรรค มีสิทธิในการบริหารพรรคดำเนินกิจกรรมพรรคเท่าเทียมกัน จะต้องเสียค่าบำรุงสมาชิกเป็นรายปี สมาชิกพรรคทุกคนจะได้รับการแนะนำให้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองช่วยเหลือชุมชนและประชาชนในการแก้ปัญหาและการพัฒนาต่าง ๆ ในแต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชน ด้วยการสอดส่องดูแลและเข้าไปมีส่วนร่วม แล้วนำปัญหาหรือแผนงานหรือผลงานไปพูดคุย ณ สภาประชาคมระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับเขตเลือกตั้ง ตามกระบวนการและวิธีการแบบลูกเสือชาวบ้าน แต่พรรคประชาชาติที่ไม่มีนายทุนใหญ่สนับสนุน ก็ไม่ได้รับความสนใจจากนักการเมืองเก่าผู้ผ่านการเลือกตั้งมาแล้ว และเป็นพรรคนอกสายตาของสื่อมวลชน ตลอดจนผู้คนในทุกวงการ (ประมวล รุจนเสรี^{*})

พรรคประชาชาติไม่สามารถสนับสนุนทางการเงินให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้ จึงขอให้ผู้สมัครหาเสียงโดยพยายามอย่าใช้เงินแข่งขันกับผู้สมัครรายอื่นให้หาเสียงตามแบบจรรยาบรรณคือ เดินเคาะประตูบ้านพบปะประชาชน หากไม่มีเงินให้ยุติการหาเสียงซึ่งผู้สมัครส่วนใหญ่ก็ไม่ออกหาเสียง บางส่วนก็พยายามหาเสียงต่อไป พรรคใช้เงินจำนวนน้อยช่วยผู้ทำงานจริงจังเท่านั้น สุดท้ายผลการเลือกตั้งออกมาไม่มีผู้ใดได้รับการเลือกตั้ง แต่ผู้สมัครทุกคนทุกกลุ่มสัดส่วนล้วนมีคะแนนที่ประชาชนออกเสียงเลือกให้แต่ก็ยังไม่มากพอที่จะได้เป็น ส.ส.

การเลือกตั้งหลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ใช้บังคับ มีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้สรุปคดีการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งไว้ดังนี้

ข้อกล่าวหาการกระทำความผิดพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใบเหลืองใบแดง^๖ จำแนกตาม

๑. การสังกัดพรรคการเมือง

^{*} ประมวล รุจนเสรี, อำนาจเงิน + อำนาจรัฐ, (นนทบุรี: พรรคประชาชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓-๗๓.

^๖ ข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ การเลือกตั้ง ส.ส. เป็นการทั่วไป และแทนตำแหน่งที่ว่าง มีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใบเหลืองใบแดง จำนวน ๘๑ คน

บางสำนวนมีผู้ถูกร้องเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งมากกว่า ๑ คน หรือมีข้อกล่าวหามากกว่า ๑ ข้อกล่าวหา ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใบเหลืองหรือใบแดงมากกว่า ๑ ครั้ง

การแจกเงินซื้อเสียง เป็นข้อมูลประกอบอยู่ในมาตรา ๕๓ (๑) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

ตารางที่ ๒.๑ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
จำแนกตามการสังกัดพรรคการเมือง

การสังกัด พรรคการเมือง	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
สังกัดพรรคการเมือง		๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘
ไม่สังกัดพรรคการเมือง		-	-	-
รวม		๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

หมายเหตุ: ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง

จากตารางที่ ๒.๑ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง คดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจึงเป็นคดีของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สังกัดพรรคการเมืองทั้งหมด ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๑๐๕ คดี และถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำนวน ๓๒ คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔๘

๒. ภูมิลำนาระดับภาค

ตารางที่ ๒.๒ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
จำแนกตามภูมิลำนาระดับภาค

ภูมิลำนา	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
กรุงเทพมหานคร		๕	๑	๒๐
ภาคกลาง		๑๖	๒	๑๒.๕
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		๖๑	๑๘	๒๙.๕๑
ภาคใต้		๒	-	๐
ภาคเหนือ		๒๑	๑๑	๕๒.๓๘
รวม		๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๒.๒ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดซึ่งเกิดขึ้นในช่วงการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จำแนกตามภูมิลำนาระดับภาค เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้

- ๑) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนคดีทั้งหมด ๖๑ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๘ คดี
- ๒) ภาคเหนือ จำนวนคดีทั้งหมด ๒๑ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๑ คดี

- ๓) ภาคกลาง จำนวนคดีทั้งหมด ๑๖ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๒ คดี
 ๔) กรุงเทพมหานคร จำนวนคดีทั้งหมด ๕ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑ คดี
 ๕) ภาคใต้ จำนวนคดีทั้งหมด ๒ คดี ไม่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดทั้ง ๒ คดี

ในภาพรวมจากจำนวนคดีทั้งหมด ๑๐๕ คดี มีคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดตามฟ้อง เพียง ๓๒ คดี เท่านั้น คิดเป็นเพียงร้อยละ ๓๐.๔๘ ซึ่งค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากพยานในคดีส่วนใหญ่มักจะขอถอนตัวจากคดี ไม่มาให้การต่อศาล เนื่องจากเกรงกลัวอิทธิพลของนักการเมืองที่ถูกฟ้อง

๓. ภูมิหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด
 ตารางที่ ๒.๓ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
 จำแนกตามภูมิหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด

ภูมิหลังทางการเมือง	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
		จำนวน	ร้อยละ
ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เคยเป็น ส.ส. มากกว่า ๒ สมัย	๗๙	๒๗	๓๔.๑๘
ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่	๒๖	๑๒	๔๖.๑๕
รวม	๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๒.๓ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่า ๒ สมัย ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งรวมทั้ง ๗๙ คดี และถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำนวน ๒๗ คดี คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๑๘ ในขณะที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ๒๖ คดี และถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๒ คดี คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑๕

๔. ฐานะทางเศรษฐกิจ

๑) กรณีใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๕ ล้านบาท ขึ้นไป ถือว่าเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ตารางที่ ๒.๔ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๕ ล้านบาท)

ฐานะทางเศรษฐกิจ (เกณฑ์ ๕ ล้านบาท)	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
		จำนวน	ร้อยละ
มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (มีทรัพย์สินมากกว่า ๕ ล้านบาท)	๖๙	๑๕	๒๑.๗๔
มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (มีทรัพย์สินน้อยกว่า ๕ ล้านบาท)	๙	๕	๕๕.๕๖
ไม่มีข้อมูลจำนวนทรัพย์สิน	๒๗	๑๒	๔๔.๔๔
รวม	๑๐๕	๓๒	๒๑.๙๐

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๒.๔ ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๕ ล้านบาท ขึ้นไป) ถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๖๙ คดี ซึ่งมากกว่าผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินน้อยกว่า ๕ ล้านบาทลงมา) ซึ่งถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพียง ๙ คดี เท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งไม่มีข้อมูลที่จะจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจได้จำนวน ๒๗ คดี

ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิดเพียง ๑๕ คดี จากที่ถูกดำเนินคดี ๖๙ คดี ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ ๒๑.๗๔ เท่านั้น ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำนวนมากถึงร้อยละ ๕๕.๕๖ กล่าวคือ ถูกดำเนินคดีทั้งหมดเพียง ๙ คดี เท่านั้น แต่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดถึง ๕ คดี

๒) กรณีใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๑๐ ล้านบาท ขึ้นไป ถือว่าเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี
 ตารางที่ ๒.๕ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
 จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๑๐ ล้านบาท)

ฐานะ ทางเศรษฐกิจ (เกณฑ์ ๑๐ ล้านบาท)	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับ การเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (มีทรัพย์สินมากกว่า ๑๐ ล้านบาท)		๖๐	๑๐	๑๖.๖๗
มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (มีทรัพย์สินน้อยกว่า ๑๐ ล้านบาท)		๑๘	๑๐	๕๕.๕๖
ไม่มีข้อมูลจำนวนทรัพย์สิน		๒๗	๑๒	๔๔.๔๔
รวม		๑๐๕	๓๒	๒๑.๙๐

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๒.๕ ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งพบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๑๐ ล้านบาทขึ้นไป) ถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๖๐ คดี ซึ่งมากกว่าผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินน้อยกว่า ๑๐ ล้านบาทลงมา) ซึ่งถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๑๘ คดี เท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งไม่มีข้อมูลที่จะจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจได้จำนวน ๒๗ คดี

ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิดเพียง ๑๐ คดี จากที่ถูกดำเนินคดี ๖๐ คดี ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ ๑๖.๖๗ เท่านั้น ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่าถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำนวนมากถึงร้อยละ ๕๕.๕๖ กล่าวคือ ถูกดำเนินคดีทั้งหมดเพียง ๑๘ คดี เท่านั้น แต่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดถึง ๑๐ คดี

๓) กรณีใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๒๐ ล้านบาท ขึ้นไป ถือว่าเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ตารางที่ ๒.๖ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด (ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สิน ๒๐ ล้านบาท)

ฐานะทางเศรษฐกิจ (เกณฑ์ ๒๐ ล้านบาท)	จำนวนคดี การกระทำ ความผิด เกี่ยวกับ การเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
		จำนวน	ร้อยละ
มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (มีทรัพย์สินมากกว่า ๒๐ ล้านบาท)	๔๐	๖	๑๕
มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (มีทรัพย์สินน้อยกว่า ๒๐ ล้านบาท)	๓๘	๑๔	๓๖.๘๔
ไม่มีข้อมูลจำนวนทรัพย์สิน	๒๗	๑๒	๔๔.๔๔
รวม	๑๐๕	๓๒	๒๑.๙๐

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๒.๖ ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินมากกว่า ๒๐ ล้านบาทขึ้นไป) ถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๔๐ คดี ซึ่งใกล้เคียงกับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า (กรณีนี้ใช้เกณฑ์การมีทรัพย์สินน้อยกว่า ๒๐ ล้านบาทลงมา) ซึ่งถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งหมด ๓๘ คดี และมีผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งไม่มีข้อมูลที่จะจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจได้จำนวน ๒๗ คดี

ถ้าเปรียบเทียบจำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด พบว่า ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิดเพียง ๖ คดี จากที่ถูกดำเนินคดี ๆ ทั้งหมด ๔๐ คดี ซึ่งคิดเป็นเพียงร้อยละ ๑๕ เท่านั้น ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ถูกพิพากษาว่ามีความผิดจำนวนมากกว่ กล่าวคือ ถูกดำเนินคดี ๆ ทั้งหมด ๓๘ คดี เท่านั้น แต่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๔ คดี คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๘๔

กล่าวโดยสรุป การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ถูกดำเนินคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า สะท้อนให้เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีโอกาสกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

แต่เมื่อพิจารณาจำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด พบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๆ ในสัดส่วนที่น้อยกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า เหตุผลที่เป็นดังกล่าวอาจจะเนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าอาจจะมีขีดความสามารถในการแก้ต่างคดีความสูงกว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

๔. การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตามข้อกล่าวหาตามมาตรา ๕๓ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐”

” พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

มาตรา ๕๓ ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่น หรือพรรคการเมืองใด หรือหึงคเว้นการลงคะแนน ให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

- (๑) จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดอันคำนวณเป็นเงินได้แก่ ผู้ใด
- (๒) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด
- (๓) ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ
- (๔) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด
- (๕) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

ความผิดตาม (๑) หรือ (๒) ให้ถือว่าเป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วย การป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจส่งเรื่องให้ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ได้

มาตรา ๓๓ ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการหรือยินยอมให้มีการย้ายบุคคลใดเข้ามาในทะเบียนบ้านของตน เพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งโดยมิชอบ

หากปรากฏว่ามีกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้สันนิษฐานว่าเป็นการย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้าน เพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งโดยมิชอบ

- (๑) การย้ายบุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปซึ่งไม่มีชื่อสกุลเดียวกับเจ้าบ้าน เข้ามาในทะเบียนบ้าน เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิเลือกตั้งที่จะมีขึ้นภายในสองปีนับแต่วันที่ย้ายเข้ามาในทะเบียนบ้าน
- (๒) การย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านโดยบุคคลนั้นมิได้อยู่อาศัยจริง
- (๓) การย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านโดยมิได้รับความยินยอมจากเจ้าบ้าน

มาตรา ๕๕ ห้ามมิให้ผู้ใดจัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง เพื่อการเลือกตั้งหรือนำกลับไปจากที่เลือกตั้งโดยไม่ต้องเสียค่าโดยสารยานพาหนะหรือค่าจ้างซึ่งต้องเสียตามปกติ หรือจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือกลับจากที่เลือกตั้งเพื่อจูงใจ หรือควบคุมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนน ให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดที่เลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึง ที่เลือกตั้งซึ่งจัดให้ไว้สำหรับการลงคะแนนตามมาตรา ๕๔ มาตรา ๕๖ และมาตรา ๕๗ ด้วย

บทบัญญัติในมาตรานี้ มิให้ใช้บังคับแก่การที่หน่วยงานของรัฐ จัดยานพาหนะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ตารางที่ ๒.๗ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด จำแนกตามข้อกล่าวหาการกระทำความผิดตามมาตรา ๕๓ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

ข้อกล่าวหา	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
มาตรา ๕๓				
- มาตรา ๕๓ (๑)	๗๖	๑๘	๒๓.๖๘	
- มาตรา ๕๓ (๒)	๒	๑	๕๐	
- มาตรา ๕๓ (๓)	๒	๑	๕๐	
- มาตรา ๕๓ (๔)	๕	๔	๘๐	
- มาตรา ๕๓ (๕)	๙	๓	๓๓.๓๓	
มาตรา ๓๓ (ย้ายคน)	๒	๒	๑๐๐	
มาตรา ๕๕ (จัดรถ)	๔	๒	๕๐	
วิธีการโฆษณา	๓	-	๐	
ขาดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐	๒	๑	๕๐	
รวม	๑๐๕	๓๒	๓๐.๔๘	

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๒.๗ ผู้สมัครรับเลือกตั้งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดตามมาตรา ๕๓ (๑) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นจำนวนมากที่สุดคือ ๗๖ คดี จากทั้งหมด ๑๐๕ คดี คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๖๘ ของคดีทั้งหมด และถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๑๘ คดี คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖๘ ของคดีที่ถูกฟ้องตามมาตรา ๕๓ (๑)

สาระสำคัญของมาตรา ๕๓ (๑) คือ ห้ามมิให้ผู้สมัคร “จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใด อันคำนวณเป็นเงินได้แก่ ผู้ใด”

๕. ความเป็นผู้มีอิทธิพลของผู้กระทำความผิด
 ตารางที่ ๒.๘ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
 จำแนกตามความเป็นผู้มีอิทธิพลของผู้กระทำความผิด^๔

ความเป็นผู้มีอิทธิพล	จำนวนคดี	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	คดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด	
			จำนวน	ร้อยละ
ผู้สมัครเป็นผู้มีอิทธิพล	๘๔		๒๓	๒๗.๓๘
ผู้สมัครไม่ใช่ผู้มีอิทธิพล	๒๑		๙	๔๒.๘๖
รวม	๑๐๕		๓๒	๓๐.๔๘

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๒.๘ ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพล มีจำนวนคดีทั้งหมด ๘๔ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๒๓ คดี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละที่น้อยกว่าผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีอิทธิพล ซึ่งถูกดำเนินคดีทั้งหมด ๒๑ คดี ถูกพิพากษาว่ามีความผิด ๙ คดี

เรื่องที่มีการร้องคัดค้านมากที่สุดห้าอันดับ ดังนี้

อันดับที่ ๑ มาตรา ๕๓ (๑) จำนวน ๖๕๕ เรื่อง ปราบกฏผลการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด ดังนี้ จำหน่าย ๑๓๕ เรื่อง ยกคำร้อง ๔๖๖ เรื่อง ให้ใบแดง ๑๙ เรื่อง ให้ใบเหลือง ๓๑ เรื่อง และมีการดำเนินคดี ๔ เรื่อง

อันดับที่ ๒ มาตรา ๕๓ (๕) จำนวน ๓๔๕ เรื่อง ปราบกฏผลการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด ดังนี้ จำหน่าย ๙๙ เรื่อง ยกคำร้อง ๒๓๑ เรื่อง ให้ใบแดง ๑๐ เรื่อง ให้ใบเหลือง ๑ เรื่อง และมีการดำเนินคดี ๔ เรื่อง

อันดับที่ ๓ ฝ่าฝืนประกาศ จำนวน ๒๕๑ เรื่อง ปราบกฏผลการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด ดังนี้ จำหน่าย ๗๑ เรื่อง ยกคำร้อง ๑๗๑ เรื่อง ให้ใบแดง ๑ เรื่อง ให้ใบเหลือง ๑ เรื่อง และมีการดำเนินคดี ๗ เรื่อง

อันดับที่ ๔ เจ้าหน้าที่ของรัฐ^๕ จำนวน ๑๗๐ เรื่อง ปราบกฏผลการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด จำหน่าย ๖๑ เรื่อง ยกคำร้อง ๑๐๑ เรื่อง ให้ใบเหลือง ๖ เรื่อง และมีการดำเนินคดี ๒ เรื่อง

^๔ ผู้มีอิทธิพล หมายถึง ผู้มีอำนาจในด้านที่ไม่เป็นทางการและ เป็นผู้ที่มีความสามารถให้ผู้อื่น ปฏิบัติตาม โดยการโน้มน้าวชักจูง เช่น อำนาจบารมีที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนด้วยพฤติกรรมความเชื่อ หรือบุคลิกภาพทางสังคมที่สอดรับกับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เช่น ความเป็นนักเลง ใจถึงฟังได้ พูดจริงทำจริง กล้าใช้ความรุนแรง มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับแนวหน้าของชุมชน และมีสายสัมพันธ์ที่ดี กับกลไกภายนอกชุมชน เช่น ข้าราชการ นักการเมือง นักธุรกิจ ผู้มีอิทธิพลจะสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชน ได้ทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ จิตวิญญาณ และมีบทบาททางการเมืองสูงในระดับชุมชน (ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า)

^๕ มาตรา ๕๗ ประกอบมาตรา ๑๓๗ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๗

มาตรา ๕๗ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายกระทำการใด ๆ เพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง

อันดับที่ ๕ เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง^{๑๐} จำนวน ๑๐๓ เรื่อง ปราบกฏผลการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด จำหน่าย ๕๔ เรื่อง ยกคำร้อง ๔๕ เรื่อง มีการดำเนินคดี ๒ เรื่อง และนับคะแนนใหม่ ๒ เรื่อง

สรุปคดีที่ขึ้นสู่ศาล มีการกระทำความผิดดังนี้ (การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ พ.ศ. ๒๕๕๔ และ พ.ศ. ๒๕๕๗)

(๑) ข้อหา จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ แก่ผู้ใด ตามมาตรา ๕๓ (๑) ขึ้นสู่ศาล จำนวน ๒๕ คดี

- สั่งเพิกถอนสิทธิ จำนวน ๙ คดี
- ให้เลือกตั้งใหม่ จำนวน ๒ คดี
- ยกคำร้อง จำนวน ๑๔ คดี

(๒) ข้อหา ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ ตามมาตรา ๕๓ (๓) ขึ้นสู่ศาล จำนวน ๑ คดี โดยศาลสั่งเพิกถอนสิทธิ

(๓) ข้อหา หลอกลวง บังคับขู่เข็ญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้าย หรือจงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคใด ตามมาตรา ๕๓ (๕) ขึ้นสู่ศาล จำนวน ๒ คดี ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิทั้ง ๒ คดี

(๔) ข้อหา จัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนน ตามมาตรา ๕๕ ขึ้นสู่ศาล จำนวน ๑ คดี โดยศาลสั่งเพิกถอนสิทธิ

การใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายตามวรรคหนึ่ง มิให้หมายความรวมถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามปกติที่พึงต้องปฏิบัติในตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น หรือการแนะนำหรือช่วยเหลือในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของผู้สมัครหรือพรรคการเมือง โดยมิได้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ แม้ว่าการกระทำจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

ในกรณีมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามีการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือระงับการกระทำใดที่เห็นว่า อาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ในการนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มี อำนาจหน้าที่กำกับดูแลเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น สั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติการณ์ อันอาจเป็นคุณหรือ เป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดพ้นจากหน้าที่เป็นการชั่วคราว หรือสั่งให้ประจำกระทรวง ทบวง กรม ศาลากลางจังหวัด หรือที่ว่าการอำเภอ ในเขตเลือกตั้งหรือนอกเขตเลือกตั้ง หรือห้ามเข้าเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง

มาตรา ๑๓๗ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๑ มาตรา ๕๓ มาตรา ๕๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๗๐ หรือมาตรา ๘๓ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี

ในกรณีมีการฝ่าฝืนมาตรา ๕๗ และศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำการฝ่าฝืนให้ศาลสั่งจ่ายเงินสินบนนำจับไม่เกินครึ่งหนึ่งจากจำนวนเงินค่าปรับแก่ผู้แจ้งความนำจับ

^{๑๐} มาตรา ๑๔๘ ผู้ใดจงใจกระทำด้วยประการใด ๆ ให้บัตรเลือกตั้งชำรุดหรือเสียหาย หรือให้เป็นบัตรเสียหรือกระทำด้วยประการใด ๆ แก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่ใช้ได้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด

(๕) ขั้หา ให้ทรัพย์สินฯ/ โฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง/ เลี้ยงหรือจัดเลี้ยง/ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ใช้ตำแหน่งหน้าที่ ตามมาตรา ๕๓ (๑) (๓) (๔) และมาตรา ๕๗ ขึ้นสู่ศาล จำนวน ๑ คดี โดยศาลสั่งยกคำร้อง

(๖) ขั้หา ขาดคุณสมบัติในการสมัครรับเลือกตั้ง ขึ้นสู่ศาล จำนวน ๑ คดี โดยศาลสั่งยกคำร้อง

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมนี้ เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

๒.๒.๑.๑ พฤติกรรมของพรรคการเมือง

กนก วงษ์ตระหง่าน^{๑๑} ได้อธิบายว่า พรรคการเมืองส่วนใหญ่คัดเลือกผู้สมัครด้วยหลักเกณฑ์ ๓ ด้าน คือ

- ๑) โอกาสที่จะชนะ พิจารณาจากชื่อเสียงและฐานะเสียงของผู้สมัคร
- ๒) การเป็นที่ยอมรับ พิจารณาจากความประพฤติและอาชีพของผู้สมัคร
- ๓) ความพร้อมที่จะช่วยตนเองในการเลือกตั้ง พิจารณาจากรูปร่างทางเศรษฐกิจ

ของผู้สมัครว่าจะสามารถช่วยเหลือตัวเองในเรื่องค่าใช้จ่ายเพื่อการหาเสียงเพียงใด

ด้วยคุณสมบัติของผู้สมัครที่พรรคการเมืองใช้พิจารณาคัดเลือกพรรคการเมือง มีวิธีการคัดเลือกผู้สมัครที่สำคัญ ๓ วิธี^{๑๒} คือ

๑) การคัดเลือกผ่านกลไกของพรรค โดยอาศัยกลไกตามโครงสร้างของพรรค เช่น สาขาพรรค ศูนย์ประสานงานของพรรค ในการเสนอผู้สมัครที่ได้รับคัดเลือกขึ้นไปตามลำดับโครงสร้างและในที่สุดคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้ตัดสินสุดท้ายว่าจะคัดเลือกผู้สมัครรายใด

๒) การคัดเลือกผ่านคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครของพรรค เมื่อมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น พรรคการเมืองจะตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งมีหน้าที่คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง คณะกรรมการนี้อาจจะเสนอรายชื่อผู้สมัครในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ และเสนอรายชื่อบุคคลที่เหมาะสมต่อคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อพิจารณาต่อไป

๓) การคัดเลือกผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค กล่าวคือผู้สมัครในเขตเลือกตั้งใด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคในเขตนั้นมักจะได้รับความไว้วางใจจากพรรค ให้เป็นผู้คัดเลือกผู้สมัครในเขตนั้น เพื่อให้สามารถเข้ากันและช่วยกันหาเสียงได้ อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุด คณะกรรมการบริหารพรรคจะเป็นผู้ตัดสินใจคัดเลือกผู้สมัครอีกครั้งหนึ่ง

^{๑๑} กนก วงษ์ตระหง่าน, พรรคการเมืองไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘๓.

ข้อมูลที่ใช้อธิบาย กนก วงษ์ตระหง่าน อาศัยจากเอกสารของพรรคการเมืองต่าง ๆ เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคราษฎร พรรคพลังธรรม และพรรคประชากรไทยเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้บริหารตลอดจนเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองดังกล่าว รวมทั้งจากการประมวลเชิงเอกสารต่าง ๆ ที่ศึกษามาก่อนหน้านี้แล้ว

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๕

บางกรณีพบว่ากรรมการบริหารพรรคมีส่วนเสนอผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาด้วย และบุคคลที่กรรมการบริหารพรรคเสนอ มักจะได้รับการคัดเลือกจากพรรคในที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคณะกรรมการบริหารพรรค สามารถมีอิทธิพล ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคภายหลังการเลือกตั้งแล้ว^{๓๓}

วิธีการต่อสู้ของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งที่สำคัญมี ๕ ลักษณะ^{๓๔} ดังนี้

๑) การใช้หัวคะแนน หัวคะแนนเป็นชนชั้นนำที่สามารถมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นที่จะลงคะแนนเสียงสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมือง หัวคะแนนจะทำหน้าที่ตัวกลาง ในการสื่อสารระหว่างผู้สมัครกับประชาชน ผู้ออกเสียงเลือกตั้งและช่วยผู้สมัครหาเสียง หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นตัวกลางในการ แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้สมัครกับประชาชน

วิธีการของหัวคะแนนเพื่อช่วยหาเสียงเลือกตั้งที่สำคัญ ๆ และใช้กันทั่วไป คือ

ก. การประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนรู้จักผู้สมัครและพรรคการเมือง หัวคะแนนช่วยในการนำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น โปสเตอร์ แผ่นปลิว สติกเกอร์ สื่อของผู้สมัคร เป็นต้น ไปติดหรือแจกจ่ายให้ท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น

ข. การสำรวจหาข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นที่จะมีผลต่อการเลือกตั้ง หัวคะแนนทราบรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในท้องถิ่น ทราบความต้องการหรือปัญหาสำคัญของประชาชน ข้อมูลเหล่านี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้สมัครและพรรคการเมืองสามารถเข้าถึงประชาชน และโน้มน้าวให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้ตนมากขึ้น

ค. การหาข่าวและส่งข่าว หัวคะแนนจะต้องช่วยผู้สมัครและพรรคการเมืองได้ทราบความเคลื่อนไหวในเขตเลือกตั้งตลอดเวลา โดยเฉพาะความเคลื่อนไหวของผู้สมัครที่เป็นคู่แข่งสำคัญ และปล่อยข่าวหรือล่อลวงข่าวจากคู่แข่งเพื่อให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนได้เปรียบและชนะการเลือกตั้ง

ง. การประสานงานกับผู้สมัครในการดำเนินงานในพื้นที่ กิจกรรมการหาเสียง เช่น การปราศรัย การปรากฏตัว การออกเยี่ยมเยียนประชาชน เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ หัวคะแนนต้องประสานงานกับผู้สมัคร พรรคการเมือง และนัดหมายกับประชาชนในพื้นที่เป็นการล่วงหน้าเพื่อให้ผู้สมัครได้พบปะประชาชนตามที่ต้องการ

จ. การเสนอแนะให้ผู้สมัครทำประโยชน์แก่ชาวบ้าน หัวคะแนนจะช่วยให้ผู้สมัครได้ทราบถึงปัญหาของชาวบ้านที่ต้องการแก้ไข หรือประโยชน์ที่ชาวบ้านต้องการ เช่น การทำหรือซ่อมแซมถนนเข้าหมู่บ้านหรือในหมู่บ้าน การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การนำไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านหรือวัด การแจกข้าวของเครื่องใช้และอาหารต่าง ๆ แก่ประชาชน และการช่วยเหลือประชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติหรือเหตุอุกฉิม เป็นต้น การทำประโยชน์แก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนเห็นคุณความดีเพื่อจะได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

^{๓๓} กนก วงษ์ตระหง่าน, พรรคการเมืองไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๗-๒๐๖.

๒) วิธีการหาเสียงและการพนันต่อรอง การซื้อเสียงเป็นวิธีการต่อสู้ของผู้สมัครที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ส่วนใหญ่มักจะกระทำผ่านหัวคะแนน เช่น กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เป็นหัวคะแนนจะรับเงินจากผู้สมัครเพื่อไปจ่ายให้ชาวบ้านผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยมีการกำหนดราคาซื้อ นัดเวลาและสถานที่การจ่ายเงิน ปัญหาที่มักจะมีคือ ชาวบ้านที่รับเงินไปแล้ว จะลงคะแนนให้จริงหรือไม่

บางกรณีหัวคะแนนอาจใช้วิธีการคุกคามความปลอดภัยหรือการทำร้ายร่างกายเป็นมาตรการกำกับให้ประชาชนต้องปฏิบัติตามข้อตกลงเมื่อรับเงิน ผู้สมัครอาจกำหนดจำนวนคะแนนเสียงในหน่วยเลือกตั้งและคำนวณราคาซื้อเสียงตามจำนวนที่ต้องการ จากนั้นหัวคะแนนมีหน้าที่จัดการตามที่ได้ตกลงกับผู้สมัครไว้ หากได้คะแนนน้อยกว่าที่ตกลงไว้ผู้สมัครอาจจะไม่ใช่หัวคะแนนรายนั้นในการเลือกตั้งครั้งต่อไป บางกรณีผู้สมัครอาจจะคุกคามชีวิตหรือทำร้ายร่างกายหัวคะแนน

การพนันต่อรอง คือ การชักนำให้ประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเข้ามาพนันต่อรองโดยถือหางฝ่ายผู้สมัคร เมื่อประชาชนรายนั้นมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับผู้สมัครแล้ว ประชาชนรายนั้นย่อมจะต้องพยายามชักนำคนอื่นให้มาสนับสนุนผู้สมัครที่ตนถือหาง เพราะถ้าผู้สมัครของตนแพ้การเลือกตั้งจะทำให้เสียเงินพนัน

๓) การใช้อาสาสมัครและผู้ปฏิบัติงานของพรรค ช่วยในการโฆษณาหาเสียง เช่น การติดโปสเตอร์ การแจกแผ่นใบปลิว การปราศรัย เป็นต้น โดยทั่วไปอาสาสมัครและผู้ปฏิบัติงานของพรรคจะมีความนิยมชมชอบพรรคเป็นพื้นฐาน พรรคการเมืองมีแนวโน้มจะสร้างอาสาสมัครและผู้ปฏิบัติงานของพรรคมากขึ้น เพราะพรรคการเมืองไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการใช้หัวคะแนนที่มีแนวโน้มสูงขึ้น

๔) การใช้ผู้นำหรือผู้มีชื่อเสียง เช่น หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค บุคคลที่มีชื่อเสียงของพรรค เป็นต้น ไปปรากฏตัวและปราศรัยหาเสียงพร้อมกับผู้สมัครต่อหน้าประชาชน รวมทั้งเชิญชวนบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่นให้สนับสนุนการหาเสียงของพรรคหรือผู้สมัคร เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนที่ชื่นชอบผู้นำหรือผู้มีชื่อเสียงเหล่านั้นคล้อยตาม คำขอร้องให้สนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัคร

๕) การเสนอนโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหา ทุกพรรคการเมืองจะเสนอนโยบายใหญ่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศหรือของชนบท และผู้สมัครอาจจะเสนอนโยบายเฉพาะเพื่อสนองต่อปัญหาในเขตเลือกตั้งของตน การแข่งขันในการเลือกตั้ง จึงมีแนวโน้มเป็นการแข่งขันทางนโยบายมากขึ้น แทนการแข่งขันโดยอาศัยคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ได้มีการบัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วย สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งพรรคการเมืองต้องแบ่งเกณฑ์การคัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็น ๒ ประเภท และปัจจุบันพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

บัญญัติให้การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยวิธีการคัดเลือกขั้นต้น โดยสมาชิกพรรคในเขตการเลือกตั้งนั้น (Primary Vote) ดังนี้

มาตรา ๕๐ การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๑) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสมัคร เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและประกาศให้สมาชิกทราบเป็นการทั่วไป

(๒) เมื่อพ้นกำหนดเวลารับสมัครตาม (๑) ให้คณะกรรมการสรรหา ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้ง แล้วส่งรายชื่อผู้สมัครให้สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น

(๓) เมื่อสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด ได้รับรายชื่อผู้สมัครจากคณะกรรมการสรรหาแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดจัดการประชุมสมาชิกเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครตามรายชื่อที่คณะกรรมการส่งมา

(๔) การประชุมสาขาพรรคการเมืองต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน หรือการประชุมตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าห้าสิบคน โดยในการลงคะแนนให้สมาชิกมีสิทธิลงคะแนนเลือกได้หนึ่งคน

(๕) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งรายชื่อผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนของแต่ละเขตเลือกตั้งให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยพิจารณาจากผู้มีคะแนนสูงสุดของแต่ละเขตเลือกตั้ง หากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบ ให้แสดงเหตุผลและให้พิจารณาผู้สมัครซึ่งได้คะแนนในลำดับถัดไปเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในกรณีที่คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบกับรายชื่อที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการสรรหาประชุมร่วมกัน หากที่ประชุมร่วมกันมีมติเห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครผู้ใด ให้เสนอรายชื่อผู้นั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ถ้าที่ประชุมร่วมกันมีมติไม่เห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการสรรหาแจ้งเหตุผลให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง หรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้นทราบ และให้ดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) จนกว่าจะได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

นันทนา นันทวโรภาส^{๑๔} กล่าวถึง การคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคมุ่งสู่เป้าหมายหลัก คือ ชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยมีการจัดแบ่งระดับ (จัดเกรด) ผู้สมัครตามโอกาสของการได้รับการเลือกตั้ง ดังนี้

^{๑๔} นันทนา นันทวโรภาส, ชนะการเลือกตั้งด้วยพลังการตลาด, (กรุงเทพฯ: ตะวันออก, กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘), หน้า ๒๘.

เกรดเอ คือ อดีต ส.ส. ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด และมีแนวโน้มได้รับเลือกตั้งสูงมาก
 เกรดบี คือ อดีต ส.ส. ในการเลือกตั้งครั้งก่อน แต่สอบตกในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด
 เกรดซี คือ นักการเมืองหน้าใหม่ที่เคยทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นอยู่บ้าง
 เกรดดี คือ นักการเมืองหน้าใหม่ที่ยังไม่มีผลงานมากนัก และมีแนวโน้มได้รับ
 เลือกตั้งน้อย

๒.๒.๑.๒ พฤติกรรมของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต อธิบายองค์ประกอบของระบบทุจริตการเลือกตั้ง
 ในมิติด้านผู้สมัคร เกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ดังนี้

(๑) ฐานะด้านเศรษฐกิจ และการหนุนช่วย^{๑๖}

ประเภทที่หนึ่ง “ไร้เงินและโดดเดี่ยว” ผู้สมัครประเภทนี้เป็นนักการเมือง
 หน้าใหม่ มักเป็นผู้ที่มีเลือนนักการเมืองเข้มข้น อยากเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ
 แต่ส่วนใหญ่ผู้สมัครประเภทนี้จะมีฐานะเศรษฐกิจไม่ดีนัก และมีบาร์มีไม่เพียงพอที่จะขอรับการ
 สนับสนุนจากนักธุรกิจหรือการสนับสนุนจากพรรคเอง แนวโน้มและโอกาสการทุจริตเลือกตั้ง
 ของผู้สมัครประเภทนี้มีน้อยหรืออาจไม่มีเลย

ประเภทที่สอง “เงินน้อยแต่ได้รับการหนุนช่วย” ผู้สมัครประเภทนี้เป็นผู้สมัคร
 ที่พอจะมีบาร์มีและได้รับการยอมรับบ้าง เคยรับสมัครเลือกตั้งมาก่อน และได้รับคะแนนนิยม
 จากประชาชนพอสมควร ทำให้พรรคเห็นความสำคัญบ้าง พรรคจะส่งเงินลงไปหนุนช่วยแต่ไม่มากนัก
 แต่บางคนอาจมีเพื่อนฝูงในระดับจังหวัดช่วยกันบริจาคลงขัน อาทิ ผู้สมัครที่เป็นอดีตข้าราชการ
 ครุหรือผู้สมัครที่มีชื่อเสียงด้านบวกในระดับจังหวัด

ประเภทที่สาม “เงินน้อยและถูกหิว” เป็นผู้สมัครที่อยู่ภายใต้สังกัดของผู้ที่มี
 ชื่อเสียงในพรรคหรือภายใต้ทุนของพรรค มีชื่อเสียงในหมู่ประชาชนอยู่บ้าง ผู้สมัครประเภทนี้
 มักเป็นเพียงไม้ประดับประจำสภาผู้แทนราษฎร

ประเภทที่สี่ “มีเงินพึ่งตนเอง” ผู้สมัครประเภทนี้สามารถช่วยตนเองได้ทาง
 การเงินโดยไม่ต้องพึ่งเงินจากพรรคหรือธุรกิจอื่น ๆ แต่ไม่สามารถที่จะไปช่วยคนอื่นได้ ดังนั้น
 จึงมักหาเสียงโดยเน้นตนเองเป็นหลัก โอกาสการทุจริตของผู้สมัครประเภทนี้มีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

ประเภทที่ห้า “มีเงินหัวลูกทิม” ผู้สมัครประเภทนี้มีฐานะรวยเป็นเศรษฐี
 เป็นเจ้าของธุรกิจต่าง ๆ ในระดับจังหวัดและมีเงินเพียงพอที่จะให้ผู้อื่นพึ่งพาได้ ผู้สมัครประเภทนี้
 นอกจากจะไม่ยอมแพ้ในสนามเลือกตั้งแล้วยังจะไม่ยอมให้ลูกทิมแพ้ เพราะการมีจำนวน ส.ส.
 มากเท่าใดจะทำให้มีอิทธิพลในการต่อรองขอตำแหน่งรัฐมนตรี หากผู้สมัครของพรรคคู่แข่งได้
 คะแนนในระดับสูงขึ้นมา ยิ่งทำให้การแข่งขันเป็นไปอย่างรุนแรงและยอมนำไปสู่การทุจริต
 เลือกตั้งสูงขึ้น

^{๑๖} พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบัน
 เทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗), หน้า ๑๘-๒๑.

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดก่อนการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ประเภทที่หก “เจ้าบุญทุ่ม” ผู้สมัครประเภทนี้จัดอยู่ในฐานะรวยมากหรือระดับมหาเศรษฐี เป็นบุคคลที่ให้เงินสนับสนุนพรรคหรือเป็นนายทุนให้พรรคในระดับภาคหรือระดับประเทศ การจ่ายเงินดำเนินไปอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ผู้สมัครประเภทนี้จึงมีแนวโน้มทุจริตเลือกตั้งสูงและแนวทางการทุจริตจะกระทำอย่างไม่จำกัดขอบเขตทั้งในด้านกรรมวิธี พื้นที่ และห้วงเวลา เขตเลือกตั้งใดที่มีผู้สมัครประเภทนี้ การทุจริตการเลือกตั้งย่อมปรากฏอย่างชัดเจน

ประเภทที่เจ็ด “มีเงินแต่เกาะชื่อเสียง” ผู้สมัครประเภทนี้มีเงินอย่างเดียวแต่ไม่เป็นที่รู้จัก จึงมักนำเงินไปสนับสนุนผู้สมัครที่มีชื่อเสียงและเป็นอดีต ส.ส. เก่า โดยยื่นเงื่อนไขให้หอบหัวตนเข้ามาด้วย ดังนั้นแม้ว่าเขตเลือกตั้งใดที่ผู้สมัครไร้เงินแต่มีชื่อเสียงลงสมัครคู่กับประเภทมีเงินไร้ชื่อเสียงเมื่อใด โอกาสทุจริตเลือกตั้งโดยใช้กลไกของผู้สมัคร ส.ส. เจ้าถิ่นมีสูงเช่นกัน

(๒) ฐานด้านการเมือง^{๑๗}

ฐานด้านการเมือง หมายถึง การมีหรือเคยมีตำแหน่งและประสบการณ์ทางการเมืองระดับต่าง ๆ มาก่อน

ประเภทที่หนึ่ง “ผู้สมัคร ส.ส. ผูกขาด” หมายถึง ผู้สมัคร ส.ส. ที่เคยได้รับการเลือกตั้งมากกว่า ๓ ครั้งขึ้นไป เป็นผู้มีฐานการเมืองมั่นคงมาก มักจะมีอิทธิพลเหนือเจ้าหน้าที่ราชการ เนื่องจากการเป็น ส.ส. หลายสมัยทำให้มีโอกาสเป็นรัฐมนตรีสามารถให้คุณให้โทษกับข้าราชการได้ ทำให้ข้าราชการเกิดความเกรงใจหรือเกรงกลัวต่อผู้สมัครประเภทนี้ ดังนั้นเมื่อผู้สมัครประเภทนี้กระทำการทุจริตเลือกตั้ง ข้าราชการจึงมักเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ในบางจังหวัดข้าราชการเป็นหัวคะแนนให้และยิ่งไปกว่านั้นข้าราชการให้ความร่วมมือในการทุจริตเสียเอง

ประเภทที่สอง “ผู้สมัครกึ่งผูกขาด” หมายถึง ผู้สมัครที่เคยได้รับการเลือกตั้ง ๒-๓ ครั้ง และสมัยของการเป็น ส.ส. อาจต่อเนื่องบ้างไม่ต่อเนื่องบ้าง ผู้สมัครประเภทนี้มีจำนวนค่อนข้างมากโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีการหมุนเวียนผู้ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด จึงทำให้การแข่งขันช่วงชิงตำแหน่ง ส.ส. มีสูง โอกาสได้รับชัยชนะในระดับใกล้เคียงกัน จึงเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการทุจริตค่อนข้างสูง

ประเภทที่สาม “ผู้สมัครแบบชั่วคราว” หมายถึง ผู้สมัคร ส.ส. ที่เคยได้รับการเลือกตั้งเพียง ๑ ครั้ง เป็นผู้มีบารมีค่อนข้างน้อย เป็นผู้สมัครที่ไม่มีฐานการเมืองในพื้นที่แต่พึ่งพาผู้สมัคร ส.ส. สองประเภทแรก ผู้สมัครประเภทนี้มีแนวโน้มเป็น ส.ส. สอบตก แนวโน้มการทุจริตของ ส.ส. ประเภทนี้ต้องพิจารณาประกอบร่วมกับฐานด้านเศรษฐกิจ

ประเภทที่สี่ “พวกหน้าใหม่” จำแนกเป็น

๑) พวกหน้าใหม่แต่เคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาลหรือกำนันมาก่อน การเคยเป็นนักการเมืองท้องถิ่นทำให้มีฐานการเมืองพอสมควรแต่ไม่กว้างขวางนัก อย่างไรก็ตาม อาจทำให้พวกเขาได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากพรรคและจากนักธุรกิจ

^{๑๗} พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗), หน้า ๒๑-๒๕.

ในท้องถิ่นและมีกลไกหวัคະแนนตลอดจนข้าราชการระดับท้องถิ่นที่เคยสัมพันธ์กัน จึงอาจทำให้รู้ช่องทางทางทุจริตฉ้อฉลพอสมควร

๒) หน้าใหม่ฐานน้อย ผู้สมัครประเภทนี้ไม่เคยเล่นการเมืองมาก่อนแต่เป็นผู้สนใจการเมือง หรือบางคนแม้เคยเล่นการเมืองแต่อาจจะมีตำแหน่งไม่สำคัญนัก การมีฐานน้อยฐานะเศรษฐกิจและระดับชื่อเสียงความสำคัญในพรรคน้อย โอกาสการทุจริตมีน้อยมาก

ตรงกันข้ามหากมีฐานการเมืองน้อยแต่เป็นผู้สมัครที่มีฐานะเศรษฐกิจและการหนุนช่วยมาก เป็นผู้สมัครที่มีชื่อเสียงเป็นบุคคลสำคัญภายในพรรคและเคยเป็นข้าราชการระดับสูงมาก่อน ผู้สมัครประเภทนี้มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมทุจริตเลือกตั้งสูง

๓) หน้าใหม่ไร้ฐาน ผู้สมัครประเภทนี้ไม่มีฐานการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น การมีผู้สมัครประเภทนี้มากไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ ทางการเมือง ตรงกันข้ามกลับสร้างความสับสนและไขว้เขวแก่ประชาชน ตลอดจนถึงเปลืองงบประมาณและเป็นการกีดกันพรรคการเมืองที่มีเงินน้อย

ประเด็นที่ละเอียดไม่ได้ คือ การเป็นบุคคลสำคัญในพรรคการเมือง ยิ่งเป็นบุคคลสำคัญมากยิ่งมีแนวโน้มทุจริตสูง เพราะการเป็นบุคคลสำคัญเมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งแล้วจะเป็นบุคคลที่แพ้ไม่ได้ ดังนั้น บุคคลชั้นนำของพรรคกลุ่มนี้จึงมักเป็นบุคคลผู้ภายในเวทีหาเสียงกลยุทธ์แนวทางการหาเสียงทุกรูปแบบจะถูกหยิบยกมาใช้โดยไม่จำกัดขอบเขต จึงทำให้แนวโน้มทุจริตเลือกตั้งสูง

(๓) ฐานสังคมประชากร^{๑๔}

ประเภทที่หนึ่ง “ผู้สมัครถิ่นบ้าน” หมายถึง ผู้สมัครที่เกิดในท้องถิ่นหรือเขตที่ลงสมัครประกอบอาชีพและเติบโตอยู่อาศัยในเขตเลือกตั้งหรือจังหวัดที่ลงสมัครตลอดมา จำแนกเป็น

๑) ถิ่นบ้านแบบเจ้าพ่อ มักจะเป็นผู้มีอิทธิพลระดับท้องถิ่นซึ่งสะสมทรัพย์สินเงินทองจากการกระทำความผิด ฐานของผู้สมัครประเภทนี้มีแนวโน้มมั่นคงหนาแน่น ผู้สมัครประเภทนี้ลงเลือกตั้งจะใช้กลไกหวัคະแนนลงไปถึงระดับหมู่บ้านและระบบอุปถัมภ์อย่างหนาแน่น เป็นกลไกที่ชาวบ้านต้องยอมจำนนและสามารถรับประกันผลคະแนนได้ การทุจริตเลือกตั้งของผู้สมัครประเภทนี้มีแนวโน้มสูงทั้งในรูปแบบทุจริตซื้อขายเสียงและทุจริตลงคະแนนเสียง

๒) ถิ่นบ้านแบบมวลชน ผู้สมัครประเภทนี้เป็นขวัญใจของชาวบ้านโดยมีคุณสมบัติเฉพาะตัวบางอย่าง เช่น การปราศรัยเก่ง เคยเป็นนักจัดรายการวิทยุท้องถิ่น โดยปกติพวกถิ่นบ้านแบบมวลชนมีแนวโน้มทุจริตค่อนข้างน้อย ยกเว้นจะมีเหตุผลอื่นมาประกอบ เช่น มีคู่แข่งที่สูสีกัน เป็นต้น

๓) ถิ่นบ้านแบบไร้ชื่อ เป็นผู้สมัครที่ต้องการทดสอบฐานคະแนนเสียงของตนเองหรือเป็นบุคคลในท้องถิ่นที่ถูกจ้างให้ลงสมัคร จึงมีความสำคัญน้อยและไร้ความนับถือทางการเมือง

^{๑๔} พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗), หน้า ๒๕-๒๙.

ประเภทที่สอง “ผู้สมัครถิ่นจร” หมายถึง ผู้สมัครที่มีภูมิลำเนาในเขตหรือจังหวัดที่สมัครเลือกตั้ง แต่ไปอาศัยอยู่ในถิ่นอื่นเป็นเวลานาน มักจะเป็นผู้ประกอบการวิชาชีพเฉพาะ เป็นนักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ผู้สมัครประเภทนี้ยังมีชื่อเสียงโด่งดังมากทำให้มีโอกาสได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งมากขึ้น

ประเภทที่สาม “ผู้สมัครหลงจร” หมายถึง ผู้สมัครที่เกิดหรือมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตหรือจังหวัดที่ตนเองสมัคร แต่ได้เข้ามาอยู่อาศัย มีธุรกิจ เพื่อนฝูงและกลุ่มสมาคมต่าง ๆ ในเขตเลือกตั้ง จนเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของประชาชนในเขตเลือกตั้ง รูปแบบการหาเสียงส่วนใหญ่จะเป็นการบริจาคสิ่งของ การสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ หรือการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน แนวนโยบายการทุจริตเลือกตั้งของผู้สมัครประเภทนี้มีแนวโน้มค่อนข้างสูงพอสมควร

ประเภทที่สี่ “ผู้สมัครหลงถิ่น” หมายถึง ผู้สมัครที่เกิดหรือมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตหรือจังหวัดที่ตนสมัคร และไม่เคยอาศัยหรือมีธุรกิจในเขตเลือกตั้ง โดยส่วนใหญ่เมื่อถึงฤดูกาลเลือกตั้งผู้สมัครประเภทนี้จะสมัครร่วมกับผู้สมัครประเภท “ถิ่นบ้านมวลชน” นั่นคือ การอาศัยฐานสังคมประชากรของพวกถิ่นบ้านแบบมวลชน ผนวกกับอำนาจเงินที่ตนเองมีทุ่มเข้าไปในการเลือกตั้ง ผู้สมัครประเภทนี้ใช้เงินเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดการซื้อขายเสียงอย่างกว้างขวาง แนวนโยบายการทุจริตจึงมีค่อนข้างสูง

ในฐานะสังคมประชากร อาจกล่าวได้ว่า ผู้สมัครประเภท “หลงถิ่น” และ “ถิ่นบ้านแบบเจ้าพ่อ” มีแนวโน้มการทุจริตเลือกตั้งสูงกว่าผู้สมัครประเภท “ถิ่นบ้านแบบมวลชน” และ “หลงจร”

อย่างไรก็ตาม พิชาย รัตน์ดิลก ณ ภูเก็ต ยังไม่ได้สรุปประเด็นผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมืองและไม่สังกัดพรรคการเมือง และการอธิบายองค์ประกอบของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นแนวปฏิบัติก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยตั้งแต่นิติบัญญัติแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา มีการบัญญัติให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกหนึ่งประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

๒.๒.๑.๓ พฤติกรรมของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

พิชาย รัตน์ดิลก ณ ภูเก็ต กล่าวถึงองค์ประกอบของระบบทุจริตเลือกตั้งในมิติด้านประชาชน^{๑๙} ดังนี้

การที่ปัจเจกชนจะมีพฤติกรรมทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลัก ๒ ด้าน คือ ด้านแรกเป็นเงื่อนไขเชิงอัตวิสัย (Subjectivity)^{๒๐} ของเขาเอง ด้านที่สองเป็นเงื่อนไขภววิสัย (Objectivity)^{๒๑} ของระบบสังคม

^{๑๙} พิชาย รัตน์ดิลก ณ ภูเก็ต, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗), หน้า ๔๑-๔๔.

^{๒๐} อัตวิสัย หรือ จิตวิสัย (Subjectivity) หมายถึงมุมมองหรือความคิดเห็นของบุคคล โดยเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความเชื่อ หรือความต้องการ อาจหมายถึงแนวความคิดส่วนบุคคลที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้

อัตวิสัยเป็นทัศนคติที่มีความเชื่อว่าการมีอยู่ หรือ ความจริงของสิ่งหนึ่งอยู่กับตัวเราเองเป็นคนตัดสิน

^{๒๑} ภววิสัย หรือ วัตถุวิสัย (Objectivity) คือสิ่งที่มีพื้นฐานอยู่บนข้อเท็จจริง เงื่อนไขที่เป็นความจริง โดยไม่ขึ้นอยู่กับจิตใจ นั่นคือผลของการตัดสินใด ๆ จะไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและความรู้สึก ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นตาม

เชิงอัตวิสัยชนชั้นกลางมีแนวโน้มรับรู้ทางการเมืองมากกว่าชนชั้นล่าง ทำให้ชนชั้นกลางมีความรู้สึกเบื่อ ๆ อายาก ๆ ต่อการเมือง ความรู้สึกเบื่อเกิดขึ้นเมื่อเห็นการทะเลาะแย่งชิงตำแหน่งผลประโยชน์ของนักการเมือง ส่วนความรู้สึกอยากเข้าร่วมทางการเมืองเกิดจากการที่ตระหนักว่าจะมีเหตุการณ์หรือภาวะบางอย่างที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติและระบอบประชาธิปไตย หรือเมื่อเกิดทางเลือกใหม่ทางการเมืองขึ้นมา และเป็นทางเลือกที่พวกเขาประเมินแล้วว่า จะสามารถสร้างสรรค์สังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ด้านการขายเสียง ชนชั้นกลางมีการขายเสียงค่อนข้างต่ำ ด้วยเหตุผลด้านสำนึกทางการเมืองสำคัญ คือ พวกเขาไม่มีความคิดว่าการรับเงินผู้สมัครรับเลือกตั้งจะเป็นบุญคุณที่ต้องตอบแทนแต่อย่างใด เมื่อพวกเขาได้รับเงินจึงมีแนวโน้มสูงที่จะไม่ไปลงคะแนนให้กับผู้ซื้อเสียง และอาจจะไปลงคะแนนให้กับบุคคลอื่นที่เห็นว่าดีกว่า หรืออาจจะไม่ไปลงคะแนนให้กับใครก็เป็นได้

เชิงภววิสัย ชนชั้นกลางมีลักษณะเป็นปัจเจกชนสูง การรวมกลุ่มค่อนข้างน้อย ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างชนชั้นกลางเป็นความสัมพันธ์แบบทางการ มีกฎระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน จากเหตุผลเชิงอัตวิสัยและภววิสัย สามารถกล่าวได้ว่าโอกาสที่ชนชั้นกลางจะขายเสียงมีค่อนข้างน้อย

๒.๒.๑.๔ พฤติกรรมของหน่วยงานที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งและเครือข่าย

องค์กรจัดการเลือกตั้ง^{๒๕} เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการทั้งหมดหรือบางส่วนขององค์ประกอบที่มีความจำเป็นสำหรับการดำเนินการของการเลือกตั้ง และการดำเนินการดังกล่าวเป็นเรื่องของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การออกเสียงประชามติ การริเริ่มของประชาชนในการเสนอกฎหมาย และลงคะแนนเสียงถอดถอนผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งซึ่งองค์ประกอบของการดำเนินการเลือกตั้งหมายถึง บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ทั้งระบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง)

ประเทศในอาเซียนมีองค์กรจัดการเลือกตั้งรูปแบบอิสระมากอาจจะสะท้อนถึงความพยายามในการให้ผลของการเลือกตั้งเป็นที่เชื่อถือและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ในหลายประเทศยังคงปรากฏว่าหลังการลงคะแนนเลือกตั้ง ประชาชนยังคงคลั่งไคล้ในผลการยอมรับจนถึงขั้นใช้ความรุนแรงประท้วงผลการเลือกตั้ง ที่เป็นเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่ามาจากสาเหตุหลายประการ^{๒๖} อาทิ

๑) ความไม่เป็นกลางของกรรมการในองค์กรจัดการเลือกตั้ง อันเป็นผลมาจากที่มาของคณะกรรมการในองค์กรจัดการเลือกตั้ง เพราะหากมีนักการเมืองหนุนหลัง โดยไม่มีระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ การเลือกปฏิบัติต่อฝ่ายที่ไม่ใช่พวกของตนเองในการ

ภววิสัยมักจะถูกค้นพบมากกว่าที่จะถูกสร้างขึ้นมา ในทางปรัชญา สิ่งที่เป็น ภววิสัยจะเป็นจริงเสมอไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในเวลาใด หรือกับบุคคลใด

^{๒๕} สมชาติ เจศรีชัย, การเมือง การเลือกตั้งไทยและประเทศในอาเซียน, (กรุงเทพฯ: พี.เพรส, ๒๕๕๙), หน้า ๕๕.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘-๘๑.

เลือกตั้ง การไม่เข้าไปควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบ รวมทั้ง การแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการในองค์กรจัดการเลือกตั้งได้ง่าย ในหลายประเทศ จึงมีส่วนผสมของกรรมการในองค์กรจัดการเลือกตั้งที่มีที่มาจากฝ่ายการเมืองทุกฝ่าย ในทางตรงข้าม บางประเทศใช้วิธีการสรรหากรรมการในองค์กรจัดการเลือกตั้งจากผู้ดำรง ตำแหน่งในฝ่ายยุติธรรม เพราะเชื่อในเกียรติภูมิของผู้ดำรงตำแหน่ง การดำรงความเป็นกลาง ในกรรมการองค์กรจัดการเลือกตั้งมีความสำคัญ ที่ต้องมีการตรวจสอบและควบคุม รวมทั้ง มีบทลงโทษต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกปฏิบัติอย่างหนักทั้งมาตรการทางกฎหมายและทางสังคม

๒) ขาดมาตรฐานในการปฏิบัติงานในการจัดการเลือกตั้งทั้งในเชิงระบบ การเลือกตั้งและวิธีการขั้นตอนการดำเนินการ การวางระเบียบ ข้อปฏิบัติในการดำเนินการ

๓) การเลือกตั้งในหลายประเทศไม่ให้ความสนใจการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจึงไม่มีส่วนร่วมในการจัดการเลือกตั้ง การทำหน้าที่ในหน่วยเลือกตั้งจึงตกอยู่ในความ รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ขาดการตรวจสอบจากภาคประชาสังคม หมายความว่าหากนักการเมือง เข้ามาใช้อิทธิพลต่ออนาคตในการปฏิบัติหน้าที่ราชการได้อย่างเบ็ดเสร็จแล้ว อิทธิพลครอบงำ ดังกล่าวจะทำให้เกิดการบิดเบือนการใช้อำนาจ อีกทั้งการไม่มีมาตรฐานการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ ผู้ดำเนินการเลือกตั้งจึงไม่มีสมรรถนะเพียงพอในการปฏิบัติงาน ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในหน่วยเลือกตั้งได้

๔) การมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมไม่เข้มแข็งเพียงพอ ต้องยอมรับว่าในการกระทำใด ๆ หากขาดการตรวจสอบถ่วงดุลย่อมทำให้มีการใช้อำนาจ ไปในทางที่มิชอบได้ง่าย การเลือกตั้งที่เกิดขึ้นมีช่วงเวลาสั้น ๆ เพียงวันเดียว จึงต้องมีการ ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการเลือกตั้ง หรือที่เรียกว่า “การสังเกตการณ์ การเลือกตั้ง” ซึ่งมาจากฝ่ายที่สามที่ไม่ใช่ทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่ของ ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง แต่หากภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมอ่อนแอ กระบวนการ จัดการก็จะตกไปอยู่ในอำนาจของฝ่ายการเมืองผู้มีอิทธิพลครอบงำในการจัดการเลือกตั้ง หรือการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ ผลลัพธ์ของการเลือกตั้งจึงไม่เป็นไป ตามเจตนารมณ์ของประชาชน

ด้วยเหตุนี้ เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ทำให้การเมืองขาดเสถียรภาพ องค์กรจัดการเลือกตั้งมักจะถูกตั้งคำถามถึงควมมีประสิทธิภาพในการคลี่คลายวิกฤตการณ์ ดังกล่าว หรือช่วยให้การเมืองมีเสถียรภาพในระยะยาว เพราะการจัดการเลือกตั้ง ไม่ใช่การทำ ตามตัวบทกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเน้นหนักไปที่งานเทคนิคในการเลือกตั้งเท่านั้น หากแต่เป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านประชาชนโดยการให้การศึกษาทางการเมืองแก่ ประชาชนในการใช้อำนาจอธิปไตยของตน เพื่อการใช้สิทธิทางการเมืองและการเลือกตั้งก็สำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

กรณีตัวอย่างปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ เมื่ออดีตนายกรัฐมนตรี นายทักษิณ ชินวัตร ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้มีพฤติการณ์บางอย่างเป็นเหตุให้น่าสงสัยว่า กกต. ไม่มีความเป็นกลาง ไม่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง ทำให้พรรคการเมืองและประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจ และนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งที่นำไปสู่การฟ้องคดี โดยมีการยื่นคำร้องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาส่งคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๘ เพื่อวินิจฉัยว่า การจัดการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๙ และการจัดการเลือกตั้งครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๙ โดย กกต. มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ^{๒๔}

ประเด็นคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในปัญหาการจัดการเลือกตั้งของ กกต. ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มี ๔ ประเด็น^{๒๕} คือ

ประเด็นที่ ๑ กกต. ให้ความเห็นเรื่อง การกำหนดวันเลือกตั้งในพระราชกฤษฎีกายุบสภาไม่เหมาะสมและไม่เที่ยงธรรม เมื่อกำหนดวันเลือกตั้งเป็นวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๙ ซึ่งห่างจากวันยุบสภาเพียง ๓๕ วัน โดยที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๑๖ กำหนดกรอบระยะเวลาการจัดเลือกตั้ง ไว้ให้ดำเนินการภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันยุบสภา แสดงเจตนารมณ์ในการให้มีเวลาที่พอเพียงสำหรับเลือกตั้งโดยไม่มีการกำหนดล่วงหน้ามาก่อน การให้ความเห็นดังกล่าวของ กกต. แม้จะอยู่ภายในกรอบ มาตรา ๑๑๖ แต่เป็นการดำเนินการที่ไม่เที่ยงธรรม เอื้อประโยชน์แก่พรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลซึ่งเป็น ผู้ตัดสินใจยุบสภาขัดกับหลักการเลือกตั้ง ให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์และเที่ยงธรรมตามมาตรา ๑๔๔

ประเด็นที่ ๒ การเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๙ กกต. ได้จัดคูหา ในลักษณะที่บุคคลภายนอกสามารถสังเกตเห็นได้ว่าผู้เลือกตั้งใช้สิทธิเลือกตั้งหมายเลขใด เป็นการละเมิดหลักการลงคะแนนเลือกตั้งที่ต้องดำเนินการ โดยลงคะแนนโดยตรงและลับ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๐๔ วรรคสาม

ประเด็นที่ ๓ ผลการสอบสวนของคณะอนุกรรมการสอบสวนกรณีพรรคการเมืองใหญ่ส่งผู้สมัครในทุกเขตทุกจังหวัด ว่าจ้างให้ผู้สมัครจากพรรคการเมืองเล็กหลายพรรค ส่งผู้สมัครลงแข่งขันเลือกตั้งตามที่พรรคการเมืองใหญ่กำหนด เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกรณีผู้สมัครคนเดียวในหลายเขตเลือกตั้ง จนเป็นเหตุให้ กกต. มีมติร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญสั่งให้ยุบพรรคการเมืองเล็กที่รับจ้างส่งผู้สมัครและดำเนินคดีอาญากับหัวหน้าพรรคการเมืองเล็กที่เกี่ยวข้อง

พฤติการณ์ดังกล่าวนอกจากจะเป็นการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาแล้ว ยังละเมิดหลัก รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๘ ที่กำหนดว่าพรรคการเมืองจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเพียงคนเดียวในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ เพราะกรณีดังกล่าวหมายความว่าพรรคการเมืองใหญ่เป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดและดำเนินการให้มีผู้สมัครรับเลือกตั้ง ๒ คน เพื่อหลีกเลี่ยงกรณีผู้สมัครคนเดียวต้องได้ คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒๐ ของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

^{๒๔} บุญร่วม เทียมจันทร์ ศรีบุญญา เทียมจันทร์, คดีเลือกตั้งโมฆะ, (กรุงเทพฯ: มาลาพลัสวัน), หน้า ๑๘.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘-๒๐.

ประเด็นที่ ๔ เรื่องการลงมติของ กกต. กกต. มีมติสั่งการออกประกาศและออกคำสั่งเรื่องต่าง ๆ การสืบสวนเพื่อวินิจฉัยปัญหาข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การพิจารณาประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง โดยไม่ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันโดยกรรมการครบถ้วนตามจำนวนที่มีอยู่ตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง มาตรา ๑๐ ประกอบรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ (๖) และขัดแย้งกับหลักการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรกลุ่มตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๓๖

เหตุทั้งหมดดังกล่าว คณะผู้ร้องเห็นว่าการจัดการเลือกตั้งทั่วไปที่กำลังดำเนินการอยู่ มิใช่การเลือกตั้งอย่างแท้จริงตามความหมายของการปกครองแบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญกำหนด แต่เป็นเพียงการลงประชามติต่อพรรคการเมืองเดียวที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเพิกถอนการดำเนินการเลือกตั้งการประกาศรับรองผลการเลือกตั้งและการวินิจฉัยอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ที่สุจริตและเที่ยงธรรม

กกต. ยืนคำชี้แจงเหตุผลต่อศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นที่ถูกกล่าวหา^{๖๖} ดังนี้
ประเด็นที่ ๑ ชี้แจงยืนยันว่ารัฐบาลเป็นผู้กำหนดวันเลือกตั้งในพระราชกฤษฎีกา กกต. ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ ๒ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งคูหาเลือกตั้ง กกต. ยืนยันว่าได้ศึกษาแบบจากต่างประเทศ โดยได้ศึกษาวิจัยเป็นอย่างดีแล้วก่อนจัดการเลือกตั้ง ๒ เมษายน ๒๕๔๙ ที่ผ่านมา

ประเด็นที่ ๓ ผลการสืบสวนสอบสวนของคณะอนุกรรมการฯ ยังไม่ปรากฏพยานหลักฐานชี้ชัดว่า ผู้บริหารพรรคไทยรักไทยเป็นผู้ว่าจ้างพรรคการเมืองเล็กให้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง การสืบสวนสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ กกต. ได้พิจารณาจากรายงานการสอบสวนแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีพยานหลักฐานเชื่อมโยงพอจะชี้ได้ว่าผู้บริหารระดับสูงของพรรคไทยรักไทยเป็นผู้ว่าจ้างพรรคการเมืองขนาดเล็กส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ประเด็นที่ ๔ การประชุมผ่านโทรศัพท์เพื่อลงมติเรื่องสำคัญต่าง ๆ และเพื่อลงมติประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง กกต. มีอำนาจทำได้ และเคยใช้วิธีการเช่นนี้มาแล้ว

คำวินิจฉัยของศาล

คำร้องที่ยื่นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยทั้งหมด ๔ ประเด็นนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเพียง ๒ ประเด็น^{๖๗} คือ

ประเด็น ๑ เรื่องการกำหนดวันเลือกตั้งในพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร ขัดหลักการเรื่องความเป็นกลางทางการเลือกตั้ง และขัดหลักการควบคุมและดำเนินการเลือกตั้งให้สุจริตและเที่ยงธรรมตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

^{๖๖} บุญร่วม เทียมจันทร์ ศรีัญญา เทียมจันทร์, คดีเลือกตั้งโมฆะ, (กรุงเทพฯ: มาลาพลัสวัน), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒ - ๒๓.

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่า แม้พระราชกฤษฎีกายุบสภาฯ จะตราขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และคณะ กกต. ดำเนินการเลือกตั้งให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ แต่ผลของการเลือกตั้งที่ไม่เที่ยงธรรมไม่ได้ผู้แทนปวงชนอย่างแท้จริงตามระบอบประชาธิปไตย อันนำไปสู่การเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒ มาตรา ๓ และมาตรา ๑๔๔ วรรคหนึ่ง

ประเด็น ๒ มติการจับคู่หาเลือกตั้งหันหลังให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ทำให้การลงคะแนนไม่เป็นความลับ ขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่

ศาลพิจารณาว่า มติการจับคู่หาเลือกตั้งแบบใหม่แม้จะแสดงเจตนาโดยสุจริต และมุ่งหมายให้เกิดความเที่ยงธรรม แต่คำชี้แจงของ กกต. ระบุว่า การจับคูหารูปแบบดังกล่าว เพื่อให้ กกต. สามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งลงคะแนนได้ การจับคู่หาเลือกตั้งลักษณะที่ให้หันหลังให้คณะกรรมการ จึงมีผลทำให้การลงคะแนนเลือกตั้ง ส.ส. ไม่เป็นการลงคะแนนโดยลับ ตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๐๔ วรรคสามบัญญัติไว้

จากการพิจารณาประเด็นที่ ๑ และ ๒ ศาลเห็นว่าการเลือกตั้งวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๙ เป็นการเลือกตั้งที่ทำให้เกิดผลของการเลือกตั้งที่ไม่เที่ยงธรรม ไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการจัดการเลือกตั้ง มีผลให้เพิกถอนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสั่งให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง จัดให้มีการเลือกตั้งภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่มิประภาศราชกฤษฎีกาแก้ไขเพิ่มเติม

ส่วนประเด็น ๓ และ ๔ ที่ศาลไม่พิจารณา คือ เรื่องพรรคการเมืองใหญ่ว่าจ้างพรรคเล็กสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากมิได้เป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และเรื่องการพิจารณาคดี สั่งการและออกประกาศต่าง ๆ ที่มีได้เป็นเอกฉันท์ว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ศาลไม่พิจารณาเนื่องจากผลสืบเนื่องจากการพิจารณาประเด็นที่ ๑ และ ๒ ที่ระบุว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญแล้ว

จากกรณีดังกล่าว ส่งผลให้กรรมการการเลือกตั้ง จำนวน ๓ คน ถูกตัดสินให้จำคุกโดยที่กรรมการการเลือกตั้งอีก ๑ คน ได้ลาออกไปก่อนแล้ว

๒.๒.๑.๕ พฤติกรรมของสื่อมวลชน โขเชียยลมีเดีย

นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กล่าวว่า การเลือกตั้งเป็นกระบวนการเข้าสู่อำนาจ แต่ขณะที่สังคมไทยมีความแตกแยกขัดแย้งสูงทำให้สื่อวางตัวลำบาก จึงรายงานข่าวไปตามกระแสอารมณ์ของสังคมที่ถูกสร้างขึ้น ทั้งยังถูกละเมิดจากพรรคการเมือง หรือหน่วยงานรัฐด้วยกฎระเบียบบางอย่างระหว่างเลือกตั้ง ที่ทำให้สื่อไม่สามารถทำงานบางอย่างได้ สื่อต้องมีความกล้าหาญ ในการทำหน้าที่ให้ข้อมูลและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้านการเมืองกับระบอบประชาธิปไตย ทั้งในสถานการณ์ก่อนเลือกตั้ง ระหว่างเลือกตั้งและหลังเลือกตั้ง สื่อต้องวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของนโยบายพรรคการเมือง สื่อต้องทำให้ประชาชนเข้าใจบริบทการเมืองได้อย่างถูกต้อง ชัดเจนและใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด นักการเมืองรู้เท่าทันสื่อแต่สื่อไม่รู้เท่าทัน

นักการเมือง^{๒๘} (จากการเสวนาเรื่อง บทบาทสื่อมวลชนในการพัฒนาคุณภาพประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๔)

สุวรรณ สมบัติรักษาสุข^{๒๙} สะท้อนภาพการทำงานของสื่อในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่ายิ่งยากและอันตรายมากขึ้น โดยเฉพาะการทำข่าวที่อยู่ภายใต้ความกดดันของกลุ่มการเมือง สีต่าง ๆ และในช่วงการเลือกตั้ง หน่วยงานรัฐอย่าง กกต. เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการรายงานข่าวและนักการเมืองใช้สื่อเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง สื่อไม่ได้ถูกกดดันจากทุนหรือรัฐเท่านั้น แต่สื่อถูกกดดันจากพรรคการเมืองและกลุ่มมวลชนการเมืองด้วย ทำให้สื่อทำงานโดยไม่คำนึงถึงมาตรฐานวิชาชีพและ ข้อบังคับจริยธรรมที่ได้กำหนดไว้

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์^{๓๐} กล่าวถึง บทบาทและแนวทางการทำงานของสื่อที่ควรจะเป็น ในการเลือกตั้งโดยแบ่งบทบาทสื่อออกเป็น ๔ ช่วงสำคัญ ดังนี้

ช่วงที่ ๑ หลังยุบสภา สื่อฟรีทีวีควรให้ความสำคัญกับการเลือกตั้ง เพิ่มรายการพิเศษ สก๊อปข่าว รายการวิเคราะห์ข่าว เพื่อให้ข้อมูลความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการสรุปปัญหาของเหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงเหตุที่นำไปสู่การเลือกตั้ง ตลอดจนให้พื้นที่ภาคประชาชน นักวิชาการ และบุคคลที่เกี่ยวข้องทางการเมือง ได้นำเสนอความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะ ในทางด้านการเมืองและการเลือกตั้ง

ช่วงที่ ๒ คือ ระหว่างการหาเสียง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุด สื่อควรให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์แก่ประชาชน เช่น กฎระเบียบการเลือกตั้ง ข้อมูลพรรคการเมืองและผู้สมัคร รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนอย่างถูกต้องครบถ้วนตามหลักวิชาการ และไม่ชี้นำความคิด มีการวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบนโยบายพรรคการเมืองและความเป็นไปได้ จัดพื้นที่ หรือเวลาให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้นำเสนอนโยบาย ความมุ่งมั่น หรือวิสัยทัศน์ทางการเมือง

สื่อควรให้พื้นที่หรือเวลาแก่ภาคประชาชนและองค์กรต่าง ๆ เพื่อนำเสนอ ปัญหา ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายพรรคการเมือง การตั้งคำถามแทนประชาชนเพื่อสร้างความชัดเจน ชัดข้อสงสัย หรือตอบสนองความสนใจ ทั้งในข้อมูลเกี่ยวกับพรรคการเมือง นักการเมือง เหตุการณ์ทางการเมือง การรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้ง และการสร้างทัศนคติที่ถูกต้องของประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

ช่วงที่ ๓ คือ วันเลือกตั้ง สื่อควรรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างถูกต้องตามขั้นตอนและวิธีการตรวจสอบให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปอย่างโปร่งใส ถูกต้อง ยุติธรรม การตรวจสอบการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและให้พื้นที่ภาคประชาชน เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกลงคะแนนเสียง และความคาดหวังที่มีต่อบทบาทของผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการจัดตั้งรัฐบาล

^{๒๘} <http://mediamonitor.in.th/archives/271> สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๐

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน

^{๓๐} <https://www.isranews.org> สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๐

ช่วงสุดท้าย คือ หลังการเลือกตั้ง ความสนใจมักเป็นเรื่องการจัดตั้งรัฐบาลและการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา สื่อควรทำหน้าที่ในการตรวจสอบคุณสมบัติรัฐมนตรีทั้งในส่วนของการศึกษาและประวัติการทำงาน การนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็นหรือวิเคราะห์การจัดตั้งรัฐบาลโดยยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การเชื่อมโยงนโยบายกับความเป็นจริงในทางปฏิบัติโดยเฉพาะการบริหารของหน่วยงานระดับกระทรวง โดยแหล่งข้อมูลคือ ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และการให้พื้นที่ภาคประชาชนได้เสนอปัญหาต่าง ๆ ที่รอการแก้ไข รวมทั้งข้อสงสัยและข้อเสนอต่อนโยบายพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ สรุปภาพรวมของการศึกษาการรายงานข่าวการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่า ฟรีทีวีไทยรายงานข่าวเน้นการเมืองในมิติของ “นักการเมือง” มากกว่าการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการตอกย้ำบทบาทของประชาชนให้เป็นเพียง “ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง” (Voter) เท่านั้นหาใช่ “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” และบทบาทประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยสิ้นสุดที่การลงคะแนนเสียง หลังจากนั้นกระบวนการประชาธิปไตยตกเป็นของ “นักการเมือง”

ข่าวฟรีทีวีไทยยังคงเน้นรายงานข่าวความเคลื่อนไหวและความคิดเห็นของนักการเมือง แม้ว่าฟรีทีวีทุกช่องจะให้ความสำคัญกับข่าวความเคลื่อนไหวและการสัมภาษณ์ความเห็นของนักการเมืองเป็นหลัก แต่ก็พบว่า ฟรีทีวีบางช่องได้แบ่งพื้นที่เพื่อรายงานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แต่นำเสนอในสัดส่วนที่น้อยกว่าและในภาพรวม ฟรีทีวีรายงานข่าวที่เน้นพรรคการเมืองใหญ่ ๒ พรรค แต่ขาดสมดุลข่าวสารจากพรรคการเมืองขนาดเล็ก เน้นข่าวนักการเมืองในระดับแนวหน้า เช่น หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค และนักการเมืองที่สร้างสีสัน

ขณะที่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารบนอินเทอร์เน็ตหรือผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้ง เพราะทำให้รับรู้ข่าวสารจากกลุ่มคนที่หลากหลาย รู้ว่าคนส่วนใหญ่วคิดอย่างไร เป็นการเปิดกว้างทางความคิด ทำให้รู้ว่าแต่ละพรรคการเมืองมีนโยบายหรือวิธีการทำงานอย่างไร สามารถสืบค้น ค้นหาข้อมูลที่ต้องการหรืออยากรู้ได้ เช่น ประวัติ ผลงานการทำงานของนักการเมือง ซึ่งประเด็นนี้ ยืนยันได้จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนดังต่อไปนี้

๑. การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐

๑) เนื้อหาของข่าวการเลือกตั้งที่ประชาชนอยากได้รับจากสื่อ

อันดับหนึ่ง คือ รายชื่อ ประวัติ ผลงานของผู้สมัครแต่ละพรรคในเขตพื้นที่ต่าง ๆ

ร้อยละ ๓๔.๓๗

อันดับสอง คือ วิธีการเลือกตั้ง วิธีการลงคะแนน เลือกได้กี่คนในแต่ละเขต

โดยเฉพาะเขตของตนเอง ร้อยละ ๒๕.๑๔

อันดับสาม นโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมืองที่สังกัด ร้อยละ ๒๒.๔๑

- ๒) ลักษณะการนำเสนอข่าวการเลือกตั้งที่ประชาชนต้องการได้รับจากสื่อ
 อันดับหนึ่ง คือ ความเป็นกลางและเที่ยงตรง ร้อยละ ๔๔.๔๘
 อันดับสอง คือ ความเป็นจริง ไม่ใส่ร้ายป้ายสี ร้อยละ ๒๒.๘๘
 อันดับสาม เจาะลึกทุกแง่มุม ร้อยละ ๑๗.๑๔^{๓๑}

๒. การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔

- ๑) สื่อที่ทำให้วัยรุ่นรับรู้ข่าวสารการเลือกตั้งมากที่สุด

อันดับหนึ่ง คือ โทรทัศน์ ร้อยละ ๖๒.๖๐

อันดับสอง อินเทอร์เน็ต ร้อยละ ๑๒.๓๒

อันดับสาม คือ หนังสือพิมพ์ ร้อยละ ๙.๗๓

๒) วัยรุ่น/ เยาวชน มีความคิดเห็นต่อการติดตามข้อมูลข่าวสารผ่านทาง
 เครือข่ายสังคมออนไลน์ ดังนี้

อันดับหนึ่ง ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ทั้งทางมือถือ
 โน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ร้อยละ ๔๓.๓๖

อันดับสอง เป็นแหล่งข้อมูลที่สืบค้นหรืออ่านข่าวย้อนหลังได้
 ร้อยละ ๒๒.๒๗

อันดับสาม เปิดโอกาสให้กับผู้ที่สนใจสามารถแสดงความคิดเห็นลงไป
 หัวข้อหรือกระทู้ต่าง ๆ ได้ ร้อยละ ๑๕.๔๐^{๓๒}

๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์

ความหมายของระบบอุปถัมภ์

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ คือความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนในสังคมที่มีฐานะบทบาทที่แตกต่างกัน เป็นความผูกพันของมิตรภาพแบบประโยชน์ใช้สอย ซึ่งคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่า (ผู้อุปถัมภ์) จะใช้อิทธิพลและสิ่งที่ตนมีอยู่คุ้มครอง ให้ผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างแก่ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า (ผู้ถูกอุปถัมภ์) ผู้ได้รับการอุปถัมภ์จึงต้องตอบแทนด้วยการให้ความจงรักภักดีแบบช่วยเหลือตอบแทน รวมทั้งการอุทิศตนรับใช้แก่ผู้อุปถัมภ์ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นการแลกเปลี่ยนการบริการแก่กัน แต่เป็นการบริการที่ต่างกัน การบริการที่ให้จะมีคุณค่าตรงแก่ผู้รับ ถ้าผู้ถูกอุปถัมภ์จะให้เงินแก่ผู้อุปถัมภ์อาจไม่มีค่ามากเท่ากับการจะให้ความจงรักภักดี เช่นเดียวกับถ้าผู้อุปถัมภ์จะให้ความซื่อสัตย์หรือความจงรักภักดีกับผู้ถูกอุปถัมภ์อาจจะมีค่าเท่ากับการถือฤกษ์ด้วยวัตถุ ซึ่งลักษณะ

^{๓๑} สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ส่งข่าววันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

^{๓๒} สวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ส่งข่าววันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔

ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นจุดที่ทำให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์แตกต่างจากความสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชากับลูกน้องอย่างเป็นทางการ^{๓๓}

ลักษณะของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์^{๓๔}

๑) มีการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ผู้อุปถัมภ์มักอยู่ในฐานะที่จะให้วัตถุหรือบริการแก่ผู้อื่นได้อย่างสะดวกสบาย ผู้รับวัตถุมักจะมีฐานะที่ยากจน โดยวัตถุหรือบริการเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการอยู่รอดของตนหรือครอบครัว การรับเอาวัตถุหรือบริการโดยไม่สามารถตอบแทนคืนได้เต็มที่ จะสร้างหนี้สินทางใจ จนเกิดเป็นความสัมพันธ์ถาวร ผู้ถูกอุปถัมภ์จำเป็นต้องให้วัตถุหรือบริการคืนตอบแทนให้แก่ผู้อุปถัมภ์ โดยผู้อุปถัมภ์สามารถเลือกผู้ถูกอุปถัมภ์ได้และเลิกเมื่อใดก็ได้ ส่วนผู้ถูกอุปถัมภ์มีโอกาสเลือกน้อยมาก

๒) เป็นความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว อาจเรียกว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีมิติแห่งอารมณ์ ความไว้นื้อเชื่อใจและจงรักภักดี

๓) เป็นความสัมพันธ์แบบรอบด้านหรือซับซ้อนไม่แน่นอนตายตัว

นอกจากนี้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ยังมีลักษณะอื่น เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือปกป้อง ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามกฎขึ้นอยู่กับความเป็นกันเอง ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนนาน บ่งบอกถึงความอดทนอดกลั้นของคู่สัมพันธ์

James C. Scott^{๓๕} ได้นิยามความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ว่า ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ คือ ความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนกันระหว่างสองคนที่มิบทบาทต่างกันโดยคนที่มีสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจเหนือกว่าเรียกว่าผู้อุปถัมภ์ (patron) ใช้อิทธิพลและทรัพยากรที่มีปกป้องคุ้มครองและหรือให้ประโยชน์แก่ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าหรือผู้ที่ได้รับการอุปถัมภ์ (client) ผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่าตอบแทนด้วยการให้การสนับสนุนความช่วยเหลือรวมทั้งการรับใช้ต่อผู้อุปถัมภ์ James C. Scott กล่าวถึง พลวัตของการแข่งขันทางการเมืองที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ต้องแปรรูปไปอย่างน้อย ๔ แนวทาง^{๓๖} คือ

๑) การเลือกตั้งเพิ่มทรัพยากรทางอำนาจให้ผู้รับอุปถัมภ์สามารถต่อรองกับผู้อุปถัมภ์มากขึ้น

๒) การเลือกตั้งส่งผลให้เกิดบูรณาการแนวตั้งของโครงสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เชื่อมโยงจากระดับหมู่บ้านถึงระดับชาติ

^{๓๓} อ่างโน สิทธิกร ขวัญดี, วิทยานิพนธ์การกระจายอำนาจกับระบบอุปถัมภ์: การศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๒, หน้า ๒๗.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙-๓๐.

^{๓๕} เวียงรัฐ เนติโพธิ์, หนีบัตรกับบุญคุณ การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์, (ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

๓) การเลือกตั้งส่งผลให้เกิดบูรณาการแนวตั้งของโครงสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และเครือข่ายเดิมถูกทำให้เป็นการเมืองมากขึ้น

๔) การเลือกตั้งให้โอกาสผู้ที่อยู่ตรงกันข้ามกับผู้อุปถัมภ์ยังดำรงอยู่ได้ คือ ลดการผูกขาดของเครือข่ายใดเครือข่ายหนึ่ง เกิดกลุ่มย่อย ๆ (factionalism) ในระดับท้องถิ่น และการเมืองระดับชาติเข้าไปโยงใยถึงระดับท้องถิ่นที่มีกลุ่มเหล่านั้นอยู่

การเลือกตั้งในประเทศไทยมีการนำความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มาใช้ประโยชน์เพื่อให้ได้ชัยชนะในการเลือกตั้ง จนส่งผลทำให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น จนมีการผูกขาดรวมศูนย์เป็นปิรามิดที่ยอดบนสุดคุมโดยเจ้าพ่อ หรือผู้มีอิทธิพลที่มีอิทธิพลครอบคลุมบริเวณกว้าง และชี้ขาดผลการเลือกตั้งได้ไม่ยาก เพราะการแข่งขันในการเลือกตั้งไม่ใช่การแข่งขันที่เสรีจริง กล่าวคือ พรรคการเมือง แต่ละพรรคที่ลงสมัครรับเลือกตั้งนั้นไม่มีความแตกต่างกันทางอุดมการณ์ ไม่มีข้อเสนอที่ให้ประชาชนเลือก นักการเมืองที่ได้รับเลือกเข้าไปแล้ว จึงไม่เชื่อมโยงกับประชาชน เพราะอำนาจรัฐตอบสนองกับประชาชนในฐานะผู้มีสิทธิออกเสียงน้อย ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์จึงเข้าไปเลือกตั้งและใช้ประโยชน์จากการเลือกตั้ง^{๓๓}

อคิน ทรัพย์พัฒน์^{๓๔} เห็นว่า การอุปถัมภ์คือการช่วยเหลือค้ำจุนซึ่งตรงข้ามกับการกดขี่ ขูดรีด การพัฒนาเศรษฐกิจในหมู่บ้าน เป็นสาเหตุของการเสื่อมถอยของระบบอุปถัมภ์ ชาวชนบทได้เปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกเพื่อการดำรงชีพมาเป็น การเพาะปลูกเพื่อการค้า มีถนนเข้าสู่หมู่บ้านทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น นอกจากพ่อค้าซึ่งมีอิทธิพลมีอำนาจทางการเมืองเข้ามาถึงหมู่บ้านแล้ว ข้าราชการจากหลายหน่วยงานเข้ามาในท้องที่ ทำให้ชาวบ้านรู้สึกถึงอำนาจรัฐเข้ามากระทบโดยตรง กำหนด-ผู้ใหญ่บ้านกลายเป็นผู้แทนของรัฐ แทนที่จะเป็นผู้แทนของชาวบ้าน ชาวบ้านจากที่เคยพึ่งพากำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน เมื่อเห็นว่าพึ่งพิงกับผู้แทนรัฐไม่ได้ จึงหันไปพึ่งพิงพ่อค้าหรือผู้ที่ร่ำรวย ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับลูกบ้านจึงค่อย ๆ เสื่อมถอยไปในที่สุด ทำให้กลุ่มพ่อค้าเข้ามาแทนในระบบอุปถัมภ์

รูปแบบในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิ่งจำเป็นคือ หัวคะแนน หัวคะแนนส่วนใหญ่คือผู้นำชุมชนที่เป็นที่รู้จักและไว้วางใจของประชาชน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างนักการเมืองและประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับหัวคะแนน ขึ้นอยู่กับความนิยมของผู้สมัครในพื้นที่นั้น ๆ หากผู้สมัครเป็นคนที่ได้รับความนิยมนั้นก็สามารถต่อรองและเลือกหัวคะแนนได้ดีกว่า หากผู้สมัครหน้าใหม่ยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนในพื้นที่ หัวคะแนนก็มีอำนาจต่อรองมากกว่า ในการต่อรองเงินจะถูกนำมาใช้ในการตอบแทนหัวคะแนน และหัวคะแนนต้องจ่ายให้กับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

การใช้เครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยรณรงค์หาเสียงได้ส่งผลกระทบต่อระบบหัวคะแนน คือ ระบบหัวคะแนนได้ถูกจัดตั้งผ่านนักการเมืองในองค์กรปกครอง

^{๓๓} เวียงรัฐ เนติโพธิ์, หนีบัตร์กับบุญคุณ การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์, (ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๑๙.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

ส่วนท้องถิ่น หากพรรคการเมืองมีสายสัมพันธ์ที่มั่นคงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่ากับ มีฐานเสียงที่มั่นคงที่นั่นด้วย

นอกจากการใช้เครือข่ายกับนักการเมืองในการรณรงค์เลือกตั้งแล้ว ยังมีกลุ่ม ประชาคมต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มประชาชนที่ตื่นตัวทางการเมือง และมีพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง แบบหมู่คณะ ทำให้นักการเมืองแสวงหาการสนับสนุนจากผู้นำกลุ่มเหล่านี้ ก่อเกิดเครือข่ายการ รณรงค์หาเสียงในแบบใหม่ รวมทั้งสิ่งตอบแทนเปลี่ยนรูปแบบจากการใช้เงินเป็นการสนับสนุน ในโครงการต่าง ๆ หรือการสัญญาเชิงนโยบายที่จะให้ประโยชน์ต่อกลุ่มอาชีพเหล่านั้น^{๙๙}

การพึ่งพาและเกื้อหนุนกันในการเลือกตั้ง

สายสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นมีความ แตกต่างจากระบบหัวคะแนนเดิม ขณะที่หัวคะแนนแบบเดิมคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำ ท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการเจรจาต่อรอง ก่อนมีการรณรงค์เลือกตั้ง ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมือง ท้องถิ่นมีความต่อเนื่อง ก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายที่ชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ หากนักการเมืองคนใดมีสายสัมพันธ์กับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเลือกตั้งของตน จะเป็นหลักประกันได้ว่าจะได้รับคะแนนนำในการเลือกตั้งครั้งต่อไป^{๙๐}

ที่ผ่านมาความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองไม่ว่าจะเป็นในระดับชาติและระดับ ท้องถิ่นกับประชาชน มักจะถูกอธิบายด้วยคำว่า “ระบบอุปถัมภ์” ที่แลกกับการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ผ่านหัวคะแนนเป็นหลัก แต่เวียงรัฐ เนติโพธิ์ เห็นว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังคงต้องการ คำอธิบายที่ลึกกว่าจ่ายเงินเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนเสียงในการเลือกตั้งเท่านั้น กล่าวคือ ในความรู้สึกของประชาชนเงินอาจเป็นปัจจัยหนึ่งในการได้มาซึ่งคะแนนเสียง แต่ไม่ใช่ปัจจัยหลัก ที่สำคัญ เพราะการที่พวกเขาจะตัดสินใจเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัย ระยะเวลาในการทำความรู้จัก และสนิทสนม คั่นเคย การเข้าถึงชาวบ้านของผู้สมัครต้องผ่าน ทั้งการให้ความช่วยเหลือในงานพิธีต่าง ๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างไม่ถือตัวตลอดปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “ซื้อใจ” ชาวบ้าน ส่วนเงินที่ใช้ในการซื้อเสียงนั้นถือเป็นเรื่องพื้นฐาน ที่ผู้สมัครทุกคนต้องให้อยู่แล้ว^{๙๑}

ประมวล รุจนเสรี^{๙๒} อธิบายว่า ระบบอุปถัมภ์คำจูนมีมาแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ภายใต้การปกครองของพระมหากษัตริย์ผู้ให้ความคุ้มครองและปกป้องภัยต่าง ๆ ในยามปกติ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติทั้งปวงจะเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งได้ทรงพระราชทานหรือพระราชานุญาต ให้ขุนนางอำมาตย์นำไปให้ไพร่ฟ้าประชาชนผู้อยู่ในปกครองดูแลทำมาหากิน และเป็นเครื่องมือ

^{๙๙} เวียงรัฐ เนติโพธิ์, หนีบับตรกับบุญคุณ การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์, (ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๕๙-๖๐.

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๒.

^{๙๒} ประมวล รุจนเสรี, อำนาจเงิน + อำนาจรัฐ, (นันทบุรี: พรรคประชามติ, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙-๕๑.

อุปถัมภ์ค้ำจุนไพร่ฟ้าในปกครองของตน ระบบอุปถัมภ์ค้ำจุนยิ่งหยิ่งรากฝังลึกในสายเลือดของคนไทย ที่ผู้ยากไร้และอยู่ห่างไกลอำนาจการเมืองการปกครองจำเป็นต้องพึ่งพิงผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ สถาบันพระมหากษัตริย์มิได้ทรงมีพระราชอำนาจจัดการปกครองบริหารบ้านเมืองเหมือนเดิม อำนาจเปลี่ยนมาเป็นของรัฐบาล โดยระบบอุปถัมภ์ค้ำจุนยังคงมีอยู่ในหมู่คนไทยทั่วไป ประชาชนยังต้องรอความช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่างจากทางราชการเหมือนเดิม เพียงแต่เปลี่ยนผู้ให้การอุปถัมภ์ค้ำจุนมาเป็นนักการเมืองและข้าราชการแทน

เมื่อบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองมาสู่นักการเมืองและนักเลือกตั้งมากขึ้น ผู้ทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นผู้มีบทบาทในการให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนประชาชนได้ดีที่สุด เพราะสามารถอาศัยระบบการเลือกตั้งเข้าสู่อำนาจ และใช้อำนาจทางการเมืองเหนือข้าราชการ บารมีของผู้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและนักการเมืองมีมากขึ้น ประชาชนจึงต้องพึ่งพิงนักการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนตนเอง ครอบครัวและชุมชนในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะระบบงบประมาณและระบบการบริหารรวมศูนย์ไว้กับกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ทำให้นักการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทในการอุปถัมภ์ค้ำจุนประชาชนเพิ่มพูน จนเป็นแรงดึงดูดของบุคคลผู้ใฝ่หาอำนาจบารมีและผลประโยชน์ที่จะเข้าสู่อำนาจทางการเมืองระดับชาติมากขึ้น

การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองภายใต้บริบททางสังคมอุปถัมภ์ค้ำจุน เริ่มต้นด้วยการสร้างศรัทธาให้เป็นที่รู้จักชื่นชอบของประชาชน ด้วยการบำเพ็ญตนเป็นผู้มีอุปการคุณแก่ประชาชน เช่น มีอุปการคุณในด้านกฎหมาย คดีความ มีอุปการคุณในด้านการให้ความช่วยเหลือ การทำบุญ การกุศล งานประเพณีต่าง ๆ จนประชาชนในเขตเลือกตั้งรู้จักคุ้นเคยแล้วจึงลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะเริ่มจากการเมืองระดับท้องถิ่นเสียก่อน เพื่อให้ประชาชนได้พึ่งพิงรับการอุปถัมภ์ค้ำจุนช่วยเหลือ สร้างเครือข่ายอุปถัมภ์เลี้ยงดูหิวคະແນน ตลอดจนประชาชนผู้ยากไร้และทิวโหทรขอความช่วยเหลือในทุกเรื่อง เพื่อแลกกับการกาบัตร์ให้ได้คະແນนเสีย

๒.๒.๓ รูปแบบและวิธีการลงคะแนนใช้สิทธิเลือกตั้ง

๒.๒.๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติรูปแบบและวิธีการลงคะแนนใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ใน มาตรา ๘๓ มาตรา ๘๕ มาตรา ๘๖ มาตรา ๘๗ มาตรา ๘๘ มาตรา ๙๐ มาตรา ๙๑ มาตรา ๙๒ มาตรา ๒๒๔ และมาตรา ๒๒๕ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรา ๘๓ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน ดังนี้

(๑) สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน

(๒) สมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

มาตรา ๘๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด หรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้

ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการสมัครรับเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และการอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกฎหมายดังกล่าวจะกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้ประกอบการสมัครรับเลือกตั้งด้วยก็ได้

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้ว มีเหตุอันควรเชื่อว่าผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง ทั้งนี้ การประกาศผลดังกล่าวไม่เป็นการตัดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการสืบสวน ไต่สวน หรือวินิจฉัยกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ไม่ว่าจะได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วหรือไม่ก็ตาม

มาตรา ๘๖ การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัด จะพึงมีและการแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามร้อยห้าสิบคน จำนวนที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

(๒) จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตาม (๑) ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน โดยให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

(๓) จังหวัดใดมีราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

(๔) เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตาม (๒) และ (๓) แล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบสามร้อยห้าสิบคน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณตาม (๓) มากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณนั้น ในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสามร้อยห้าสิบคน

(๕) จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็น เขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

มาตรา ๘๗ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องเป็นผู้ซึ่งพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกส่งสมัครรับเลือกตั้ง และจะสมัครรับเลือกตั้งเกินหนึ่งเขตมิได้

เมื่อมีการสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง จะถอนการสมัครรับเลือกตั้ง หรือเปลี่ยนแปลงผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เฉพาะกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งตายหรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม และต้องกระทำก่อนปิดการรับสมัครเลือกตั้ง

มาตรา ๘๘ ในการเลือกตั้งทั่วไป ให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแจ้งรายชื่อบุคคล ซึ่งพรรคการเมืองนั้นมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ไม่เกินสามรายชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบ และให้นำความในมาตรา ๘๗ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘๙ พรรคการเมืองใดส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ให้มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้

การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละหนึ่งบัญชี โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองต้องไม่ซ้ำกัน และไม่ซ้ำกับรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

การจัดทำบัญชีรายชื่อตามวรรคสอง ต้องให้สมาชิกของพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย โดยต้องคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง

มาตรา ๙๑ การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วยหาร้อยอันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

(๒) นำผลลัพธ์ตาม (๑) ไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรค ที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขต จำนวนที่ได้รับให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้

(๓) นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะพึงมีได้ตาม (๒) ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ

เลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ

(๔) ถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เท่ากับหรือสูงกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (๒) ให้พรรคการเมืองนั้น มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนที่ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และไม่มีสิทธิได้รับการจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ และให้นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดไปจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต่ำกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (๒) ตามอัตราส่วน แต่ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้ตาม (๒)

(๕) เมื่อได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองแล้ว ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดตายภายหลังวันปิดรับสมัครรับเลือกตั้งแต่ก่อนเวลาปิดการลงคะแนน ในวันเลือกตั้ง ให้นำคะแนนที่มีผู้ลงคะแนนให้มาคำนวณตาม (๑) และ (๒) ด้วย

การนับคะแนน หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ การคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๙๒ เขตเลือกตั้งที่ไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น ให้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ และมีให้นับคะแนนที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนได้รับไปใช้ในการคำนวณตามมาตรา ๙๑ ในกรณีเช่นนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการให้มีการรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งใหม่ โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งเดิมทุกรายไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่นั้น

มาตรา ๒๒๔ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ

(๒) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกตั้งตาม (๑) ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการนี้ให้มีอำนาจสืบสวน หรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร

(๓) เมื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (๒) หรือเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า การเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งตาม (๑) มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไข

เปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้ง หรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย

(๔) สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (๑) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

(๕) ดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

(๖) หน้าที่และอำนาจอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (๒) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการหรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

การใช้อำนาจตาม (๓) ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำความผิดมีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำความผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

มาตรา ๒๒๕ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัคร รับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือก แล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา ๒๒๔ (๔)

๒.๒.๓.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐ บัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งไว้ในมาตรา ๖ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๘ มาตรา ๒๙ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

มาตรา ๖ ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการ^{๔๓}ต้องให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือองค์กรอิสระทุกองค์กร ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่าผู้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายอันอยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่น ให้คณะกรรมการมีหนังสือแจ้งองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไปโดยไม่ชักช้า

ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่าการกระทำที่ทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือมิชอบด้วยกฎหมาย อาจเข้าลักษณะเป็นการกระทำความผิดที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่นด้วย ให้คณะกรรมการปรึกษาหารือร่วมกับองค์กรอิสระอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ซ้ำซ้อนกัน

^{๔๓} คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้ง

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคสอง ให้ประธานกรรมการ
การเลือกตั้งมีอำนาจเชิญประธานองค์กรอิสระอื่นมาร่วมประชุมเพื่อหารือและกำหนดแนวทาง
ร่วมกันได้และให้องค์กรอิสระทุกองค์กรปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว

มาตรา ๒๖ ในระหว่างการเลือกตั้ง ให้กรรมการ^{๔๔} แต่ละคนมีหน้าที่
และอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) กำกับและตรวจสอบการดำเนินการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งให้เป็นไป
โดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

(๒) มีคำสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนเมื่อพบเห็นการกระทำใด
ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วย
กฎหมาย

(๓) เมื่อพบการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้
การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ถ้าการนั้น
เป็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีอำนาจสั่งให้ระงับ ยับยั้ง
แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือสั่งให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ตามที่เห็นสมควร ถ้าเป็นการกระทำ
ของบุคคลซึ่งมิใช่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจและ
เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ หรือสั่งให้
ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด บันทึกพฤติกรรมแห่งการกระทำและรวบรวม
พยานหลักฐานไว้เพื่อดำเนินการต่อไปได้ตามที่จำเป็น หรือในกรณีจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้
จะสั่งให้ระงับหรือยับยั้งการดำเนินการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยหรือทุกหน่วยในเขต
เลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำนั้นก็ได้

ในกรณีที่กรรมการสั่งให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดบันทึก
พฤติกรรมแห่งการกระทำและรวบรวมพยานหลักฐานตาม (๓) ให้ถือว่าการดำเนินการตามคำสั่ง
ดังกล่าวของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นการดำเนินการสอบสวนของพนักงาน
สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกรณีที่ผลการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (๒) จะต้องมีการสั่งระงับสิทธิ
สมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครผู้ใดไว้เป็นการชั่วคราว หรือดำเนินการอื่นใด ให้เสนอต่อ
คณะกรรมการเพื่อวินิจฉัย

เมื่อกรรมการผู้ใดออกคำสั่งตาม (๒) หรือ (๓) แล้ว ให้รายงานต่อ
คณะกรรมการเพื่อทราบโดยเร็ว ในการนี้ ถ้าคณะกรรมการเห็นสมควรจะมีมติให้แก้ไขเพิ่มเติม
ยกเลิกคำสั่ง หรือมีมติให้ดำเนินการอย่างใดตามที่เหมาะสมก็ได้

มาตรา ๒๗ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิก
วุฒิสภา และการออกเสียงประชามติ ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการในการจัดการ
เลือกตั้งหรือเลือกหรือออกเสียงประชามติ

^{๔๔} กรรมการ หมายความว่า กรรมการการเลือกตั้ง และให้หมายความรวมถึงประธานกรรมการการเลือกตั้งด้วย

ให้คณะกรรมการมีหน้าที่และอำนาจควบคุมดูแลการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และกฎหมายอื่น

มาตรา ๒๘ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภาแต่ละครั้งให้คณะกรรมการจัดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละจังหวัดในระหว่างเวลาที่มีการดำเนินการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการเลือกตั้ง และการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำใดที่จะเป็นเหตุทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แล้วรายงานให้คณะกรรมการหรือกรรมการทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ให้ผู้ตรวจการเลือกตั้งมีอำนาจเตือนให้ปฏิบัติให้ถูกต้องได้ ถ้าไม่มีการดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องให้รายงานให้คณะกรรมการหรือกรรมการทราบโดยเร็ว ในการนี้ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีหน้าที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจการเลือกตั้งด้วย

ในกรณีที่มีการเลือกตั้งเพิ่มเติมหรือการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างหรือมีการออกเสียงประชามติ หรือมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการจะสั่งให้ผู้ตรวจการเลือกตั้งไปปฏิบัติหน้าที่ตามกำหนดเวลาที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๒๙ ให้คณะกรรมการดำเนินการคัดเลือกบุคคลซึ่งมีภูมิลำเนาในแต่ละจังหวัด จังหวัดละไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินแปดคน เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้ตรวจการเลือกตั้งตามจำนวนที่เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ครบทุกจังหวัด โดยจัดทำเป็นบัญชีรายชื่อขึ้นไว้บัญชีรายชื่อดังกล่าวให้ใช้ได้เป็นเวลาตามที่คณะกรรมการกำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปี

ผู้ตรวจการเลือกตั้งต้องไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือกรรมการหรือที่ปรึกษาของหน่วยงานของรัฐ ไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดในเวลาห้าปีที่ผ่านมาก่อนการเลือกตั้ง เป็นบุคคลซึ่งเชื่อได้ว่ามีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีความประพฤติเสื่อมเสียและต้องมีคุณสมบัติอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดและไม่มีลักษณะต้องห้ามที่กำหนดไว้สำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งต้องไม่เป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรเป็นหรือสมัครรับเลือกตั้งหรือรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

มาตรา ๓๒ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจในการควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการอาจขอให้มีการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน หรือผู้สอบบัญชีรับอนุญาตสอบบัญชีของพรรคการเมือง โดยอาจขอให้ตรวจสอบอย่างเร่งด่วนในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งด้วยก็ได้

(๒) เมื่อปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ให้สำนักงานป้องกัน

และปราบปรามการฟอกเงินแจ้งรายงานการทำธุรกรรมของพรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่ง
ในพรรคการเมือง หรือผู้สมัคร ตามที่คณะกรรมการแจ้งให้ทราบ หรือให้ธนาคารแห่งประเทศไทย
หรือสถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงินแจ้งให้ทราบถึงการโอนหรือการ
เบิกจ่ายเงินในกรณีดังกล่าวตามที่คณะกรรมการร้องขอ ทั้งนี้ ภายในเวลาที่คณะกรรมการ
กำหนด และมีให้นำบทบัญญัติของกฎหมายที่ห้ามหน่วยใดเปิดเผยข้อมูลในความครอบครอง
มาใช้บังคับแก่การแจ้งข้อมูลตามที่คณะกรรมการร้องขอ

(๓) ให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยที่เกี่ยวกับการข่าว แจ้งข้อมูลเบาะแส
ตามที่คณะกรรมการร้องขอ แต่เมื่อได้รับแจ้งข้อมูลใดแล้วให้คณะกรรมการใช้ข้อมูลนั้น
เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดหรือวางมาตรการป้องกันการกระทำความผิด
ในส่วนที่เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ แต่คณะกรรมการจะเปิดเผยข้อมูลและ
แหล่งข้อมูลมิได้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มาตรา ๓๔ ให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องดำเนินการ
ช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การสนับสนุน
การเลือกตั้งหรือการสืบสวนหรือไต่สวนตามที่คณะกรรมการร้องขอเป็นหนังสือ

มาตรา ๓๕ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริต
และเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคล กลุ่มบุคคล
องค์กรชุมชน หรือสถาบันการศึกษาซึ่งสมัครใจปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือปฏิบัติงานหรือเป็น
ผู้สังเกตการณ์ในการเลือกตั้งเพื่อรายงานต่อคณะกรรมการหรือกรรมการทราบได้ตามสมควร

๒.๒.๓.๓ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

บัญญัติบทบาทของพรรคการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ไว้ในมาตรา ๙ มาตรา ๑๕ มาตรา ๒๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๔๗ มาตรา ๔๘ มาตรา ๔๙ มาตรา
๕๐ มาตรา ๕๑ มาตรา ๕๗ มาตรา ๖๕ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๘ ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้
มาตรา ๙ บุคคลซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวทางเดียวกัน และไม่มี
คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติไว้ จำนวนไม่น้อยกว่า
ห้าร้อยคนอาจร่วมกันดำเนินการจัดตั้งพรรคการเมือง

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการของพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องมีทุน
ประเดิม ไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านบาท โดยผู้ร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองทุกคนต้องร่วมกันจ่ายเงิน
เพื่อเป็นทุนประเดิมไม่น้อยกว่าหนึ่งพันบาทแต่ไม่เกินคนละห้าหมื่นบาท

มาตรา ๑๕ ข้อบังคับอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อและชื่อย่อของพรรคการเมือง

(๒) ภาพเครื่องหมายของพรรคการเมือง

(๓) คำประกาศอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคการเมืองและนโยบายของ

พรรคการเมือง

(๑๕) รายได้ของพรรคการเมือง และอัตราค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรคการเมือง ซึ่งต้องเรียกเก็บจากสมาชิกไม่น้อยกว่าปีละหนึ่งร้อยบาท

ฯลฯ

ฯลฯ

เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บค่าบำรุงพรรคการเมืองตาม (๑๕) ให้สำนักงาน^{๔๔}ประสานกับธนาคาร ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ^{๔๖}กำหนด

มาตรา ๒๒ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลมิให้สมาชิกกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญหมาย ข้อบังคับ รวมตลอดทั้งระเบียบ ประกาศ และคำสั่งของคณะกรรมการ

เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลมิให้สมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองกระทำการในลักษณะที่อาจทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๓๓ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียน^{๔๗}รับจดทะเบียนพรรคการเมืองต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) ดำเนินการให้มีจำนวนสมาชิกไม่น้อยกว่าห้าพันคน และต้องเพิ่มจำนวนสมาชิก ให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนภายในสี่ปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียน

(๒) จัดให้มีสาขาพรรคการเมืองในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา โดยสาขาพรรคการเมืองแต่ละสาขาต้องมีสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของสาขานั้นตั้งแต่ห้าร้อยคนขึ้นไป

มาตรา ๔๗ พรรคการเมืองซึ่งประสงค์จะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ต้องมีสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น

การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดให้พรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งจากผู้ซึ่งได้รับเลือกจากสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง

^{๔๔} สำนักงาน หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

^{๔๖} คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้ง

^{๔๗} ให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นนายทะเบียนและมีหน้าที่และอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ ภายใต้การกำกับและควบคุมของคณะกรรมการ

มาตรา ๔๘ การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อ เพื่อส่งให้สาขาพรรคหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำ จังหวัด โดยให้คำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชาย และหญิงด้วย

มาตรา ๔๙ พรรคสอง เมื่อมีกรณีต้องสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง ให้พรรคการเมืองจัดให้มีคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งประกอบด้วยบุคคลและจำนวนตามที่ กำหนดในข้อบังคับ ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เกินกึ่งหนึ่ง ของคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง และหัวหน้าสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรค การเมืองประจำจังหวัด

มาตรา ๕๐ การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต เลือกตั้งให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสมัครเป็น ผู้สมัครรับเลือกตั้งและประกาศให้สมาชิกทราบเป็นการทั่วไป

(๒) เมื่อพ้นกำหนดเวลารับสมัครตาม (๑) ให้คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบ คุณสมบัติของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้ง แล้วส่งรายชื่อผู้สมัครให้สาขาพรรคการเมืองหรือ ตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น

(๓) เมื่อสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดได้รับ รายชื่อผู้สมัครจากคณะกรรมการสรรหาแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรค การเมืองประจำจังหวัดจัดการประชุมสมาชิกเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครตามรายชื่อที่ คณะกรรมการส่งมา

(๔) การประชุมสาขาพรรคการเมืองต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน หรือการประชุมตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าห้าสิบคน โดยในการลงคะแนนให้สมาชิกมีสิทธิลงคะแนนเลือกได้หนึ่งคน

(๕) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งรายชื่อผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนของแต่ละเขต เลือกตั้งให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยพิจารณาจาก ผู้มีคะแนนสูงสุดของแต่ละเขตเลือกตั้ง หากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบ ให้แสดงผลและให้พิจารณาผู้สมัครซึ่งได้คะแนนในลำดับถัดไปเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในกรณี ที่คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบกับรายชื่อที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรค การเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการ สรรหาประชุมร่วมกัน หากที่ประชุมร่วมกันมีมติเห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครผู้ใด ให้เสนอรายชื่อ ผู้นั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ถ้าที่ประชุมร่วมกันมีมติไม่เห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครที่สาขาพรรค การเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการสรรหาแจ้ง เหตุผลให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง หรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้นทราบ และให้ดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) จนกว่าจะได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

มาตรา ๕๑ การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการเสนอรายชื่อ บุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีหนังสือแจ้งไปยังคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง ตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด และประกาศให้สมาชิกทราบเป็น การทั่วไป

(๒) เมื่อพ้นกำหนดเวลาเสนอรายชื่อตาม (๑) ให้คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบ คุณสมบัติและจัดทำบัญชีรายชื่อไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบลายชื่อ โดยคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้ง จากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง แล้วส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวไปยัง สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด

(๓) ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด จัดการประชุมเพื่อให้สมาชิกลงคะแนนเลือกบุคคลในบัญชีรายชื่อตาม (๒) โดยให้สมาชิก ลงคะแนนเลือกได้คนละไม่เกินสิบห้ารายชื่อ เมื่อลงคะแนนเสร็จสิ้นแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรค การเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดประกาศผลการนับคะแนนของสาขาพรรค การเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดนั้นแล้วรายงานไปยังคณะกรรมการสรรหา โดยเร็ว

(๔) ให้คณะกรรมการสรรหาจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยเรียงลำดับ ตามผลรวมของคะแนนที่ได้รับจากสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด ตาม (๓) ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งลำดับที่หนึ่งและ ให้เรียงลำดับรายชื่อตามผลคะแนนดังกล่าวในลำดับถัดไปจนครบจำนวน ในกรณีที่คะแนนของ บุคคลตามบัญชีรายชื่อเท่ากันให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการสรรหาในการจัดเรียงลำดับ

(๕) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (๔) ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากคณะกรรมการบริหาร พรรคการเมืองไม่เห็นชอบให้ดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) จนกว่าจะได้บัญชีรายชื่อ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา ๕๗ การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้ในการประกาศโฆษณา ให้คำนึงถึงความเห็นของสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด นโยบาย ใดที่ต้องใช้เงิน การประกาศโฆษณานั้นอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

- (๑) วงเงินที่ต้องใช้ และที่มาของเงินที่จะใช้ในการดำเนินการ
- (๒) ความคุ้มค่าและประโยชน์ในการดำเนินนโยบาย
- (๓) ผลกระทบและความเสี่ยงในการดำเนินนโยบาย

ในกรณีพรรคการเมืองไม่ได้จัดทำรายการตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการสั่งให้ ดำเนินการให้ครบถ้วนและถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนด

มาตรา ๖๕ ทุกเดือน ให้พรรคการเมืองประกาศรายชื่อผู้บริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่าตามที่คณะกรรมการกำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าห้าพันบาท

ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปพร้อมวัตถุประสงค์ของการบริจาค และให้แก่นายทะเบียนทราบตามแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนดด้วย

มาตรา ๖๖ บุคคลใดจะบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดให้แก่พรรคการเมือง มีมูลค่าเกินสิบล้านบาทต่อพรรคการเมืองต่อปีมิได้ และในกรณีที่บุคคลนั้นเป็นนิติบุคคล การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดให้แก่พรรคการเมืองไม่ว่าพรรคเดียวหรือหลากหลายพรรคเกินปีละห้าล้านบาท ต้องแจ้งให้ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นทราบในการประชุมใหญ่คราวต่อไปหลังจากบริจาคแล้ว

พรรคการเมืองจะรับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดซึ่งมีมูลค่าเกินพรรคหนึ่งมิได้

มาตรา ๖๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๖๕ และมาตรา ๖๗ นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกาศใช้บังคับแล้วจนถึงวันเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดได้รับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่ารวมกันแล้วเกินหนึ่งหมื่นบาทต่อวัน โดยผู้บริจาคประสงค์จะบริจาคเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นหรือของพรรคการเมืองหรือเพื่อใช้ในการเลือกตั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับบริจาคตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

ถ้าสิ่งของที่ได้รับบริจาคตามวรรคหนึ่งไม่อาจนำส่งพรรคการเมืองได้หรือเป็นของสูญเสียได้ ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นแจ้งให้พรรคการเมืองทราบเพื่อบันทึกมูลค่าของสิ่งนั้นไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครผู้นั้น

๒.๒.๔ การเรียนรู้ทางการเมืองของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม

ก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง ภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมต้องได้เตรียมตัว และเรียนรู้เพื่อที่จะปฏิบัติหน้าที่ในห้วงเวลาที่จะมีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม

สิ่งที่ต้องดำเนินการลำดับแรกคือ แต่ละฝ่ายต้องเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเข้าใจกลไกหรือเนื้อหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องด้วย

การบูรณาการส่วนราชการให้ร่วมกันลงพื้นที่ชี้แจงกับประชาชนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับอย่างเป็นรูปธรรมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เข้าไปทำหน้าที่ในสภาการ จัดหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้นักการเมือง และการสร้างการเรียนรู้ในห้องเรียน

นอกจากนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านยังเป็นกลไกที่จะให้ความรู้แก่ประชาชนทุกครัวเรือนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัตรเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง การเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรและการคิดคะแนน

รวมทั้งการใช้สื่อสมัยใหม่หรือเทคโนโลยีทางการสื่อสารเป็นช่องทางให้คนรุ่นใหม่มีพื้นที่ในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ในส่วนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) ได้ดำเนินโครงการศูนย์ส่งเสริมประชาธิปไตยประจำตำบล โดยทำ MOU กับกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นศูนย์ส่งเสริมประชาธิปไตยประจำตำบลทั่วประเทศ โดยมีบุคลากรของสำนักงาน กกต. ประจำหมู่บ้าน และสร้างวิทยากรประจำตำบล เพื่อไปหล่อหลอมกลมเกลียวให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมือง

โครงการดังกล่าวเป็นศูนย์การเรียนรู้ประชาธิปไตยแบบใหม่ที่ถ่ายทอดความรู้ไปสู่คนในชุมชนอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน เป็นจุดศูนย์รวมให้ชาวบ้านมาประชุมปรึกษาหารือและปลูกฝังให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่เด็กและเยาวชน โดยปลูกฝังว่าคนที่ชื่อเสียงเป็นคนไม่ดีและนำความรู้ไปบอกกับครอบครัว และชุมชน สำนักงาน กกต. ยังได้นำหลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตยไปเผยแพร่ให้กับทหารเกณฑ์ก่อนปลดประจำการ นักศึกษาทหาร รวมทั้งเผยแพร่ในทัศนสถานด้วย^{๔๔}

๒.๒.๕ ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ

๒.๒.๕.๑ โครงสร้างทางเศรษฐกิจกับการทุจริตเลือกตั้ง^{๔๕}

๑) ความยากจนของชุมชน ชุมชนซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท มีแนวโน้มที่จะถูกซื้อเสียงง่ายที่สุดและซื้อด้วยราคาไม่แพง เช่น บางชุมชนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒) ลักษณะอาชีพของประชากร ชุมชนที่ชาวบ้านประกอบอาชีพรับจ้างเป็นหลัก อยู่ในชุมชนแออัด ชุมชนกรรมกรผู้ใช้แรงงานหรือชุมชนที่รับจ้างภาคการเกษตร แนวโน้มการขายเสียงสูง เพราะเงินที่ได้จากการขายเสียงอาจจะมากกว่าเงินที่ได้จากการรับจ้างทำงานรายวัน

ชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายและ/หรือข้าราชการเป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็นชุมชนในเขตเมือง ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างดี มีแนวโน้มการขายสิทธิไม่มากนัก แต่อาจมีข้อยกเว้นสำหรับชุมชนที่ข้าราชการชั้นผู้น้อยอาศัยอยู่ การขายสิทธิมีอยู่กว้างขวางและกระทำกันอย่างไม่เกรงกลัวกฎหมาย

๓) การยึดครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ลักษณะของที่ดินที่ประชากรในชุมชนนั้นส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือส่วนใหญ่เป็นผู้เช่าที่ดิน แนวโน้มการทุจริตเลือกตั้งของชุมชนที่ชาวบ้านไร้กรรมสิทธิ์ในที่ดินมีสูงกว่าชุมชนที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีกรรมสิทธิ์ เหตุผลหลักคือการเช่าที่อยู่ ผู้เช่ามักคิดว่าผู้ให้เช่ามีบุญคุณ เมื่อผู้ให้เช่าขอร้องให้กระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งทางการเมืองผู้เช่าก็ยากที่จะปฏิเสธได้ ผู้ที่มีที่ดินให้ชาวบ้านเช่ามักจะเป็นหัวหน้าหรือนักการเมือง ดังนั้นจึงเป็นการสะดวกที่จะใช้กลไกบังคับชาวบ้านและลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่พวกเขาแนะนำ

๔) ความต้องการและขาดแคลนในสาธารณูปโภค ชาวบ้านร้องขอสิ่งเหล่านี้กับราชการ แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านมักจะได้ไม่ได้ตามที่เรียกร้อง เมื่อมีการเลือกตั้งชาวบ้าน

^{๔๔} สรุปรจากผลการเสวนา หัวข้อ “การเรียนรู้ เพื่อสร้างพลเมือง ในวิถีประชาธิปไตย” เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๔๕} พิชาย รัตนติลก ณ ภูเก็ต, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗), หน้า ๕๒-๕๕.

จึงไปขออนุญาตจากนักรการเมือง ซึ่งชาวบ้านจะตอบแทนด้วยการทะเลาะแค้นเสียงให้ ดังนั้นชุมชนยิ่งขาดแคลนมาก ยิ่งมีความต้องการมาก การขายสิทธิ์จึงมีแนวโน้มเกิดขึ้นสูง

๒.๒.๕.๒ โครงสร้างสังคมกับการทุจริตการเลือกตั้ง^{๕๐}

๑) ชุมชนที่มีโครงสร้างสังคมแบบระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นไปอย่างแน่นแฟ้น มีความสามัคคี การตัดสินใจมักจะถูกชี้นำโดยผู้นำหมู่บ้านซึ่งได้รับการยอมรับนับถือจากสมาชิกในหมู่บ้าน หากผู้นำหมู่บ้านระบุว่าผู้สมัครคนใดเป็นคนดี ชาวบ้านควรเลือกลงคะแนนให้สมาชิกในชุมชนนั้นเกือบทั้งหมดจะต้องลงคะแนนให้ผู้สมัคร ดังนั้นหมู่บ้านเช่นนี้หากผู้สมัครคนใดสามารถสร้างความสัมพันธ์และเกาะเกี่ยวผู้นำเอาไว้ได้ โอกาสที่เขาจะได้รับคะแนนแบบยกหมู่บ้านมีสูง เช่นเดียวกันหากผู้สมัครคนใดสามารถซื้อผู้นำหมู่บ้านได้เท่ากับได้ซื้อคนทั้งหมู่บ้านไว้แล้ว

๒) ชุมชนที่มีโครงสร้างสังคมแบบระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล ๒ กลุ่มขึ้นไป การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ภายในกลุ่มเป็นการแลกเปลี่ยนภายใต้ระบบอุดมการณ์เชิงศักดิ์นาภายใต้ระบบความสัมพันธ์เชิงบุญคุณและภายใต้อุดมการณ์เชิงศาสนา เมื่อการเลือกตั้งเกิดขึ้นนักรการเมืองใช้กลไกระบบอุปถัมภ์ในหมู่บ้านให้เป็นประโยชน์ ผู้นำกลุ่มอุปถัมภ์ในหมู่บ้านต่าง ๆ จะแปรสภาพเป็นหัวคะแนน และอาศัยจำนวนลูกน้องที่ตนควบคุมได้เป็นข้อต่อรองผลประโยชน์กับผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๓) ชุมชนที่มีโครงสร้างสังคมแบบฝักฝ่าย ชุมชนแบบนี้เป็นชุมชนชานเมืองหรือชุมชนที่อยู่ใกล้ตัวจังหวัดหรืออำเภอ ความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกชนในหมู่บ้านมีลักษณะเป็นทางการสูง เมื่อมีการเลือกตั้งในหมู่บ้านลักษณะนี้จึงไม่สามารถใช้กลไกอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือได้ การใช้จ่ายเงินซื้อเสียงในหมู่บ้านเช่นนี้จึงมีแนวโน้มจะสูญเสียเงินไปโดยเปล่าประโยชน์

ประเด็นเรื่องการเคลื่อนย้ายของประชากรทั้งในกรณีเข้าและออก มีส่วนสำคัญในการเปิดโอกาสให้เกิดการทุจริตเลือกตั้งด้วย นั่นคือ เมื่อชาวชนบทอพยพเข้าสู่เมืองไปทำงานตามแหล่งงานต่าง ๆ แต่ไม่ได้โยกย้ายทะเบียนชื่อตนเองไปอยู่ในบริเวณเดียวกับที่ตนอาศัยขณะทำงานอยู่ เมื่อประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็มีแต่ชื่อไม่มีตัวตน สิ่งนี้เองเป็นช่องทางการทุจริตซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น วิธีบัตรผี บางแห่งหากผู้สมัครซื้อตัวกรรมการคะแนนไว้ได้ก็จะใช้วิธีการทะเลาะแค้นลงไป บางแห่งใช้วิธีการคัดชื่อออกไป หมู่บ้านหรือชุมชนใดที่มีการเคลื่อนย้ายประชากรแบบผิดปกติ จึงมีแนวโน้มสูงที่จะทุจริตเลือกตั้ง

อีกประการหนึ่งคือ ระดับการศึกษาของประชาชน ต้องพิจารณาควบคู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ นั่นคือ การขายเสียงมีแนวโน้มที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาวบ้านที่จนและไม่มีความรู้ทางการเมือง ซึ่งมักจะไม่มีปากเสียงและตกอยู่ภายใต้การควบคุมชี้นำของกลุ่มผู้นำ

^{๕๐} พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗), หน้า ๕๖-๖๒.

๒.๒.๕.๓ ขนชั้นนำและอำนาจการนำกับการทุจริตการเลือกตั้ง^{๕๑}

ความมากน้อยหรือขนาดความรุนแรงของการทุจริตเลือกตั้งในชุมชนใดก็ตามขึ้นอยู่กับลักษณะของขนชั้นนำและอำนาจการนำของแต่ละหมู่บ้าน กล่าวคือ หากหมู่บ้านใดมีองค์ประกอบที่ขนชั้นนำมีพลังในการนำสูง และมีเอกภาพภายในกลุ่มขนชั้นนำ เมื่อการเลือกตั้งเกิดขึ้น ผู้นำแต่ละคนซึ่งมีสายสัมพันธ์กับนักการเมืองหรือพรรคการเมืองจะเสนอตนเป็นหัวหน้าแนบให้กับผู้สมัครคนนั้น การทุจริตของหมู่บ้านนั้นจะเกิดขึ้นอย่างครบวงจรและสมบูรณ์แบบที่สุด

ขนชั้นนำในหมู่บ้านมีอิทธิพลทางความคิดต่อชาวบ้านและสามารถชี้นำพฤติกรรมทางการเมืองของชาวบ้านได้ ศักยภาพของบุคคลเหล่านี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งทางราชการ และการได้รับความเคารพนับถือทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมจากชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนมากมีแนวโน้มที่จะฟังปากกลุ่มคนเหล่านี้โดยเฉพาะยามประสบปัญหาทางเศรษฐกิจหรือปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องยอมรับสภาพการชี้นำจากกลุ่มผู้นำ

๒.๓ งานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

สันติ สิงหสันติ^{๕๒} อธิบายถึงระบบการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองหนึ่ง ดังนี้

ระบบการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนี้ ตามบทบัญญัติของกฎหมายและข้อบังคับพรรคฯ พ.ศ. ๒๕๕๑ ผู้ประสงค์ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถยื่นสมัครได้ทั้งที่คณะกรรมการสาขาพรรค คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค และคณะกรรมการบริหารพรรค โดยที่คณะกรรมการต่าง ๆ สามารถรับสมัครบุคคลผู้มีความประสงค์ได้เอง โดยไม่ต้องผ่านคณะกรรมการอื่นแต่อย่างใด

จากนั้นคณะกรรมการสาขาพรรค และคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งจะเป็นผู้เสนอรายชื่อต่อคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อทำการพิจารณาตัดสินใจ อำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคที่ทั้งสามารถเสนอรายชื่อและตัดสินใจได้เองนี้ ทำให้คณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจเด็ดขาด

การคัดเลือกผู้สมัครของพรรคการเมืองนี้ พิจารณาจากผู้ที่มีความรู้และผู้ที่มีความมวลาชน พรรคการเมืองนี้มีสาขาพรรคไม่มาก และสาขาพรรคจะดูแลเฉพาะเรื่องของนโยบายพรรคที่ได้รับมาจากส่วนกลางเท่านั้น แต่ในเรื่องมวลาชนขึ้นอยู่กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคในการตั้งศูนย์ประสานงาน เพื่อเป็นจุดรับเรื่องร้องเรียนของประชาชนเอง ด้วยการดำเนินงานด้านมวลาชนอยู่ที่ผู้สมัครของพรรค จึงเป็นเรื่องปกติหากพรรคการเมืองจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงผู้สมัครรับเลือกตั้ง ดังนั้นการแข่งขันให้มีการคัดเลือกผู้สมัครจึงเป็นไปยากยิ่งขึ้นด้วย

จากบริบทที่กระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคนี ซึ่งเป็นระบบที่ขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ภายในพรรคจะเป็นคนสั่งการ และผู้ใหญ่ภายในพรรคไม่ต้องการ

^{๕๑} พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, ระบบการทุจริตเลือกตั้ง, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก), ๒๕๓๗), หน้า ๖๒-๖๓.

^{๕๒} สันติ สิงหสันติ, พรรคเพื่อไทยกับไพโรมารีโหวต: ที่มาและเหตุผล, (Assumption University Law Journal: ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗), หน้า ๕๖ - ๖๑.

การแข่งขันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งภายในพรรคจึงไม่เกิดขึ้น รวมถึงการแข่งขันกันระหว่างสาขาพรรคกับสำนักงานใหญ่ด้วย

มีนักการเมืองได้กล่าวว่า “ให้พรรคการเมืองผลักดันนโยบาย นักการเมืองสังกัดพรรคดีกว่าที่พรรคการเมืองนี้ชนะการเลือกตั้งได้ เพราะนโยบายชัดเจน คนเห็นว่าการเมืองกินได้เป็นรูปธรรม ถ้าการเมืองเป็นอย่างนี้ กระบวนการใช้เงินก็จะน้อยลง เลือกเพราะนโยบายพรรค”

และมีผู้กล่าวว่า “ความนิยมของพรรคการเมืองนี้มาจากนโยบายและเมื่อพรรคได้รับโอกาสเข้าบริหารประเทศ พรรคทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน สิ่งนี้จึงทำให้ประชาชนถูกใจ” และ

“ประชาชนต้องการอะไรก็ตามที่จับต้องได้ เพราะคนที่หาเข้ากินคำคนรากหญ้าไม่สามารถรอได้”

นโยบายที่ให้สัญญาไว้ต้องเห็นผลชัดเจนเมื่อได้รับโอกาสให้บริหารประเทศ สิ่งที่พรรคการเมืองนี้ทำในอดีตที่ผ่านมาช่วยเป็นพื้นฐานให้ประชาชนนิยมชมชอบพรรค และทำให้คะแนนความนิยมในพรรคสูง คะแนนนิยมของพรรคที่สูงเช่นนี้ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามของพรรคการเมืองนี้ มีพื้นฐานของการชนะการเลือกตั้งที่ได้เปรียบกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคการเมืองอื่น

อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองนี้ได้รับคะแนนส่วนหนึ่งจากคะแนนความนิยมของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย ดังนั้น ฐานคะแนนเสียงจึงอาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองโดยตรงแต่อยู่ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย หากผู้ใดเดินเข้าหามวลชนมากจะได้คะแนนจากมวลชนมากกว่า ซึ่งคะแนนตรงจุดนี้ชี้วัดที่ความขยันของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

เมื่อบริบทของการเลือกตั้งซึ่งจำนวนสาขาพรรคและจำนวนสมาชิกพรรคไม่มีผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้ง ผู้ออกเสียงเลือกตั้งให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองมากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง และระบบการเลือกตั้งแบบเขตเดียวเบอร์เดียว พรรคการเมืองจึงไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการคัดเลือกผู้สมัคร เพื่อชนะการเลือกตั้งแต่อย่างใด เพียงแต่รักษาคะแนนความนิยมในพรรคของประชาชนก็เพียงพอไม่ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งจะเป็นบุคคลใด ประชาชนก็จะเลือกผู้สมัครจากพรรคการเมืองดังกล่าว ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในพรรคการเมืองหรือไม่ ความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมืองหรือไม่ จึงมิได้มีความสำคัญและจำเป็นแต่อย่างใด เมื่อผลประโยชน์ของพรรคการเมืองไม่ได้เสียหายแต่ประการใด จึงยากที่พรรคการเมืองจะทำการเปลี่ยนแปลง

ศุทธิกานต์ มีจัน^{๕๓} กล่าวถึง “การซื้อเสียง” ในฐานะการศึกษาเรื่องการเลือกตั้งกระแสหลักในแวดวงวิชาการของไทย

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งในกระแสหลัก

การนำแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการเมืองเข้ามาผสมผสานกับปัจจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ นำระบบอุปถัมภ์ซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทยมาอธิบายรวมกับการขยายตัวของระบบทุนนิยม จึงเกิดคำอธิบายว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจได้สร้างนายทุนท้องถิ่นขึ้นมาในเขตหัวเมืองที่เป็นผู้ครอบครองเศรษฐกิจส่วนใหญ่ในพื้นที่ซึ่งมักเป็นคนจีนหรือเป็นพ่อค้าคนกลาง

^{๕๓} ศุทธิกานต์ มีจัน, พฤติกรรมการเลือกตั้งและทัศนคติเกี่ยวกับการซื้อเสียงของเขตจังหวัดภาคอีสาน: กรณีตัวอย่างจังหวัดมหาสารคาม, (วารสารสถาบันพระปกเกล้า ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

ที่มีทุนในการซื้อสินค้าเกษตรจากประชาชน นายทุนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ประสบความสำเร็จในการเชื่อมต่ออิทธิพลของตนเข้ากับข้าราชการท้องถิ่น นายทุนท้องถิ่นจึงเป็นบุคคลที่คนในท้องถิ่นต้องพึ่งพาขอความช่วยเหลือต่าง ๆ อยู่เสมอ พวกเขาจึงได้รับการสถาปนาให้เป็นผู้มีอิทธิพลและกลายเป็น “นาย” ซึ่งเป็นผู้มีส่วนในการตัดสินใจของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง พวกเขาจึงกลายเป็นกลุ่มเป้าหมายของนักการเมืองซึ่งต้องการคะแนนเสียงในเขตหัวเมือง หรือต้องการสนับสนุนนักการเมืองเข้ามาประสานผลประโยชน์ เมื่อเป็นเช่นนั้นนายทุนท้องถิ่นและนักการเมืองจึงมักประสานผลประโยชน์กันนำไปสู่การเกิดศูนย์กลางของทุนนิยมต่างจังหวัดที่มีอิทธิพล

สมบัติ จันทรวงศ์^{๔๔} พบว่า ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีธุรกิจเกี่ยวข้องกับอาชีพหลักของคนในจังหวัดมีแนวโน้มจะได้รับการเลือกตั้งมากที่สุด เนื่องจากนักธุรกิจเหล่านั้นมีแนวโน้มจะเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นหรือเจ้าพ่อ ทำให้สามารถโน้มน้าว กดดัน หรือใช้อิทธิพลในการชักจูงให้ผู้ลงคะแนนเสียงทำการลงคะแนนในลักษณะที่เกิดประโยชน์กับตนได้ โดยการอธิบายในลักษณะดังกล่าวทำให้ได้ภาพของการเมืองไทยว่า มีตัวแทนซึ่งไม่ได้มาจากความยินยอมพร้อมใจที่แท้จริงของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แต่มาจากการซื้อเสียงหรือการใช้อิทธิพลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้ประชาชนเลือกนักการเมืองคนใดคนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าคนชนบทในฐานะที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นไม่มีความรู้เรื่องนโยบายและไม่ได้ใส่ใจต่อการใช้สิทธิเลือกตั้ง เมื่อเป็นเช่นนั้นการเลือกตั้งในประเทศไทย จึงเป็นการเลือกตั้งที่ประชาชนไม่ใช่ดุลพินิจเลือกบุคคลที่ถูกเรียกว่าเป็นคนดีหรือพรรคการเมืองที่ดี

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการซื้อสิทธิการขายเสียงของประชาชนในภูมิภาคนี้อีกจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่ผลการศึกษามักได้ข้อสรุปว่า ผู้ลงคะแนนเสียงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมักตัดสินใจว่าจะลงคะแนนให้กับผู้สมัครคนใดเพียงในวันเลือกตั้งเท่านั้นโดยไม่มีความผูกพันทางการเมืองกับพรรคการเมือง และไม่สนใจนโยบายของพรรค ทั้งยังขาดข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ดีพอ ในขณะที่ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มักใช้เวลาในการไตร่ตรองเพื่อการตัดสินใจมากกว่า โดยมีความนิยมในพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งหรือชื่นชมนโยบายของพรรคเป็นปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจ ทั้งยังเป็นผู้เปิดรับข่าวสารทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า^{๔๕}

อัมมาร์ สยามวาลา และปิยะนุช เพียงขอบ^{๔๖} ได้สรุปไว้ว่า การซื้อสิทธิขายเสียงกลายเป็นประเพณีนิยมสำหรับประชาชนไทย เพราะรัฐบาลไม่อาจตอบสนองความต้องการของประชาชนได้แต่ประชาชนต้องไปขอจากหัวคะแนนหรือผู้แทนของตัวเอง แม้ว่าจะมีกฎหมายหรือมีองค์กรกลางขึ้นมาเพื่อควบคุมและตรวจสอบการขายเสียง แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการหรือจัดการได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

^{๔๔} ศุทธิกานต์ มีจัน, พฤติกรรมการเลือกตั้งและทัศนคติเกี่ยวกับการซื้อเสียงของเขตจังหวัดภาคอีสาน: กรณีตัวอย่างจังหวัดมหาสารคาม, (วารสารสถาบันพระปกเกล้า ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๓.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔.

การศึกษาปัญหาเรื่องการซื้อเสียงในปัจจุบัน สะท้อนถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของคนไทยรุ่นใหม่ ดังกรณีตัวอย่างดังต่อไปนี้

การศึกษาที่ผ่านมาต่างยอมรับว่าวิธีการออกกฎหมายและออกแบบระบบเลือกตั้งเพื่อป้องกันการซื้อเสียง นั้น ไม่ประสบผลสำเร็จ ส่วนหนึ่งเพราะการให้เงินในการเลือกตั้งกลายเป็นเรื่องปกติหรือวิถีปฏิบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงอยู่แล้ว โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าจะลงคะแนนให้ใคร ซึ่งปัจจัยที่นำไปสู่การตัดสินใจลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใดนั้น ส่วนใหญ่ประชาชนคำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาวมากกว่าการรับอามิสสินจ้าง โดยนักวิชาการที่เสนอแนวคิดนี้มองเรื่องการซื้อเสียงกว้างกว่าการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเฉพาะหน้า^{๕๓}

แอนดรู วอล์คเกอร์^{๕๔} ได้ทำการศึกษาวิจัยแบบฝังตัวอยู่ในท้องถิ่นทางภาคเหนือแห่งหนึ่ง พบว่าพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของคนในชนบทไม่ใช่เรื่องอามิสสินจ้าง แต่เป็นการสร้างคำสัญญาระหว่างประชาชนกับผู้แทนของเขา นั่นคือ สิ่งที่เรียกว่า “ธรรมเนียมแห่งชนบท” ในฐานะสัญญาประชาคมระหว่างผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและนักการเมือง ได้กลายเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเลือกผู้แทนราษฎรของตน ซึ่งแนวคิดธรรมเนียมแห่งชนบทนี้ ได้ทำลายฐานความคิดที่มองว่า คนชนบทจะเลือกตั้งตามจำนวนเงินที่ตนเองได้รับจากการขายเสียง “ทั้งนี้ “ธรรมเนียมแห่งชนบท” ในแง่มุมนี้ คือ ข้อตกลงระหว่างชาวบ้านกับรัฐ โดยชาวบ้านต้องการมองนโยบายในฐานะที่ต้องเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในส่วนกลาง ต้องมีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นเพื่อประสานผลประโยชน์ระหว่างชาวบ้านกับรัฐ นโยบายของรัฐต้องเกิดประโยชน์กับตน นอกจากนี้ ผู้แทนราษฎรจะต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรับผิดชอบและมีความชอบธรรม ชาวบ้านให้ความสำคัญกับความโปร่งใสและความสามารถในการบริหารงานภายในกรอบ “ธรรมเนียมแห่งชนบท” นี้ จึงกลายเป็นบรรทัดฐานของการจัดการทางสังคมที่เป็นช่องทางในการตัดสินใจของชาวบ้านว่าจะเลือกใครเป็นผู้แทนของตน

จังหวัดมหาสารคาม: หนึ่งในกรณีศึกษาที่แสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

ผลการศึกษาของขวัญจิต สุตสวัสดิ์^{๕๕} มุ่งเปรียบเทียบทัศนคติและพฤติกรรมต่อการซื้อเสียงของคนวัยหนุ่มสาวและคนสูงอายุ ตลอดจนวนฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งพบว่าระดับอายุที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสิทธิ์ขายเสียงที่แตกต่างกัน โดยวัยหนุ่มสาวมีทัศนคติคัดค้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ในขณะที่วัยสูงอายุมีทัศนคติสนับสนุนการซื้อสิทธิ์ขายเสียง โดยนัยนี้ ผลการศึกษาต้องการชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีอายุมากนั้น ยังอยู่ในค่านิยมแบบอุปถัมภ์ที่จำเป็นต้องให้การสนับสนุนผู้ที่เคยช่วยเหลือตนมาซึ่งอาจเป็นไปได้ในรูปแบบของการเอื้อเฟื้อ

^{๕๓} ศุทธิกานต์ มีจั่น, พฤติกรรมการเลือกตั้งและทัศนคติเกี่ยวกับการซื้อเสียงของเขตจังหวัดภาคอีสาน: กรณีตัวอย่างจังหวัดมหาสารคาม, (วารสารสถาบันพระปกเกล้า ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๖.

^{๕๔} เวียงรัฐ เนติโพธิ์, หนีบัตรกับบุญคุณ การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์, (ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑๗.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙-๑๒๕.

ในรูปแบบอื่น อันรวมไปถึงการซื้อเสียง ในขณะที่ผู้ที่มีระดับอายุน้อยอยู่ในสังคมสมัยใหม่จึงตัดสินใจเลือกตั้งตามความต้องการของตน โดยไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามามีอิทธิพลเหนือตนเอง

กลุ่มตัวอย่างของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในจังหวัดมหาสารคาม ตัดสินใจเลือกผู้สมัคร โดยให้ความสำคัญกับคุณสมบัติส่วนบุคคล นโยบายของพรรคและความผูกพันของผู้สมัครที่มีต่อชุมชนพื้นที่เป็นระยะเวลานาน โดยผลการสำรวจนี้ได้แย้งกับการศึกษาที่ผ่านมาซึ่งมักนำเสนอคนยากจนมีโอกาสได้รับอิทธิพลในการลงคะแนนเสียงให้นักการเมืองได้ง่ายกว่าชนชั้นกลางที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการศึกษาสูง และคนที่อยู่ในเขตชนบทมีแนวโน้มจะเลือกตั้งตามการจูงใจด้วยเงินหรือระบบอุปถัมภ์

คำตอบที่ประชาชนส่วนใหญ่ยืนยันว่า “ตนเอง” คือผู้มีอิทธิพลในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นคำตอบที่ทำให้ต้องปฏิเสธแนวคิดที่พยายามรวมวัฒนธรรมการเมืองเข้ากับปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ อันเป็นรากฐานให้การซื้อเสียงฝังรากลึกในสังคม โดยมองว่า วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) ของคนไทยส่วนใหญ่ซึ่งเป็นการสัมพันธ์ที่ถูกปลูกฝังอยู่ในค่านิยมคนไทยมาช้านาน โดยวัฒนธรรมดังกล่าวเมื่อรวมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่ได้สร้างนายทุนท้องถิ่นขึ้นมาเป็นผู้ครอบครองเศรษฐกิจส่วนใหญ่ในพื้นที่ จึงทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้ง และเป็นฐานที่มาให้การใช้จ่ายในการเลือกตั้งเป็นไปได้อย่างสะดวก

อีกทั้งผลการสำรวจนี้ยังปฏิเสธความเชื่อเรื่องศาสนาที่ทำให้ประชาชนผูกติดกับความศรัทธาในเรื่องบาป-บุญ ทำให้ผู้ที่รับเงินจากผู้สมัครเลือกตั้งคนใด ก็มักจะต้องไปลงคะแนนให้ผู้สมัครคนนั้น ไม่เช่นนั้นจะถือว่าเป็นการทำบาปที่ผิดสัญญา ดังนั้นผลการสำรวจในประเด็นดังกล่าว จึงได้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจลงคะแนนเสียงจากความต้องการของตัวเอง มากกว่าการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้อื่นและความเชื่อทางศาสนา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้เรื่องการซื้อเสียงในพื้นที่จังหวัดและมีทัศนคติในเชิงลบต่อการซื้อเสียง ในขณะที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ ไม่โกงกิน ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน การมีนโยบายการหาเสียงที่น่าสนใจ และมีแนวโน้มทำได้จริง ส่วนสิ่งที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดได้แก่ การให้เงินรางวัลหรือความช่วยเหลือต่าง ๆ

สิ่งเหล่านี้นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงคำอธิบายเรื่องพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งและปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจในการลงคะแนนที่ไม่ตรงกับคำอธิบายของทฤษฎีกระแสหลักที่มองว่าการที่ประชาชนไม่ได้เห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง รวมทั้งการที่ผู้มีการศึกษาน้อย มีรายได้น้อยและมีสถานภาพทางสังคมต่ำยังยอมรับการซื้อสิทธิขายเสียง

นอกจากนี้ ผลการศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนที่มีการปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีในกระแสระลอกที่สองที่มองว่า การเลือกตั้งเป็นสิทธิและอำนาจของตนที่ได้ใช้ผ่านการเลือกตั้ง ทั้งยังเป็นสิ่งที่กำหนดอนาคตของตนเอง ตลอดจนมองเห็นว่าการเมืองเริ่มเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวประชาชนเพิ่มมากขึ้น ความเข้าใจ

ดังกล่าวเป็นปัจจัยส่งผลบวกต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในพื้นที่ตัวอย่างนี้ ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงในบริบททางการเมืองและสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้การซื้อเสียงยังคงเป็นเรื่องที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยใหม่อย่างลึกซึ้งต่อไปภายใต้เงื่อนไขและสถานการณ์ที่มีความสลับซับซ้อน

รองศาสตราจารย์ชูชาติ อารีจิตรานุสรณ์^{๖๐} ได้อธิบายการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรมว่า นับตั้งแต่เริ่มใช้การเลือกตั้งระบบใหม่กับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๓ การเลือกตั้งระบบใหม่มีความยุ่งยาก ลำบาก สิ้นเปลืองงบประมาณมาก และผู้ที่ผ่านการเลือกตั้งเข้าไปถึงมีผู้ที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางที่กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งอยู่ สาเหตุอาจมาจาก ๗ ปัจจัยหลัก คือ

- ๑) กฎหมายการเลือกตั้งและแนวทางปฏิบัติบางอย่างยังมีข้อบกพร่อง
- ๒) เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งทุกระดับยังไม่คุ้นเคยกับขั้นตอนและวิธีการเลือกตั้งระบบใหม่ ทำให้การทำงานมีความผิดพลาดและล่าช้า รวมทั้งบางคนยังขาดความเป็นกลางทางการเมือง
- ๓) ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองส่วนใหญ่ยังคงชินอยู่กับระบบการใช้อิทธิพลและอำนาจเงินเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง มากกว่าการใช้คุณงามความดีแข่งขันกันเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง จึงเป็นเหตุให้ต้องเสียเวลาในการสืบสวนสอบสวนการทุจริต เสียเวลาในการเลือกตั้งใหม่
- ๔) ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงขาดความอิสระในการตัดสินใจเลือกผู้แทนที่ดีและมีความสามารถ มักเลือกผู้แทนที่รู้จัก คู่แข่ง หรือให้ผลประโยชน์แก่ตนหรือกลุ่มของตน นอกจากนี้ ประชาชนจำนวนมากยังไม่กล้าแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งเพราะเกรงภัยที่อาจจะมาถึงตน ทำให้มีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งหลุดลอดเข้าไปเป็นผู้แทน
- ๕) ความร่วมมือจากส่วนราชการและหน่วยงานรัฐยังมีค่อนข้างน้อย ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ และมาตรา ๑๔๖^{๖๑} จะให้อำนาจ กกต. ในการสั่งการเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ปฏิบัติ

^{๖๐} <https://home.kku.ac.th/chuare12/whitelection.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๖๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๑๔๕ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง
- (๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง
- (๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง

(๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๕) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติจะใช้วิธีการขอการสนับสนุนซึ่งมักจะได้รับการตอบสนองไม่เต็มที่

๖) องค์การเอกชนที่สมัครเข้าร่วมสังเกตการณ์เลือกตั้งยังมีน้อย และส่วนใหญ่ยังขาดอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งที่มีคุณภาพ ทำให้การตรวจสอบการเลือกตั้งขาดข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำและรวดเร็ว

๗) งบประมาณไม่พอเพียงต่อการจัดการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพ เพราะการจัดการเลือกตั้งระบบใหม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากกว่าการเลือกตั้งในระบบเก่าค่อนข้างมาก เนื่องจากมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น งบประมาณสำหรับผู้สมัครแนะนำตัวหรือหาเสียง งบประมาณสำหรับลงคะแนนล่วงหน้าในที่เลือกตั้งกลาง งบประมาณในการส่งเอกสารให้เจ้าบ้านผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ฯลฯ แต่งบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลไม่พอเพียงต่อภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น

ปัจจัยสำคัญทั้ง ๗ ปัจจัย มีผลกระทบต่อความสุจริตและเที่ยงธรรมของการจัดการเลือกตั้ง ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในปัจจุบันเหล่านั้นจำเป็นต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้

กนต์ธีร์ ศุภมงคล^{๖๒} ทำการศึกษาเรื่อง “ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับพรรคการเมือง” สรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับพรรคการเมืองไทยได้ว่า พรรคการเมืองให้ความสำคัญกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัคร เพื่อให้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง พรรคการเมืองจะมุ่งให้ความสนใจกับกลุ่มนายทุนหรือผู้ที่มีความสามารถเพียงพอในการสนับสนุนพรรคทางการเมือง เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการต่อสู้ทางการเมืองในการเลือกตั้ง หมายความว่า ผู้ที่มีความสามารถในการสนับสนุนพรรคการเมืองทางการเมือง มีโอกาสสูงที่พรรคการเมืองจะคัดเลือกให้เป็นตัวแทนพรรคในการเลือกตั้ง

กนก วงษ์ตระหง่าน^{๖๓} ศึกษาเรื่อง “การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร” สรุปได้ว่า พรรคการเมืองไทยโดยทั่วไป ให้อำนาจแก่คณะกรรมการพรรคในส่วนกลางเป็นผู้มีอำนาจในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาถึงโอกาสที่จะได้รับชัยชนะการเลือกตั้ง คือ คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าความสอดคล้องกันของนโยบายของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ซึ่งก็คือ คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความสำคัญมากกว่าอุดมการณ์ทางการเมือง

หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน การสอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

มาตรา ๑๔๖ ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งการตามมาตรา ๑๔๕

^{๖๒} อ่างใน ปิยะพงษ์ นันต์ชนะ, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖, หน้า ๗๑.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๒.

วรสิทธิ์ วจนพานิช^{๖๔} ทำการวิจัยเรื่อง “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผลสะท้อนที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ได้สรุปเรื่องการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมุ่งสู่การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งได้นั้น โดยทั่วไปแล้วจะต้องเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษกว่าบุคคลอื่นๆ กล่าวคือ

๑. ภูมิหลังทางการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยส่วนใหญ่จะต้องเป็นผู้ที่มีภูมิหลังทางการเมืองพอสมควร อาจเคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมาก่อน หรืออาจเป็นสมาชิกพรรคการเมืองมาก่อน

๒. การเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ประชาชน ประกอบอาชีพที่ประชาชนนับถือ

๓. จังหวะและโชคที่จะได้รับการเลือกตั้ง เช่น สถานการณ์ทางการเมืองในขณะที่ลงสมัครรับเลือกตั้งที่นิยมเลือกผู้ที่มีการศึกษาสูง

๔. การบอกกับประชาชน หมายถึง การหยั่งเสียงของตนเองกับประชาชนในเขตที่ลงสมัครรับเลือกตั้งก่อนที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่า ภูมิหลังทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หมายถึง ประสบการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และฐานะทางสังคมของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้แก่ การเป็นผู้มีชื่อเสียงดี เป็นที่รู้จักของประชาชน เป็นตัวแปรสำคัญต่อหนทางการไปสู่การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง

เสริมศักดิ์ พงษ์พานิช^{๖๕} ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองในประเทศไทย” แสดงให้เห็นว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งนิยมที่จะสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมือง มากกว่าสมัครอิสระแต่ทั้งนี้ประชาชนยังคงสนใจเลือกตัวบุคคลมากกว่านโยบายของพรรค

วิธีคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยทั่วไปพรรคการเมืองจะใช้วิธีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาและคัดเลือกบุคคลซึ่งพิจารณาถึงการเคยได้รับการเลือกตั้งมาก่อนหรือไม่ มีฐานะทางการเงินมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ การพิจารณาคัดเลือกตัวบุคคลของพรรคการเมืองจากบุคคลที่ยื่นใบสมัครเป็นไปอย่างสุกเอาเผากินไม่มีขั้นตอนอย่างแท้จริง ทั้งนี้พรรคการเมืองจะคำนึงถึงฐานะทางการเงินที่จะใช้ในการช่วยเหลือในการเลือกตั้งเป็นประเด็นหลัก

โดยหลักการของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละพรรคจะให้อำนาจกรรมการบริหารพรรคและคณะกรรมการเลือกตั้งของพรรคในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกบุคคลใด ๆ เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งนี้ แต่ละพรรคจะมีวิธีการและรายละเอียดในการเลือกสรรที่แตกต่างกันไป^{๖๖}

วิธีการและขั้นตอนการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคการเมือง จากแนวคิดของ E.E.Schattschneider ที่กล่าวถึงการเลือกสรรผู้สมัครของพรรคการเมืองว่า “คนที่เป็นผู้คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคผู้นั้นคือ เจ้าของพรรค” ซึ่งก็คือ คณะกรรมการบริหารพรรคไม่ใช่สมาชิกพรรคโดยส่วนรวม

^{๖๔} อ่างใน ปิยะพงษ์ นันต์ชนะ, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖, หน้า ๗๕.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

วิธีการได้มาซึ่งรายชื่อที่จะเสนอให้คณะกรรมการพรรคพิจารณาตัดสินสุดท้ายแบ่งได้เป็น ๒ วิธี^{๖๗} คือ

๑. ใช้ ส.ส. เดิมของพรรคเป็นผู้เสนอ

๒. ใช้สาขาพรรคเป็นผู้เสนอ

ปัญหาการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย

แม้ว่าพรรคการเมืองมีความพยายามที่จะพัฒนาพรรคของตน โดยเฉพาะในเรื่องการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคต้องการคนที่มีความสามารถหรือต้องการสร้างผู้นำทางการเมืองของตนโดยการคัดเลือกคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาทำหน้าที่แทนคนรุ่นเก่า อย่างไรก็ตามชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย ถูกกำหนดโดยความสำคัญของตัวบุคคลมากกว่านโยบายของพรรค ขณะเดียวกันผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนมากยึดหลักการในการเข้าไปสังกัดพรรคการเมืองที่ว่าพรรคใดจะให้เงินและการสนับสนุนการเลือกตั้งได้มากกว่ากัน

พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่เกิดจากการรวมตัวของผู้ต้องการจะสมัครรับเลือกตั้ง ตั้งขึ้นเพื่อการเลือกตั้งเป็นสำคัญ การรวมตัวจึงยึดผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าการมีอุดมการณ์หรือความคิดร่วมกัน กิจกรรมของพรรค เช่น การเลือกสมาชิกพรรคการเมือง การคัดเลือกบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง การเลือกตั้งตลอดจนบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่กำหนดโดยผู้บริหารของพรรค ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน^{๖๘}

สกุล สือทรงธรรม^{๖๙} กล่าวถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ดังนี้

ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง หมายถึง ปัจจัยและกลไกที่มีอยู่ในแต่ละประเทศ ประชาคมท้องถิ่น หรือระดับภูมิภาค หรือระดับประเทศ เพื่อ

- ให้ความมั่นใจว่า การกระทำแต่ละกิจกรรม วิธีพิจารณา และการตัดสินเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งจะอยู่ในกรอบของกฎหมาย

- ค้ำครองหรือรักษาไว้ซึ่งสิทธิเลือกตั้ง

- ให้ประชาชนผู้เชื่อว่าสิทธิเลือกตั้งของตนถูกละเมิดสามารถนำเรื่องไปร้องเรียน ร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือร้องคัดค้านได้ คดีที่ตนร้องเรียนจะได้รับการพิจารณาวินิจฉัยตัดสินในที่สุด

ระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง เป็นเครื่องมือสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายและเป็นหลักประกันสูงสุดที่มีตามหลักประชาธิปไตย เพื่อธำรงไว้ซึ่งการเลือกตั้งที่เสรี เที่ยงธรรม และแท้จริง (genuine)

จุดมุ่งหมายของระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งคือ การที่จะป้องกันและช่วยชี้ความผิดปกติในการเลือกตั้ง และจัดให้มีวิธีการและกลไกที่จะแก้ไขความผิดปกติเหล่านั้น ตลอดจนถึงลงโทษผู้กระทำความผิด

^{๖๗} อังนิน ปิยะพงษ์ นันต์ชนะ, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖, หน้า, หน้า ๑๑๖.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

^{๖๙} สกุล สือทรงธรรม, ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง: บทสังเขปจากหนังสือคู่มือของ International IDEA, (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๔), หน้า ๗-๘.

ทุกระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งจะต้องวางวิธีการหรือมาตรการเพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงข้อพิพาทในการเลือกตั้ง และสร้างกลไกเพื่อแก้ไขความผิดปกติ และ/หรือลงโทษผู้กระทำผิดโดยการส่งเสริมให้ยึดกฎกติกาและข้อบังคับด้วยวิธีการดังนี้^{๗๐}

๑) การมีกรอบกฎหมายที่เหมาะสม

เพื่อป้องกันมิให้เกิดการพิพาทในการเลือกตั้ง โดยกฎหมายควรมีความเรียบง่าย ชัดเจน และไม่แย้งกันทั้งยังควรสร้างความเชื่อมั่นในการเข้าถึงความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งในทุกด้านอย่างได้ผล

๒) มีสถาบันที่ทำหน้าที่โดยอิสระ เป็นมืออาชีพและเป็นกลาง

สถาบันหรือองค์กรไม่ว่าจะมีลักษณะเป็นอิสระ หรือมีลักษณะเป็นหน่วยงานรัฐบาลหรือกึ่งอิสระกึ่งรัฐบาลก็ได้ แต่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักการประชาธิปไตย โดยมีความเป็นอิสระ เป็นมืออาชีพและเป็นกลางทางการเมือง ความเป็นมืออาชีพในการจัดการเลือกตั้งตั้งแต่เริ่มต้นถึงเสร็จสิ้นอย่างเหมาะสมและทันที่ตามที่ตามหลักการแห่งจริยธรรมและกฎหมาย

รวมทั้งควรยึดหลักการตามกฎหมาย มีความแน่นอน ตรงไปตรงมา เป็นอิสระ เป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่พรรคการเมืองใด ๆ เพื่อเป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ในการใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองการเลือกตั้ง และช่วยป้องกันมิให้เกิดข้อพิพาทในการเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยการที่ผู้ที่เกี่ยวข้องเชื่อมั่นว่าผู้ที่รับผิดชอบการบริหารและการตัดสินใจ มีความเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ทางการเมือง และปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระต่อรัฐบาลและพรรคการเมือง อีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญของสถาบันหรือองค์กรที่หน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งคือ การตัดสินใจในแต่ละเรื่องต้องมีความโปร่งใสและเปิดเผยแก่สาธารณชน

๓) การมีจรรยาบรรณการเลือกตั้ง

การมีประมวลจริยธรรมหรือจรรยาบรรณการเลือกตั้งมาเสริมกรอบของกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งจะประพฤติปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม และมีความเป็นมืออาชีพ ประมวลจรรยาบรรณเหล่านี้ส่งเสริมหลักนิติธรรมและเสริมกรอบการใช้กฎหมายให้ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยป้องกันการละเมิดและการเกิดข้อพิพาท

โดยสรุปแล้ว ปัจจัยที่อาจส่งผลให้การเลือกตั้งมีความสุจริตเที่ยงธรรมหรือไม่มีความสุจริตเที่ยงธรรม ดังนี้

- ๑) ความเป็นกลางของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
- ๒) การใช้อำนาจรัฐ
- ๓) การใช้เงินซื้อเสียง
- ๔) อำนาจบารมีของผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- ๕) ความร่วมมือของเครือข่ายหัวคะแนน รวมถึงกำนันและผู้ใหญ่บ้าน
- ๖) การปฏิบัติตามกฎหมายของพรรคการเมือง
- ๗) กระแสสังคม
- ๘) บทบาทของสื่อมวลชนที่ไม่คำนึงถึงมาตรฐานจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชน

^{๗๐} อังโน ปิยะพงษ์ นันต์ชนะ, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖, หน้า ๑๖-๒๑.

หน้าว่าง

บทที่ ๓
วิธีการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมการการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตั้งคณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง โดยให้มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติกระทำการกิจการ หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๓.๑ การกำหนดอนุกรรมการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๓.๑.๑ คณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง จำนวน ๑๒ คน ได้แก่

๓.๑.๑.๑	รศ.ทวีศักดิ์ สุทกวาทิน	ประธานคณะอนุกรรมการ
๓.๑.๑.๒	พล.อ. พิสิทธิ์ สิทธิสาร	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓.๑.๑.๓	พล.อ.อ. อาคม กาญจนหิรัญ	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง
๓.๑.๑.๔	นางนิพัทธา อมรรัตนเมธา	อนุกรรมการ
๓.๑.๑.๕	นายยุทธนา ทัพเจริญ	อนุกรรมการ
๓.๑.๑.๖	ผศ.ทวี สุรฤทธิกุล	อนุกรรมการ
๓.๑.๑.๗	พล.อ. วิทวัส บุญยสัมพันธ์	อนุกรรมการ
๓.๑.๑.๘	นายสุชาติ สหัสโชติ	อนุกรรมการ
๓.๑.๑.๙	นายดุษฎี พรสุขสวัสดิ์	อนุกรรมการ
๓.๑.๑.๑๐	นายสุริยะ อมรโรจน์วรวุฒิ	อนุกรรมการ
๓.๑.๑.๑๑	พล.อ. บุญธรรม โอริส	อนุกรรมการ
๓.๑.๑.๑๒	นายวิษณุ ตาปสนันท์	อนุกรรมการและเลขานุการ

อนึ่ง พันตำรวจเอก จรุงวิทย์ ภุมมา ลาออกจากการเป็นอนุกรรมการ ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑ และในคราวประชุมคณะกรรมการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๘๕ วันพุธที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑ ที่ประชุมได้มีมติตั้ง นายสุริยะ อมรโรจน์วรวุฒิ เป็นอนุกรรมการ แทนตำแหน่งที่ว่าง

๓.๑.๒ บุคคลที่เกี่ยวข้อง

คณะอนุกรรมการได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ๖ กลุ่ม ดังนี้

๓.๑.๒.๑ กลุ่มตัวอย่างที่ ๑ หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและเครือข่าย
ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง

๓.๑.๒.๑ (๑) นายศิริชัย วิริยพงศ์	ผู้อำนวยการ การเลือกตั้งประจำ จังหวัดนครราชสีมา
๓.๑.๒.๑ (๒) นายเกรียงไกร พานดอกไม้	ผู้อำนวยการ การเลือกตั้งประจำ จังหวัดเชียงใหม่

๓.๑.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ ๒ พรรคการเมือง

๓.๑.๒.๒ (๑) พรรคชาติไทยพัฒนา

๓.๑.๒.๒ (๑.๑) นายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ
ที่ปรึกษาคณะกรรมการกฎหมาย
และกิจการรัฐสภา

๓.๑.๒.๒ (๑.๒) นายภราดร ปริศนานันทกุล
อดีตรองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

๓.๑.๒.๒ (๑.๓) นายพิสิษฐ์ พิทยธำกุลเจริญ
นายทะเบียนสมาชิกพรรค

๓.๑.๒.๒ (๒) พรรคภูมิใจไทย

๓.๑.๒.๒ (๒.๑) นายอนุทิน ชาญวีรกูล
หัวหน้าพรรค

๓.๑.๒.๒ (๒.๒) นายสรอรรถ กลิ่นประทุม
ประธานคณะกรรมการที่ปรึกษา

๓.๑.๒.๒ (๓) พรรคเพื่อไทย

๓.๑.๒.๒ (๓.๑) นายสามารถ แก้วมีชัย
อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร
และอดีตรองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
จังหวัดเชียงราย

๓.๑.๒.๒ (๓.๒) นายชวลิต วิชยสุทธิ์
รักษาการรองเลขาธิการพรรคเพื่อไทย
และอดีตรองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
จังหวัดนครพนม

๓.๑.๒.๒ (๔) พรรคประชาธิปัตย์

๓.๑.๒.๒ (๔.๑) นายนราพัฒน์ แก้วทอง

รองเลขาธิการพรรค

และอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิจิตร

๓.๑.๒.๒ (๔.๒) นางสาวผ่องศรี ธาราภูมิ

นายทะเบียนสมาชิกพรรค

และอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดลพบุรี

๓.๑.๒.๒ (๕) พรรคพลังชล

- นายพันธ์ศักดิ์ เกตุวัตถา เลขาธิการพรรค

๓.๑.๒.๒ (๖) พรรคชาติพัฒนา

- นายประเสริฐ บุญชัยสุข เลขาธิการพรรค

๓.๑.๒.๒ (๗) พรรคสังคมประชาธิปไตยไทย

๓.๑.๒.๒ (๗.๑) นายสมศักดิ์ โกศัยสุข หัวหน้าพรรค

๓.๑.๒.๒ (๗.๒) นายสุคม ศรีนวล เลขาธิการพรรค

๓.๑.๒.๒ (๗.๓) นางสาวเสน่ห์ หงษ์ทอง

นายทะเบียนสมาชิกพรรค

๓.๑.๒.๓ กลุ่มตัวอย่างที่ ๓ กลุ่มการเมือง

๓.๑.๒.๓ (๑) กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ
(นปช.)

๓.๑.๒.๓ (๑.๑) นายแพทย์เหวง โตจิราการ

กรรมการกลุ่ม นปช.

อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

แบบบัญชีรายชื่อพรรคเพื่อไทย

๓.๑.๒.๓ (๑.๒) นายเกริกมนตรี รุจโสสถิตพัฒน์

กรรมการกลุ่ม นปช.

๓.๑.๒.๓ (๒) กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง
ประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.)

- นายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส.

๓.๑.๒.๓ (๓) พลตรี กลชัย สุวรรณบุรณ์ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

และอดีตสมาชิกวุฒิสภา

๓.๑.๒.๓ (๔) กลุ่มพลังธรรมใหม่

๓.๑.๒.๓ (๔.๑) นายแพทย์ระวี มาศมนาดล
ประธานกลุ่มพลังธรรมใหม่

๓.๑.๒.๓ (๔.๒) นายทศพล แก้วทิมา
คณะกรรมการกลุ่มพลังธรรมใหม่

๓.๑.๒.๓ (๔.๓) นางสาวดวงพร ศิริสัมพันธ์
คณะกรรมการกลุ่มพลังธรรมใหม่

๓.๑.๒.๓ (๔.๔) นางจรัสสินธ์ เจริญวดี
คณะกรรมการกลุ่มพลังธรรมใหม่

๓.๑.๒.๓ (๕) นายสามารถ มะลูลีม อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พรรคประชาธิปัตย์

๓.๑.๒.๔ กลุ่มตัวอย่างที่ ๔ ภาคประชาสังคมและนักวิชาการ

๓.๑.๒.๔ (๑) คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

๓.๑.๒.๔ (๑.๑) รศ.ดร.พิชาย รัตนดิลล ก ณ ภูเก็ต
ประธาน ครป.

๓.๑.๒.๔ (๑.๒) นายสุรียันต์ ทองหนูเอียด
กรรมการบริหาร

๓.๑.๒.๔ (๒) สหพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย

๓.๑.๒.๔ (๒.๑) นายศวัจน์ ชัยวัฒน์สิริกุล
ที่ปรึกษาสหพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย

๓.๑.๒.๔ (๒.๒) นางสาวธมน โปธิเวช
เลขานุการที่ปรึกษา

๓.๑.๒.๕ กลุ่มตัวอย่างที่ ๕ สื่อสารมวลชน

๓.๑.๒.๕ (๑) นายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ ผู้อำนวยการสถาบันอิศรา

๓.๑.๒.๕ (๒) นายอภิชาติ ทองอยู่ เลขานุการฟอรัม ๒๑
คอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์

๓.๑.๒.๕ (๓) นายวรวิทย์ ศรีอนันต์รักษา รองบรรณาธิการบริหาร
หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

๓.๑.๒.๕ (๔) นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี ประธานสภา
การหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

๓.๑.๒.๖ กลุ่มตัวอย่างที่ ๖ ประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่

๓.๑.๒.๖ (๑) พล.อ. สมเจตน์ บุญถนอม ประธานคณะกรรมการ
วิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.

๓.๑.๒.๖ (๒) นายวิทยา ผิวผ่อง ประธานคณะกรรมการวิชาการวิสามัญ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.

๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะอนุกรรมการได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น ๒ ขั้นตอน ดังนี้

๓.๒.๑ ขั้นตอนที่ ๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ โดยทำการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๓.๒.๒ ขั้นตอนที่ ๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interviewing) ระหว่างคณะอนุกรรมการกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปความคิดเห็น

๓.๓ การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

คณะอนุกรรมการได้กำหนดวิธีจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการเชิญกลุ่มตัวอย่างมาร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูลและความคิดเห็น ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิเพื่อใช้ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยมีประเด็นในการศึกษาแยกตามกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๓.๓.๑ หน่วยงานทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและเครือข่ายที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง

๓.๓.๑.๑ บทบาทในฐานะผู้จัดการเลือกตั้ง ผู้ควบคุมการเลือกตั้ง

๓.๓.๑.๒ บทบาทการเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

๓.๓.๑.๓ บทบาทเกี่ยวกับการปลูกฝังประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม

๓.๓.๑.๔ จรรยาบรรณของการวางตนในการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมและมีความเป็นกลาง

๓.๓.๑.๕ ปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม

๓.๓.๒ บทบาทของพรรคการเมือง ในกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๓.๓.๒.๑ แนวทางการหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๓.๓.๒.๒ กระบวนการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๓.๓.๒.๓ กระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง

๓.๓.๒.๔ การนำนโยบายของพรรคการเมืองไปใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง

๓.๓.๒.๕ จรรยาบรรณของพรรคการเมือง

๓.๓.๒.๕ (๑) การปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด

๓.๓.๒.๕ (๒) การหาเสียงโดยไม่ใช้วาทกรรมที่เป็นการใส่ร้ายป้ายสีและสร้างความเกลียดชัง

๓.๓.๒.๕ (๓) การสร้างและยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองในการยอมรับผลการเลือกตั้ง

๓.๓.๒.๕ (๔) การยอมรับกระบวนการและข้อยุติที่ได้จากการลงมติให้การรับรองผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

๓.๓.๒.๕ (๕) การแสดงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในระบบรัฐสภา

๓.๓.๒.๖ ปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม

- ๓.๓.๓ กลุ่มการเมือง ในประเด็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่อไปนี้
- ๓.๓.๓.๑ กระบวนการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง
 - ๓.๓.๓.๒ กระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง
 - ๓.๓.๓.๓ การตรวจสอบกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง
 - ๓.๓.๓.๔ กระบวนการตรวจสอบพรรคการเมืองตามจรรยาบรรณของพรรคการเมือง
 - ๓.๓.๓.๔ (๑) การปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด
 - ๓.๓.๓.๔ (๒) การหาเสียงโดยไม่ใช้วาทกรรมที่เป็นการใส่ร้ายป้ายสีและสร้างความเกลียดชัง
 - ๓.๓.๓.๔ (๓) การสร้างและยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองในการยอมรับผลการเลือกตั้ง
 - ๓.๓.๓.๔ (๔) การยอมรับกระบวนการและข้อยุติที่ได้จากการลงมติให้การรับรองผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 - ๓.๓.๓.๔ (๕) การแสดงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในระบบรัฐสภา
 - ๓.๓.๓.๕ ปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม
- ๓.๓.๔ ภาคประชาสังคมและนักวิชาการ
- ๓.๓.๔.๑ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในกระบวนการต่อไปนี้
 - ๓.๓.๔.๑ (๑) กระบวนการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง
 - ๓.๓.๔.๑ (๒) กระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง
 - ๓.๓.๔.๑ (๓) การตรวจสอบกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง
 - ๓.๓.๔.๑ (๔) กระบวนการตรวจสอบพรรคการเมืองตามจรรยาบรรณของพรรคการเมือง
 - ๓.๓.๔.๑ (๔.๑) การปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด
 - ๓.๓.๔.๑ (๔.๒) การหาเสียงโดยไม่ใช้วาทกรรมที่เป็นการใส่ร้ายป้ายสีและสร้างความเกลียดชัง
 - ๓.๓.๔.๑ (๔.๓) การสร้างและยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองในการยอมรับผลการเลือกตั้ง
 - ๓.๓.๔.๑ (๔.๔) การยอมรับกระบวนการและข้อยุติที่ได้จากการลงมติให้การรับรองผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
 - ๓.๓.๔.๑ (๔.๕) การแสดงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในระบบรัฐสภา
 - ๓.๓.๔.๑ (๕) ปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม
 - ๓.๓.๔.๒ นักวิชาการ
 - ๓.๓.๔.๒ (๑) แนวทางที่จะทำให้การเลือกตั้งเกิดความสุจริตเที่ยงธรรม
 - ๓.๓.๔.๒ (๒) ปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม

๓.๓.๕ สื่อสารมวลชน

๓.๓.๕.๑ บทบาทของสื่อมวลชนในการช่วยให้การเลือกตั้งมีความสุจริตเที่ยงธรรม

๓.๓.๕.๒ ปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม

๓.๓.๖ ประธานคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

- มาตรการทางกฎหมายในการจัดการเลือกตั้งและการควบคุมการเลือกตั้งที่จะส่งผลกระทบต่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างสุจริตเที่ยงธรรม

(๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

(๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พ.ศ. ๒๕๖๑

หน้าว่าง

บทที่ ๔ ผลการพิจารณาศึกษา

ประเทศไทยมีการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ หลังจากเหตุการณ์กบฏบวรเดช พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้แถลงต่อรัฐสภาว่ารัฐบาลได้กบฏเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อบ้านเมืองมีความสงบแล้ว จึงเห็นสมควรให้มีการเลือกตั้งขึ้น การเลือกตั้งครั้งนั้นเป็นการเลือกตั้งทางอ้อม

ในระยะแรกกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้ง โดยมีส่วนราชการอื่น ๆ ให้ความร่วมมือ สำหรับบทบาทในการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งนั้น อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ตำรวจ อัยการและศาลยุติธรรม

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีการจัดตั้งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีบทบาทในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง

การศึกษาเรื่องนี้จึงใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นเกณฑ์ในการแบ่งเพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรมที่เกิดขึ้นก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่ดำเนินการโดยกระทรวงมหาดไทยและควบคุมการเลือกตั้งโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เปรียบเทียบกับลักษณะการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรมที่เกิดขึ้นหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้ง การศึกษาเรื่องนี้ได้รับฟังความคิดเห็นของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เพื่อรวบรวมแนวทางและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งและการควบคุมให้เกิดความสุจริตเที่ยงธรรม

๔.๑ การเลือกตั้ง “ก่อน” การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

จากการศึกษาพบว่า การเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรมก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการใช้อำนาจรัฐและอิทธิพลบารมีของผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐในการแทรกแซงกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งมักจะเป็นไปอย่างค่อนข้างกว้างขวางและเอิกเกริก เช่น ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ มีการทุจริตการเลือกตั้งอย่างเอิกเกริก เช่น การเวียนเทียนลงบัตร การส่งรหัสให้เลือกผู้แทนของตน มีการปิดตราพรรคเสรีมนังคศิลา (พรรครัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม) มีรูปหัวไก่สีแดงเป็นเครื่องหมายที่กระเป๋าย่างชัดเจน เมื่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเห็นรูปที่กระเป๋าย่างให้บัตรลงคะแนนกับผู้มาใช้สิทธิทันทีโดยไม่ต้องตรวจสอบรายชื่อ ให้ห้วงเวลาดังกล่าวมีการใช้อำนาจรัฐอย่างเต็มที่ในการทุจริตการเลือกตั้ง ทำให้นักศึกษาเดินขบวนประท้วงจอมพล ป. พิบูลสงคราม และท้ายที่สุดนำไปสู่การปฏิวัติโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ ปรากฏว่าการเลือกตั้งในครั้งนั้นมีนักการเมืองจาก ส่วนกลางไปลงสมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการแจกข้าวของ และมีการจัดแสดงมหรสพเพื่อจูงใจให้ชาวบ้านมาลงคะแนนให้ตนเอง เช่น การแจกปลาทุเค็ม การแจกรองเท้าข้างเดียว หากผู้สมัครได้รับเลือกตั้งก็จะแจกรองเท้าข้างที่เหลือ

ต่อมาในการเลือกตั้งซ่อมที่จังหวัดร้อยเอ็ดในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ปรากฏข่าวว่า มีการใช้เงินซื้อเสียง ซึ่งเรียกกันว่า “โรคร้อยเอ็ด” มีการใช้เงินซื้อเสียงกันอย่างเอิกเกริก ตั้งแต่นั้นมา “เงิน” เริ่มเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกตั้ง และนักการเมืองเริ่มวางระบบหัวคะแนนเป็นฐานเสียงในพื้นที่เลือกตั้งของตนเอง เพื่อทำหน้าที่ซื้อเสียงให้นักการเมือง

ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ การเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรมเกิดจากการให้เงินหรือสิ่งของมิใช่ปัจจัยหลัก แต่เกิดจากการใช้อำนาจรัฐเป็นหลัก ขณะที่สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์ในอดีตมีความไม่เป็นกลางขององค์กรจัดการเลือกตั้ง ลักษณะเป็นแนวตั้ง กล่าวคือ ผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจเหนือกว่าผู้รับการอุปถัมภ์ โดยในระบบการเลือกตั้งนักการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อยู่ในฐานะผู้อุปถัมภ์มีความสัมพันธ์กับประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผ่านเครือข่ายหัวคะแนน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่งผ่านสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นที่ต้องการของผู้รับการอุปถัมภ์

๔.๒ การเลือกตั้ง “หลัง” การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

การเลือกตั้งหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา มีปัจจัยใหม่ ๆ นอกเหนือจากการใช้อำนาจรัฐที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม เช่น การใช้เครือข่ายหัวคะแนน การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง บทบาทของสื่อที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานจริยธรรม เป็นต้น

ระบบหัวคะแนน ซึ่งหัวคะแนนมีหน้าที่ช่วยในการหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง รวมทั้งทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการซื้อเสียงจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง

ลักษณะของการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรมภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ปรากฏเป็นรูปธรรมในลักษณะของการร้องเรียนและนำไปสู่การดำเนินคดีกับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ขณะการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง ซึ่งคดีการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งจะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อวินิจฉัยว่าสมควรนำคดีฟ้องไปยังศาลยุติธรรมหรือไม่

จากการศึกษาพบว่า จำนวนคดีการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๐๕ คดี ซึ่งเป็นข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การจำแนกคดีการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามลักษณะของการกระทำผิด พบว่า เป็นการกระทำผิดดังต่อไปนี้

๑) ขาดคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒) ฝ่าฝืนความผิดตามมาตรา ๕๓ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่น หรือพรรคการเมืองใด หรือให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ แก่ผู้ใด

(๒) ให้ เสนอให้หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด

(๓) ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีหรรสพหรือการรื่นเริงต่าง ๆ

(๔) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

(๕) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด

๓) ฝ่าฝืนความผิดโดยวิธีการโฆษณา

๔) ฝ่าฝืนความผิดตามมาตรา ๓๓ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการ หรือยินยอมให้มีการย้ายบุคคลใดเข้ามาในทะเบียนบ้านของตน เพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งโดยมิชอบ

๕) ฝ่าฝืนความผิดตามมาตรา ๕๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งห้ามมิให้ผู้ใดจัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้ง เพื่อการเลือกตั้งหรือนำกลับไปที่เลือกตั้ง โดยไม่ต้องเสียค่าโดยสาร ยานพาหนะหรือค่าจ้าง ซึ่งต้องเสียตามปกติหรือจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไปยังที่เลือกตั้ง หรือกลับจากที่เลือกตั้งเพื่อจูงใจ หรือควบคุมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมือง

๖) ผู้กระทำความผิดทั้งหมดสังกัดพรรคการเมือง เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามภูมิสำเนาที่ลงสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำความผิด

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
จำแนกตามภูมิลำเนาระดับภาค

ภูมิลำเนา	จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	จำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
กรุงเทพมหานคร	๕	๑
ภาคกลาง	๑๖	๒
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๖๑	๑๘
ภาคใต้	๒	-
ภาคเหนือ	๒๑	๑๑
รวม	๑๐๕	๓๒

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๔.๑ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดซึ่งเกิดขึ้นในช่วงการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตามภูมิลำเนาระดับภาคเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังต่อไปนี้

๑) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนคดีทั้งหมด ๖๑ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๑๘ คดี
๒) ภาคเหนือ จำนวนคดีทั้งหมด ๒๑ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๑๑ คดี ๓) ภาคกลาง จำนวนคดีทั้งหมด ๑๖ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๒ คดี ๔) กรุงเทพมหานคร จำนวนคดีทั้งหมด ๕ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๑ คดี ๕) ภาคใต้ จำนวนคดีทั้งหมด ๒ คดี ไม่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดทั้ง ๒ คดี

ในภาพรวมจากจำนวนคดีทั้งหมด ๑๐๕ คดี มีคดีที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิดตามฟ้องเพียง ๓๒ คดี เท่านั้น คิดเป็นเพียงร้อยละ ๓๐ ซึ่งค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ เนื่องจากพยานในคดีส่วนใหญ่ มักจะขอถอนตัวจากคดี ไม่มาให้การต่อศาล เนื่องจากเกรงกลัวอิทธิพลของนักการเมืองผู้ถูกฟ้อง การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามภูมิลำเนาหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
จำแนกตามภูมิหลังทางการเมืองของผู้กระทำความผิด

จำนวน	จำนวนคดีการกระทำ ความผิด เกี่ยวกับการเลือกตั้ง	จำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่า มีความผิด
คดีภูมิหลังทางการเมือง		
ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เคยเป็น ส.ส. มากกว่า ๒ สมัย	๗๙	๒๗
ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่	๒๖	๑๒
รวม	๑๐๕	๓๒

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๔.๒ ผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเคยเป็นสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรมากกว่า ๒ สมัย มีจำนวนคดีทั้งหมด ๗๙ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๒๗
คดี ซึ่งมากกว่าผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็น ผู้สมัครหน้าใหม่ ซึ่งจำนวนคดีทั้งหมด ๒๖ คดี ถูกพิพากษาว่า
มีความผิด ๑๒ คดี

การจำแนกคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามความเป็นผู้มีอิทธิพล^๑ของผู้กระทำ
ความผิด

ตารางที่ ๔.๓ จำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งและที่ถูกพิพากษาว่ามีความผิด
จำแนกตามความเป็นผู้มีอิทธิพลของผู้กระทำความผิด

จำนวน	จำนวนคดีการกระทำ ความผิด เกี่ยวกับการเลือกตั้ง	จำนวนคดีที่ถูกพิพากษาว่า มีความผิด
คดีความมีอิทธิพล		
ผู้สมัครเป็นผู้มีอิทธิพล	๘๔	๒๓
ผู้สมัครไม่เป็นผู้มีอิทธิพล	๒๑	๙
รวม	๑๐๕	๓๒

ข้อมูลจาก: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ ๔.๓ ผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพล
มีจำนวนคดีทั้งหมด ๘๔ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๒๓ คดี ซึ่งมากกว่าผู้กระทำความผิด
ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ผู้มีอิทธิพล ซึ่งจำนวนคดีทั้งหมด ๒๑ คดี ถูกพิพากษาว่า มีความผิด ๙ คดี

^๑ ผู้มีอิทธิพล หมายถึง ผู้มีอำนาจในด้านที่ไม่เป็นทางการ และเป็นผู้ที่มีความสามารถให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม
โดยการโน้มน้าวชักจูง เช่น อำนาจบารมีที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนด้วยพฤติกรรมความเชื่อ หรือบุคลิกภาพ
ทางสังคม ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เช่น ความเป็นนักเลงใจถึงฟิ่งได้ พูดจริงทำจริง กล้าใช้ความรุนแรง มีฐานะ
ทางเศรษฐกิจในระดับแนวหน้าของชุมชน และมีสายสัมพันธ์ที่ติดกับกลไกภายนอก ชุมชน เช่น ข้าราชการ นักการเมือง
นักธุรกิจ ผู้มีอิทธิพล จะสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ จิตวิญญาณ และมีบทบาททาง
การเมืองสูงในระดับชุมชน (ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า)

แม้ว่ายังมีการทุจริตการเลือกตั้งโดยใช้เงิน แต่ประชาชนที่มาลงคะแนนเสียงเริ่มมีวิธีคิดที่จะเลือกการได้รับผลประโยชน์ในระยะยาว คือ การพิจารณานโยบายที่พรรคการเมืองดำเนินการแล้วส่งผลประโยชน์ต่อประชาชนในระยะยาว ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้มีลักษณะเป็นแนวตั้งแต่มีลักษณะเป็นการเกื้อกูลกัน

๔.๓ ผลการศึกษาความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

๔.๓.๑ หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและเครือข่ายที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง

๔.๓.๑.๑ บทบาทในฐานะผู้จัดการเลือกตั้งและผู้ควบคุมการเลือกตั้ง

การจัดการเลือกตั้ง

ในแง่กระบวนการ ได้ดำเนินการตามที่กฎหมายและระเบียบกำหนดไว้

ในแง่การบริหารจัดการ มีการพัฒนาการจัดการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการเตรียมคนเพื่อเป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งให้มีคุณภาพ มีความรู้ด้านกฎหมายเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่เกิดความผิดพลาด

ปัญหาและอุปสรรค คือ

๑) การป้องกันและปราบปรามการทุจริต กรณีการซื้อสิทธิขายเสียงไม่สามารถนำผู้กระทำมาลงโทษได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด ไม่มีอำนาจออกหมายเรียกจึงไม่มีหลักฐานที่นำมาดำเนินคดี รวมทั้งระบบการพิจารณาคดีของ กกต. และระบบการพิจารณาคดีของศาลมีความแตกต่างกัน

๒) คณะกรรมการสรรหาที่ทำหน้าที่สรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดไม่มีความเป็นอิสระ ถูกครอบงำจากฝ่ายการเมือง ทำให้การได้มาของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดไม่มีความเป็นกลาง และเกิดปัญหาในการทำงานร่วมกับสำนักงาน กกต. ประจำจังหวัด

๓) การเลือกตั้งที่ผ่านมา การทำสำนวนการสืบสวนสอบสวนของสำนักงาน กกต. ประจำจังหวัดมีระยะเวลาเพียง ๕๐ วัน ซึ่งอาจทำให้สำนวนขาดความรัดกุม จึงควรกำหนดระยะเวลาในการจัดทำสำนวนการสืบสวนสอบสวนมากขึ้น และไม่ต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

๔.๓.๑.๒ การคงอยู่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือการให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้ง

๑) ในเชิงอำนาจหน้าที่ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

แต่หากยังคงให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อไป ต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ให้มีหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ตรวจการเลือกตั้ง คือ บทบาทของผู้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการปราบปรามการทุจริตเป็นหลัก โดยไม่ควรมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องการสืบสวนสอบสวน และการให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจารณาสำนวนนั้น อาจเป็นช่องทางให้นักการเมืองท้องถิ่นล่วงรู้ถึงข้อมูลที่เป็นความลับและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการให้ใบเหลืองใบแดงซึ่งจะกระทบถึงความเป็นกลาง

๒) การได้มาซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ควรยกเลิกวิธีการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหา แต่ให้มีการสมัครและสำนักงาน กกต. ประจำจังหวัดทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเพื่อเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาคัดเลือกและแต่งตั้ง

๓) คุณสมบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดควรเป็นผู้เกษียณอายุราชการแล้ว และควรกำหนดเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่และภูมิลำเนานอกพื้นที่
ข้อดีของการคงอยู่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

- การดำเนินงานร่วมกับสำนักงาน กกต. ประจำจังหวัดมีความต่อเนื่อง
- การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดครอบคลุมถึงการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นด้วย แต่ผู้ตรวจการเลือกตั้งจะปฏิบัติหน้าที่เฉพาะการเลือกตั้งระดับประเทศเท่านั้น

ข้อเสียของการมีผู้ตรวจการเลือกตั้ง

- ผู้ตรวจการเลือกตั้งที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกพื้นที่จะไม่รู้ภาษาท้องถิ่นไม่รู้ประเพณีและวัฒนธรรม ไม่รู้พื้นที่ ทำให้เกิดความยากในการปฏิบัติหน้าที่
- ใช้งบประมาณจำนวนมากและยังมีค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าที่พักและค่าเช่ายานพาหนะ ผู้ตรวจการเลือกตั้งมีระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ประมาณ ๓ - ๕ เดือน ผลการดำเนินงานจึงอาจไม่คุ้มค่างบประมาณ

๔.๓.๑.๓ บทบาทของ กกต. ในการปลูกฝังประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม

๔.๓.๑.๓ (๑) การสร้างหลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย

๑) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้สร้างหลักสูตรพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย โดยมีวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม ลักษณะการเป็นพลเมืองที่ดีและนำไปขยายผลต่อในสังคม รวมทั้งสร้างเครือข่ายที่จะทำงานร่วมกับส่วนราชการอื่นเพื่อสร้างคนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ รักและหวงแหนประเทศ

๒) การสร้างศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบลทุกตำบล โดยร่วมมือกับศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในการเป็นศูนย์กลางให้ความรู้ประชาธิปไตย การเลือกตั้ง การสร้างคน การสร้างวิทยากร และการแสวงหาเครือข่ายที่จะมาช่วยงาน กกต.

การดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยจะไม่ประสบผลสำเร็จ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน และไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน โดยการดำเนินงานต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกฝังเพื่อให้ฐานความคิดและพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงให้มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ

๔.๓.๑.๓ (๒) การร่วมมือกับองค์กรเอกชน

กกต. มีระเบียบที่เปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนที่มีความพร้อมเข้ามาช่วยเหลือการปฏิบัติงาน กกต. ดังนี้

๑) การให้ความรู้การเลือกตั้งประชาธิปไตย

๒) การตรวจสอบการเลือกตั้ง สังกะการณการเลือกตั้งและ
ตรวจสอบค่าใช้จ่ายการทุจริตของผู้สมัครพรรคการเมืองต่าง ๆ

โดยในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งต่อไปจะมีระเบียบกำหนดให้แต่ละหน่วยเลือกตั้งมีสมาชิกขององค์การเอกชนจำนวน ๑ คน ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์และรายงานการกระทำความผิดโดยต้องไม่เป็นการขัดขวางและกระทบสิทธิการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้องค์การเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

๔.๓.๑.๔ การวางตนในการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมและมีความเป็นกลาง

ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และพนักงานต้องมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น จึงต้องมีการวางตนอย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดความใกล้ชิด และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส

๔.๓.๑.๕ การอำนวยความสะดวกให้ผู้พิการในการลงคะแนน

เดิมอนุญาตให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือญาติเข้าไปลงคะแนนแทน แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิการ กรณีที่มีการอำนวยความสะดวกให้ผู้พิการโดยการลงคะแนนแทนผู้พิการเป็นการอำนวยความสะดวกในผู้พิการบางประเภท อาทิ ผู้พิการแขนด้วน แขนอ่อนแรง

ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปเพื่อมิให้เกิดปัญหาการฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง จึงอนุญาตให้ญาติหรือผู้ที่นำผู้พิการมาหน่วยเลือกตั้งเป็นผู้ลงคะแนนแทน ซึ่งผู้พิการยินยอมและไม่ทำให้เกิดบัตรเสีย

๔.๓.๑.๖ กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

ผู้ปฏิบัติหน้าที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นเวลา ๓ วัน คือ วันที่ ๑ รับผิดชอบอุปกรณ์ วันที่ ๒ เข้ารับการอบรม และวันที่ ๓ วันเลือกตั้ง หากจะให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่นอกหน่วยมาปฏิบัติหน้าที่จะเกิดปัญหาการเดินทาง ทั้งนี้ สำนักงาน กกต. ประจำจังหวัด มีการจัดการกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งสำรองไว้แล้วซึ่งมีความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ หากอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียงกันสามารถดำเนินการได้ แต่หน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลมาก ๆ จำเป็นต้องให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้นปฏิบัติหน้าที่

๔.๓.๑.๗ เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ เครื่องลงคะแนนและเครื่องที่ใช้ในการนับคะแนนและประมวลผล การใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะไม่มีบัตรเสีย และไม่มีความปลอดภัยที่ผ่านมาได้นำไปสนับสนุนการลงคะแนนในมหาวิทยาลัย ซึ่งยังไม่พบปัญหาใด ๆ อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งระดับชาติยังไม่สามารถใช้เครื่องลงคะแนนได้เนื่องจากผู้ลงคะแนนและกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งต้องมีความรู้ ต้องได้รับการอบรมให้เกิดความคุ้นเคยซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก

๔.๓.๒ พรรคการเมือง

๔.๓.๒.๑ แนวทางการหาสมาชิกพรรคการเมือง

๔.๓.๒.๑ (๑) ผู้ที่เสนอตัวมาเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่หาสมาชิกให้กับพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ลงพื้นที่ไปหาเสียงและพบปะประชาชน จะเชิญชวนประชาชนให้มาเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

๔.๓.๒.๑ (๒) การหาสมาชิกพรรคการเมืองมาจากกลุ่มพวกพ้องที่มีความสนิทสนมกันโดยแกนนำของพรรคจะชักชวนพวกพ้อง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่มสตรี เป็นต้น ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาเป็นสมาชิกด้วยความเต็มใจ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยไม่ต้องการเป็นเจ้าของพรรคการเมืองหรือมีส่วนร่วมต่าง ๆ ในพรรค แต่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองเพราะต้องการได้รับความช่วยเหลือจากพรรคการเมืองเวลาที่ประสบปัญหา หรือต้องการหาเครือข่ายเพื่อพึ่งพาและได้รับประโยชน์

๔.๓.๒.๑ (๓) เขตเลือกตั้งที่พรรคการเมืองมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่แล้ว หรือมีนักการเมืองท้องถิ่นของพรรคอยู่ในพื้นที่ เช่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี เป็นต้น จะมีการเชิญชวนประชาชนมาเป็นสมาชิกพรรคได้ง่าย แต่เขตที่ไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคอยู่ พรรคจะต้องหาบุคคลที่อยู่ในเขตนั้น ๆ ซึ่งประชาชนรู้จักและเชื่อถือเพื่อเชิญชวนประชาชนมาเป็นสมาชิกพรรค

ในอดีตมีการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้จะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองต้องกรอกใบสมัครพร้อมแนบเอกสาร เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่สร้างความยุ่งยากให้กับพรรคการเมือง ดังนั้นพรรคการเมืองจึงเสี่ยงความยุ่งยากตามข้อกำหนดของกฎหมาย โดยกำหนดให้ประชาชนเป็นเพียงแค่อสาสมัครทำงานช่วยพรรคการเมือง (พรรคเพื่อไทย)

๔.๓.๒.๒ กระบวนการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง

การคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ที่จะคัดสรรผู้ที่ไม่มีความประวัติดีร้าย เป็นผู้ที่มีความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน บุคคลที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ไม่มีคู่แข่งในพื้นที่ เป็นผู้สมัครอันดับแรก เพื่อให้มีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากที่สุด

กรณีที่มีบุคคลที่มีผลงานโดดเด่นมากกว่า ๒ คน พรรคจะทำโพลสำรวจความนิยมว่าผู้ใดจะได้รับความนิยมมากกว่า ซึ่งจะได้ผู้สมัครที่มาจากความต้องการของประชาชน และกรณีที่เขตเลือกตั้งใดมีผู้สมัครจำนวนมากและตัดสินไม่ได้ พรรคจะใช้วิธีการทำโพลสำรวจความนิยม แต่ในท้ายที่สุดเป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคที่จะตัดสินใจ รวมทั้งมีการเชิญบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถที่จะสร้างสรรค์งานทางการเมืองมาเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งทุกพรรคการเมืองมีความหวังที่จะได้ผู้สมัครที่มีศักยภาพและมีคุณภาพ

ปัจจัยหลักของการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง คือ มีโอกาสได้รับการเลือกตั้งและประชาชนให้การยอมรับ ผู้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรล่าสุดก่อนที่จะมีการ

เลือกตั้งใหม่ประสงค์ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง คณะกรรมการจะพิจารณาผู้นั้นก่อน ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะมีความผูกพันกับสาขาพรรค และมีฐานมวลชนจำนวนมากจึงมีโอกาที่จะได้รับเลือกตั้ง สาขาพรรคจะพิจารณาและเสนอให้คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคและคณะกรรมการบริหารพรรคร่วมกันพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในขั้นตอนสุดท้าย

การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขั้นต้นโดยสมาชิกพรรคการเมือง (Primary Vote)

ประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะวิธี Primary Vote เพราะวิธีดังกล่าวต้องมีสมาชิกพรรคจำนวนมาก แต่เป็นวิธีการที่ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว

วิธีการดังกล่าวทำให้เกิดการแตกแยกระหว่างแกนนำของพรรคการเมืองเกิดความแตกแยกระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยในแต่ละเขตผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีการลอบบี้ มีการแข่งขัน มีการหาเสียงกับสมาชิกพรรคการเมืองเพื่อให้เสนอชื่อไปยังหัวหน้าพรรค ซึ่งทำให้ไม่เกิดประชาธิปไตยภายในพรรค ระบบ Primary Vote เป็นระบบที่ดี แต่นำมาใช้ในประเทศไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะสังคมไทยเป็นสังคมอุปถัมภ์

การเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบ Primary Vote อาจจะทำให้ประชาชนเกิดความสับสน และสร้างความยุ่งยากให้พรรคการเมือง เขตเลือกตั้งที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนมาก วิธี Primary Vote จะเป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจให้พรรคการเมือง ที่ผ่านมากการตัดสินใจขึ้นอยู่กับผู้บริหารของพรรคซึ่งอาจสร้างความไม่พอใจให้ผู้สมัคร วิธี Primary Vote จะเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในพรรคที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนมาก

๔.๓.๒.๓ กระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง

๔.๓.๒.๓ (๑) การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี ที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะทำให้การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองเกิดความยุ่งยาก และนโยบายไม่มีความยืดหยุ่น รวมทั้งนโยบายจะไม่ทันต่อสถานการณ์

๔.๓.๒.๓ (๒) การกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ทุกภาค และมีทีมงานที่ปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่ ประชาชนมีความต้องการอะไร เพื่อกำหนดนโยบายให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและสามารถขับเคลื่อนนโยบายได้ โดยสาขาพรรคและสมาชิกพรรคสามารถสะท้อนปัญหาความต้องการและเรื่องร้องเรียนของประชาชนมายังพรรคได้

๔.๓.๒.๓ (๓) มีคณะกรรมการนโยบาย ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณวุฒิด้านต่าง ๆ มาร่วมกันกำหนดนโยบายหาเสียง โดยนโยบายของพรรคมาจากปัญหาของประเทศ และทิศทางในการพัฒนาประเทศในอนาคต รวมทั้งจะศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติประกอบด้วย (พรรคชาติพัฒนา)

ในอนาคตการกำหนดนโยบายพรรคต้องมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๔.๓.๒.๔ การนำนโยบายของพรรคการเมืองไปใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง

๔.๓.๒.๔ (๑) นโยบายของพรรคการเมืองถูกกำหนดโดยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งทำให้นโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน และไม่มีนโยบายของพรรคการเมืองใดที่มีลักษณะเด่น

๔.๓.๒.๔ (๒) การไม่อนุญาตให้พรรคการเมืองมีการปราศรัยใหญ่ซึ่งจะเป็นการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของนักการเมืองที่จะต้องแจ้งนโยบายให้ประชาชนทราบและเข้าใจ เพื่อให้ประชาชนเลือกตนและแนวคิดที่จะแก้ปัญหา นโยบายประชานิยม

๔.๓.๒.๔ (๓) การกำหนดให้การประกาศโฆษณา นโยบายของพรรคการเมืองซึ่งเป็นนโยบายที่ต้องใช้เงิน ต้องมีรายการ เช่น วงเงินที่ใช้ ที่มาของเงิน ความคุ้มค่าและประโยชน์ในการดำเนินนโยบาย เป็นต้น เป็นข้อจำกัดในการหาเสียงของพรรคการเมือง โดยพรรคการเมืองจะไม่สามารถแถลงรายละเอียดนโยบายให้กับประชาชนอย่างเป็นทางการได้

๔.๓.๒.๕ จรรยาบรรณของพรรคการเมือง

๔.๓.๒.๕ (๑) การปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมืองไว้ครบถ้วนแล้ว โดยต้องมีการเผยแพร่ได้ประชาชนรับทราบอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างถูกต้อง โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือหัวหน้าคณะที่กระทำความผิดส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการจัดยานพาหนะ และจ่ายค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อรวบรวมคนมาฟังการปราศรัยหาเสียงของพรรคการเมือง

๔.๓.๒.๕ (๒) การหาเสียงโดยไม่ใช้วาทกรรมที่เป็นการใส่ร้ายป้ายสีและสร้างความเกลียดชัง

พรรคการเมืองทุกพรรคการเมืองควรมีฉันทานุมัติร่วมกันที่จะไม่สร้างวาทกรรมที่เป็นการใส่ร้ายป้ายสีและสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech)

๔.๓.๒.๕ (๓) การยอมรับกระบวนการและข้อยุติที่ได้จากการลงมติให้การรับรองผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

พรรคการเมืองต้องเคารพการตัดสินใจของประชาชนโดยมารยาททางการเมืองพรรคการเมืองอื่นต้องยอมรับพรรคการเมืองที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุด แม้จะไม่ได้คะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด แต่เป็นพรรคการเมืองที่มีโอกาสเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

๔.๓.๒.๕ (๔) การแสดงบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในระบบรัฐสภา

พรรคการเมืองจะร่วมกันสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถาบันรัฐสภา เพื่อให้การพิจารณากฎหมายมีประสิทธิภาพ และประชาชนได้รับประโยชน์

๔.๓.๒.๖ ความเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.^๒

๔.๓.๒.๖ (๑) การกำหนดให้พรรคการเมืองดำเนินการจัดให้มีจำนวนสมาชิก ไม่น้อยกว่าห้าร้อยคนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ห้าพันคนภายในหนึ่งปี และต้องเพิ่มจำนวนสมาชิกให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนภายในสี่ปี รวมทั้งสาขาพรรคการเมืองแต่ละสาขาต้องมีสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบตั้งแต่ห้าร้อยคนขึ้นไป รวมทั้งการเก็บเงินค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรคการเมืองจากสมาชิกพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยบาทต่อปี มีความคิดเห็น ดังนี้

๑) พรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลาง และพรรคการเมืองขนาดเล็กมีจำนวนสมาชิกพรรคเพียงพอตามที่กฎหมายกำหนดไว้

๒) การกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองต้องจ่ายค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยบาทต่อปีนั้น ในทางปฏิบัติเท่ากับเป็นการ Set Zero สมาชิกของพรรคการเมืองและเป็นการสร้างภาระให้พรรคการเมืองในการทำบัญชีและทวงถามค่าบำรุงพรรคจากประชาชนที่มาเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งประชาชนในต่างจังหวัดไม่มีเงินพอที่จะจ่าย นอกจากนี้ ในทัศนะของประชาชน พรรคการเมืองเป็นที่พึ่งพิงและเป็นผู้ให้ประโยชน์แก่ประชาชน

๓) การเก็บเงินค่าบำรุงพรรคการเมือง ในทางปฏิบัติเกิดความยุ่งยาก งานธุรการของพรรคเพิ่มขึ้น จึงควรมีวิธีการที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน เป็นวิธีการที่ง่าย ลดงานธุรการและไม่ควรกำหนดอัตราที่สูง

๔) การจ่ายเงินค่าบำรุงพรรคการเมืองมิได้เป็นสิ่งที่พิสูจน์ว่าสมาชิกพรรคมีความผูกพันพรรคการเมือง แต่การได้ร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองน่าจะเป็นสิ่งที่สมาชิกแสดงออกถึงความผูกพันและรักพรรคการเมืองได้ดีกว่าการจ่ายเงินค่าสมาชิกพรรค

การจะทำให้ประชาชนเกิดความผูกพันกับพรรคการเมืองนั้น ควรกำหนดให้พรรคการเมือง และคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการให้ความรู้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนทราบและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมือง เมื่อพรรคการเมืองลงไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและนำความคิดเห็นมากำหนดเป็นแนวทางการดำเนินงาน และนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อให้ประชาชนเกิดความศรัทธาต่อพรรคการเมือง มองพรรคการเมืองในภาพพจน์ที่ดีและเห็นคุณประโยชน์ของพรรคการเมือง จะทำให้ประชาชนเกิดความป็นเจ้าของพรรคการเมืองและยินดีที่จะจ่ายเงินค่าบำรุงพรรคการเมืองด้วยตนเอง

๕) การจัดสรรงบประมาณของกองทุนให้แก่พรรคการเมือง

เดิมการจัดสรรงบประมาณของกองทุนให้แก่พรรคการเมือง คำนึงถึงสาขาพรรค แต่ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.

^๒ ช่วงเวลาที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เป็นช่วงที่อยู่ระหว่างการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.

มีการกำหนดที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานของสาขาพรรค โดยไม่มีเงินสนับสนุนในรายการ เช่น ค่าเช่าสาขาพรรค ค่าสาธารณูปโภค ค่าไปรษณียากร ค่าจ้างบุคคล เป็นต้น

๖) การกำหนดรายละเอียดแนวทางปฏิบัติให้พรรคการเมือง มากเกินไป อาทิ การกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองจ่ายค่าบำรุงพรรคการเมืองหนึ่งร้อยบาท ต่อปี อาจเป็นจำนวนเงินที่มากสำหรับชาวบ้านที่ต้องการมารวมตัวกันเพื่อทำงานกับพรรคการเมือง และจะเป็นการจำกัดเสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองหรือไม่ การกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง ดังนั้น จึงควรให้พรรคการเมือง มีการพัฒนาไปตามธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะส่งผลให้ความรุนแรง ความขัดแย้ง และการซื้อสิทธิขายเสียงลดลง

๔.๓.๓ กลุ่มการเมือง นักการเมือง

๔.๓.๓.๑ กระบวนการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง

๑) ประชาชนไม่ควรถูกบังคับให้มีส่วนร่วมในการเสนอผู้สมัครรับเลือกตั้ง ด้วยกฎหมาย แต่ควรส่งเสริมและจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมนำเสนอผู้สมัครรับเลือกตั้งต่อคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง

๒) ประชาชนผู้เป็นเจ้าของพรรคเป็นผู้มีสิทธิเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในแต่ละเขตเลือกตั้ง

๓) พรรคการเมืองควรกำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยพิจารณาจากผลการหยั่งเสียงของมวลชนในพื้นที่ ประวัติการทำงานและผลงานดีเด่น

๔.๓.๓.๒ กระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง

๑) ปัจจุบันการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ที่จะต้องแจ้งที่มาของงบประมาณในการดำเนินนโยบาย ตลอดจนการตรวจสอบของ กกต. และองค์กรอิสระอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้พรรคการเมืองไม่กล้า กำหนดนโยบายแต่เป็นการบริหารตามแผนของหน่วยงานรัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองแต่ละพรรคต้องมีการกำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดการแข่งขันและให้ประชาชนเลือกตามความต้องการ พรรคการเมืองควรหาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อนำมากำหนดเป็นนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน นโยบายของพรรคการเมืองไม่ควรถูกกำหนดโดยบุคคลภายในพรรคเพียงคนเดียว

๒) นโยบายของพรรคต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของพรรค โดยควรมีการลงคะแนนเสียงเช่นเดียวกับการลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า ผู้บริหารพรรคจะไม่ดำเนินนโยบายที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ

๔.๓.๓.๓ การตรวจสอบกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง

๑) กกต. และหน่วยงานรัฐต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการตรวจสอบการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง หากมีการกระทำความผิดต้องมีบทลงโทษอย่างเข้มงวดและเคร่งครัด รวมทั้งต้องมีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของ กกต. ในการติดตามประเมินผลการหาเสียงของพรรคการเมือง และมีช่องทางให้ประชาชนสามารถแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองให้ กกต. ทราบ

๒) รัฐต้องไม่ใช้อำนาจตามกฎหมายและคำสั่งต่าง ๆ ที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและสิทธิของพรรคการเมืองในการหาเสียง

๓) รัฐควรอนุญาตให้องค์กรภาคประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาสังเกตการณ์และตรวจสอบการเลือกตั้งโดยร่วมมือกับ กกต. ตามกฎหมาย

๔) รัฐต้องส่งเสริมการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์เที่ยงธรรม โดยลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นกลางอย่างเคร่งครัด

๕) รัฐควรสนับสนุนองค์กรภาคประชาชนในการตรวจสอบการเลือกตั้ง การดำเนินงานของรัฐ พรรคการเมือง นักการเมือง กกต. และองค์กรอิสระ ตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างการเลือกตั้ง และการรวบรวมผลการเลือกตั้งในทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นในสังคม

๖) ควรให้แต่ละพรรคการเมืองตรวจสอบกันเอง โดยให้สิทธิพรรคการเมืองทุกพรรคส่งผู้แทนลงไปประจำหน่วยเลือกตั้งทุกหน่วย และให้สิทธิในการตรวจสอบและทักท้วงเวลานับคะแนน

๔.๓.๓.๔ กระบวนการตรวจสอบพรรคการเมืองตามจรรยาบรรณของพรรคการเมือง

๑) ต้องมีกฎหมายบัญญัติให้การตรวจสอบจรรยาบรรณของพรรคการเมืองเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หัวหน้าพรรคการเมืองในการควบคุมสมาชิกพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้งมิให้ฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและกฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมือง

๒) ส่งเสริมให้สมาชิกพรรคการเมืองมีกิจกรรมและจัดการประชุมในการนำเสนอปัญหาของบุคลากรและนโยบายพรรคการเมืองทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ

๓) รัฐธรรมนูญ กฎหมายลำดับรอง และองค์กรอิสระ มุ่งกำกับและตรวจสอบนักการเมืองและพรรคการเมือง โดยมีบทลงโทษอย่างเข้มงวด ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่มั่งคั่ง เปิดโอกาสให้เกิดการกลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้าม รวมทั้งการที่ประชาชนมีทัศนคติด้านลบต่อนักการเมือง อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้คนที่มีอุดมการณ์เพื่อประเทศชาติและมีคุณภาพไม่เข้าสู่การเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความกังวลว่าการเมืองจะมีอาจขับเคลื่อนต่อไปได้

๔) อำนาจของ กกต. และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต้องถูกตรวจสอบโดยประชาชน สื่อมวลชน และองค์กรภาคประชาชนในประเทศและระหว่างประเทศ และเมื่อมีการ กระทำ ความผิด ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องถูกลงโทษโดยเฉพาะฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐที่ต้องได้รับลงโทษสถานหนัก

๕) ควรจัดทำจรรยาบรรณที่มีผลบังคับใช้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกำหนดให้พรรคการเมืองแจ้งบัญชีเงินและทรัพย์สิน ควรมีจรรยาบรรณหรือระเบียบที่ กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลรับฟังเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน และเสียงของประชาชน ขณะเดียวกันฝ่ายค้านควรให้การสนับสนุนนโยบายที่จะเป็นประโยชน์ ของฝ่ายรัฐบาล

๔.๓.๔ ภาคประชาสังคมและนักวิชาการ

๔.๓.๔.๑ กระบวนการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง

ในอดีตภาคประชาสังคมไม่มีส่วนร่วมในการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง มากนัก นอกจากการวิพากษ์วิจารณ์ว่าผู้ใดมีคุณสมบัติความเหมาะสม แต่ไม่สามารถเข้าไป แทรกแซงกระบวนการคัดสรรได้

๔.๓.๔.๒ กระบวนการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง

ในอดีตภาคประชาสังคมไม่มีบทบาทในการตรวจสอบพรรคการเมือง แต่มีบทบาทในการเสนอนโยบายให้พรรคการเมืองและผลักดันไปสู่การปฏิบัติ โดยมีการจัดเวที สัญญาประชาคมและมีพรรคการเมืองมารับนโยบายที่ชาวบ้านเสนอ นโยบายที่ภาคประชาสังคม ผลักดันไปสู่การปฏิบัติ เช่น เรื่องโฉนดชุมชนที่ดินชาวบ้าน เรื่องสุขภาพ เรื่องชาติพันธุ์ เป็นต้น

๔.๓.๔.๓ การตรวจสอบกระบวนการหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง

ในแง่กระบวนการตรวจสอบการเลือกตั้ง ในอดีตภาคประชาสังคม มีบทบาทสูงโดยเฉพาะองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งมีบทบาทในการตรวจสอบกระบวนการ หาเสียง นโยบายของพรรคการเมืองในลักษณะการไปร่วมเผ่าระวังการทุจริตการเลือกตั้ง ในเขตต่าง ๆ และรายงานการทุจริตให้ กกต. ทราบ

ในเชิงนโยบาย เป็นข้อดีที่ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. มีการกำหนดว่าพรรคการเมืองใดมีนโยบายการหาเสียงที่ต้องใช้เงิน จะต้องบอกแหล่งที่มาของเงินและผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้ภาคประชาชนมีโอกาสตรวจสอบ นโยบายที่นักการเมือง และพรรคการเมืองได้นำเสนอ

๔.๓.๔.๔ กระบวนการตรวจสอบพรรคการเมืองตามจรรยาบรรณของพรรคการเมือง

ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์ว่าพรรคการเมืองได้ละเมิด บรรทัดฐานที่ควรจะเป็นหรือที่สังคมกำหนดขึ้นมา และเป็นการตรวจสอบคู่ขนานว่าพรรคการเมือง ได้ดำเนินการตามนโยบายที่หาเสียงไว้หรือไม่

อย่างไรก็ตาม ภาคประชาสังคมไม่สามารถกำกับตรวจสอบพรรคการเมือง ได้ถึงที่สุด ต้องให้กลไกของรัฐสภาตรวจสอบ แต่เมื่อกลไกของรัฐสภาไม่สามารถตรวจสอบพรรค การเมืองและนักการเมืองได้ ภาคประชาสังคมจึงมีการเคลื่อนไหวบนท้องถนน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมี

การแก้ไขมิให้ประชาชนใช้กลไกนอกสภา และควรเพิ่มกระบวนการให้ประชาชนมีบทบาทในการตรวจสอบมากขึ้น

การดำเนินโครงการสร้างคนดี มองการณ์ไกลไทยรุ่งเรือง

โครงการสร้างคนดี มองการณ์ไกล ไทยรุ่งเรือง^๓ เป็นโครงการรณรงค์คุณธรรม ๑๒ ประการ เพื่อใช้คัดกรองคนดีในการเลือกตั้งทุกระดับ ซึ่งได้ขอให้นำคุณธรรม ๑๒ ประการติดไว้ที่ข้างฝาบ้าน เพื่อใช้คุณธรรมเหล่านี้แก้ไขข้อบกพร่องทางสังคม และเป็นหลักเกณฑ์พิจารณาคัดกรองคนดีที่มีคุณธรรมเข้าไปบริหารบ้านเมืองในอนาคต

โครงการดังกล่าวดำเนินการตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๙ ตามไรต์แมปของคสช. สามารถนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งและการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยให้ประชาชนตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามคุณธรรม ๑๒ ประการ เป็นการเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านได้ตรวจสอบก่อนที่สาขาพรรคจะคัดเลือกและเป็นการผลักดันให้พรรคการเมืองต้องสรรหาคนที่มีคุณภาพ ดังนั้น จึงควรมีการกระจายโครงการดังกล่าวไปทุกพื้นที่

๔.๓.๕ สื่อสารมวลชน

ปัจจุบันสื่อมวลชนกระแสหลักมีบทบาทการกำหนดวาระของข่าวสาร (Agenda Setting) และให้ความสำคัญกับข่าวทางการเมืองลดลง รวมทั้งสื่อมวลชนกระแสหลักประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ประชาชนดูโทรทัศน์และอ่านหนังสือพิมพ์ลดลงทำให้หนังสือพิมพ์บางฉบับต้องหยุดกิจการ โดยสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นสื่อควบคุมไม่ได้มีบทบาทในการกำหนดวาระของข่าวสารมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และคาดการณ์ว่าการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นครั้งต่อไป พรรคการเมืองจะใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการสื่อสารสิ่งต่าง ๆ ไปยังกลุ่มเป้าหมาย

บทบาทของสื่อสารมวลชนที่จะมีส่วนทำให้การเลือกตั้งเกิดความสุจริตเที่ยงธรรม

การเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นต่อไปยังคงมีการทุจริตการเลือกตั้ง แม้จะมีการกำหนดกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตในการเลือกตั้ง แต่ยังไม่สามารถแก้ไขโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงของประชาชน ไม่สามารถจับผู้กระทำความผิดได้ รวมทั้ง รูปแบบการหาเสียงที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากรูปแบบคินหมาหอนไปสู่การมีโครงสร้างของการควบคุมการลงคะแนนเสียงในพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ในแต่ละจังหวัดยังคงมีผู้มีอิทธิพล (บ้านใหญ่) ซึ่งมีอิทธิพลต่อข้าราชการ นักการเมือง หัวหน้าคะแนน และประชาชนในพื้นที่

การเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นประชาชนให้ความสนใจนโยบายของพรรคการเมืองมากขึ้น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงมีแนวโน้มเป็นการเลือกตั้งในเชิงนโยบาย โดยที่ผ่านมาสื่อมวลชนส่วนใหญ่เสนอข่าวการเลือกตั้งแบบม้าแข่ง คือ การนำเสนอในเชิงการแข่งขันว่าผู้ใดมีแนวโน้มจะได้รับการเลือกตั้ง พรรคการเมืองใดได้คะแนนมากกว่า ซึ่งการเสนอข่าวลักษณะดังกล่าวมิได้มีส่วนช่วยในการตัดสินใจของประชาชน ดังนั้น สื่อมวลชนจึงควรเสนอข่าว

^๓ โครงการสร้างคนดี มองการณ์ไกลไทยรุ่งเรือง โดยมูลนิธิหมอมสม พรังพวงแก้ว ร่วมกับองค์กรภาคีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลและตามรอยพระบาทเพื่ออนาคตแผ่นดิน

ในเชิงนโยบายว่าพรรคการเมืองแต่ละพรรคเสนอนโยบายเรื่องใดบ้าง และควรจัดเวทีให้พรรคการเมืองนำเสนอนโยบายเพื่อประกอบการตัดสินใจของประชาชน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะเกิด เป็นครั้งแรกที่กฎหมายกำหนดให้มีการหาเสียงด้วยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งมีหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเมืองควรมีกลไกในการทำงานร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสื่อออนไลน์ เพื่อให้รู้เท่าทันการนำสื่อออนไลน์มาใช้ในการเลือกตั้ง และควรมีทีมงานที่จะติดตามข่าวการเลือกตั้งและสร้างความเข้าใจกับประชาชนในข่าวที่เป็นเท็จ นอกจากนี้ ควรมีการประชุมสื่อต่าง ๆ เพื่อชี้แจงข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขอความร่วมมือให้ช่วยรณรงค์เพื่อให้การเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นต่อไปมีความสุจริตเที่ยงธรรม

๔.๓.๖ ประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๔.๓.๖.๑ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.^๔

๔.๓.๖.๑ (๑) จุดมุ่งหมายของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. คือ ต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีคุณภาพมีความสุจริต โดยได้มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาทิ

๑) ต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ที่สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่รู้จักพื้นที่ รู้จักประชาชนในพื้นที่ และทราบสภาพปัญหาเป็นอย่างดี

๒) การกำหนดให้พรรคการเมืองมีกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขั้นต้นโดยสมาชิกพรรคการเมือง (Primary Vote) เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในพื้นที่ตามที่ต้องการ

๓) ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองช่วยกลั่นกรองประวัติความเป็นมาของบุคคลนั้น และเพื่อให้มีการแข่งขันภายในพรรค

๔.๓.๖.๑ (๒) การดำเนินการให้การเลือกตั้งมีความสุจริตเที่ยงธรรม อาทิ

๑) การกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายของผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละคน และของพรรคการเมืองที่จะใช้จ่ายในการเลือกตั้ง โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหารือกับหัวหน้าพรรคการเมืองเพื่อกำหนดจำนวนเงินดังกล่าว

๒) ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อเป็นหลักประกันว่าพรรคการเมืองต้องรับผิดชอบเมื่อผู้สมัครไปหาเสียงหรือดำเนินการให้ได้มาซึ่งคะแนนเลือกตั้งโดยไม่สุจริตหรือไม่โปร่งใส

^๔ ช่วงเวลาที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เป็นช่วงที่อยู่ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ยังไม่มีผลใช้บังคับ

๓) พรรคการเมืองต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยไม่เน้นเพียงเรื่องนโยบายของพรรค

๔) สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากขึ้นและง่ายขึ้น เช่น การกำหนดให้มีกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขั้นต้นโดยสมาชิกพรรคการเมือง (Primary Vote) การขยายระยะเวลาในการลงคะแนน การแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการกระทำผิด การตรวจสอบการหาเสียงของผู้สมัคร การตรวจสอบประวัติทางการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ได้รับเลือกตั้ง โดยผู้เลือกตั้งมีสิทธิที่จะตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ การใช้จ่ายเงิน การหาเสียง หรือการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

๔.๓.๖.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

๔.๓.๖.๒ (๑) พรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เชื่อมโยงอำนาจของประชาชนโดยการเลือกตั้งตัวแทนไปเป็นฝ่ายบริหาร ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างพรรคการเมือง ให้เป็นพรรคการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง ต้องสร้างความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมืองโดยสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นในพรรคการเมืองด้วยการให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง และมีบทบาทสำคัญในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งขั้นต้นทั้งแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อ หากกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งภายในพรรคการเมืองเป็นไปด้วยความสุจริตเที่ยงธรรมแล้ว จะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้ประชาธิปไตยของประเทศไทยเดินหน้าต่อไปได้

๔.๓.๖.๒ (๒) กลไกการป้องกันการทุจริตการเลือกตั้งและการซื้อสิทธิ์ขายเสียง^๔

๑) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลมิให้สมาชิกพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๒) เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลมิให้สมาชิกพรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองกระทำการในลักษณะที่อาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

๓) นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกาศใช้บังคับจนถึงวันเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดได้รับบริจาคทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่ารวมกันแล้วไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทต่อวัน โดยผู้บริจาคประสงค์จะบริจาคให้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นหรือเพื่อใช้ในการเลือกตั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับ

^๔ เอกสารประกอบการให้ข้อมูลของพลเอก สมเจตน์ บุญถนอม ต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการด้านระบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง วันพุธที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมคณะกรรมการธิการ หมายเลข ๑๐๑ ชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ๒

๔.๓.๖.๒ (๓) กลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการเลือกตั้ง

๑) พรรคการเมืองต้องให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และการคัดเลือกสมาชิกหรือบุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเพื่อแต่งตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๒) อย่างน้อยในแต่ละปีพรรคการเมืองต้องมีกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น ส่งเสริมให้สมาชิกและประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ร่วมกับประชาชนในการหาแนวทางการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและการดำเนินงานขององค์กรอิสระอย่างเป็นเหตุเป็นผล และส่งเสริมให้สมาชิกและประชาชนมีความสามัคคีปรองดอง รู้จักยอมรับ ในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่าง และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธี เป็นต้น

๓) พรรคการเมืองต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

๔) พรรคการเมืองซึ่งประสงค์จะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ต้องมีสมาชิกพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น

๕) การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อ เพื่อส่งให้สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด โดยให้คำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง

จากการข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างยังมีปัจจัยที่อาจส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม ดังนี้

๑. การแบ่งเขตเลือกตั้ง

การแบ่งเขตเลือกตั้งไม่มีความสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ แต่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการลดทอนฐานเสียงของผู้สมัครบางคนได้ การแบ่งเขตเลือกตั้งจึงควรมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเป็นไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์

๒. บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่เป็นปัจจุบันและข้อมูลมีความซ้ำซ้อน

๓. หน่วยเลือกตั้ง

การจัดคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีผู้มีอิทธิพล และในหน่วยเลือกตั้งควรมีองค์กรกลางที่ทำหน้าที่สังเกตการณ์และตรวจสอบการเลือกตั้ง โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความเสี่ยงในการทุจริตการเลือกตั้ง

๔. ประชาชน^๖

๔.๑ ประชาชนขาดจิตสำนึกและความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

^๖ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๔.๒ ประชาชนยึดติดกับระบบอุปถัมภ์ภายในท้องถิ่น จึงขาดการตัดสินใจอย่างอิสระ ทำให้ยากต่อการซื้อสิทธิขายเสียง

๔.๓ ประชาชนส่วนหนึ่งมีพฤติกรรมนิยม หรือทัศนคติในเรื่องการรับเงินที่ได้จากการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าเป็นเรื่องปกติ

๔.๔ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความเชื่อถือและศรัทธาต่อผู้นำชุมชน จึงถูกชักนำได้ง่าย และความต้องการช่วยเหลือพวกพ้องหรือการเอื้อประโยชน์แก่ตน หากผู้สมัครที่ตนช่วยเหลือได้รับเลือกตั้ง ต้องมีการตอบแทนบุญคุณ รวมทั้งมีความเกรงกลัวอิทธิพลและการข่มขู่

๕. ผู้จัดการเลือกตั้ง^๗

๕.๑ การบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เคร่งครัดและไม่เป็นธรรม

๕.๒ การดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งซึ่งเกี่ยวข้องกับนักการเมือง พรรคการเมืองเป็นเรื่องสำคัญ ต้องใช้ความระมัดระวัง ความรอบคอบ ต้องใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงาน ผู้ปฏิบัติงานด้านนี้มีความเสี่ยงภัยสูงเพราะเป็นเรื่องการต่อสู้กับผู้มีอำนาจและอิทธิพล

๕.๓ ความไม่เป็นกลางของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้ง

๖. ข้าราชการ^๘

๖.๑ การใช้อำนาจรัฐแทรกแซงกระบวนการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง

๖.๒ ข้าราชการไม่วางตัวเป็นกลางทางการเมือง เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจมากสามารถให้คุณให้โทษกับข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ใช้บังคับกฎหมายเกรงกลัวอิทธิพลไม่สามารถใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพได้ และในบางกรณีมีการปฏิบัติงานที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้สมัครแอบแฝง

๗. นักการเมืองและพรรคการเมือง^๙

๗.๑ การหาเสียงทางอ้อมไว้ล่วงหน้าก่อน หรือการหาเสียงในขณะที่ดำรงตำแหน่งหรือก่อนเข้าสมัครรับเลือกตั้งโดยผ่านมูลนิธิ โรงเรียน วัด และการพาชุมชนไปทัศนศึกษาดูงาน

๗.๒ การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่เพื่อหวังผลประโยชน์ในการเลือกตั้ง นอกกรอบของกฎหมายที่กำหนด เช่น การช่วยเหลือฝากบุตรหลานเข้าโรงเรียน หรือการประกันตัวผู้ต้องหา เป็นต้น

๗.๓ การสร้างเครือข่ายทางการเมืองของผู้สมัครซึ่งมีอิทธิพลในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านลงคะแนนเลือกตั้งให้ผู้สมัครมากกว่าค่านิ่งถึงงาน

๗.๔ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องการอำนาจเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจตนหรือพวกพ้อง ต้องการเอาชนะคู่แข่งให้ได้ทุกวิถีทาง

^๗ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

^๘ เรื่องเดียวกัน

^๙ เรื่องเดียวกัน

๘. เทคโนโลยี^{๑๐}

การพัฒนาเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การเงิน การสื่อสาร เป็นต้น ทำให้เกิดนวัตกรรมที่ช่วยให้ผู้คนเข้าถึงและใช้งานได้สะดวก เช่น เฟซบุ๊ก เพื่อใช้ในการติดตาม รับรู้ข่าวสาร การใช้แอปพลิเคชันประเภท e-wallet หรือ e-payment เพื่อชำระเงินแทนเงินสด เป็นต้น

จากเดิมผู้สมัครประสานกับตัวแทนหรือห้วคณะนกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งผ่านโทรศัพท์มือถือ อาจจะเปลี่ยนเป็นส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชันไลน์ หรือเมสเซนเจอร์ หรือการโฆษณาหาเสียงใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่งเผยแพร่ทางสังคมออนไลน์ หากประชาชนขาดการไตร่ตรองจะทำให้การรับรู้ข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง หรือการซื้อขายเสียงในรูปแบบโอนเงินผ่านอินเทอร์เน็ตแบงก์กิ้ง การชำระเงินในรูปแบบที่ไม่ต้องใช้เงินสด เป็นต้น ทำให้การควบคุมการหาเสียง หรือป้องกันการทุจริตการเลือกตั้ง หรือการสืบสวนสอบสวนเป็นไปได้ยากลำบากมากขึ้น

๙. ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนมีฐานะยากจนและมีภาระหนี้สิน

๑๐. สังคมไทยเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์จึงเอื้อต่อการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

^{๑๐} ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

หน้าว่าง

บทที่ ๕ บทสรุป

๕.๑ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรม

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรมมีดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ ความไม่เป็นกลางของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้ง การบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เคร่งครัดและไม่เป็นธรรม

๕.๑.๒ การใช้อำนาจรัฐแทรกแซงกระบวนการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง ข้าราชการวางตัวไม่เป็นกลางทางการเมือง เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจมาก สามารถให้คุณให้โทษกับข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ใช้บังคับกฎหมายเกรงกลัวอิทธิพลไม่สามารถใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพได้ และในบางกรณีมีการปฏิบัติงานที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้สมัครแอบแฝง

๕.๑.๓ การใช้เงินซื้อเสียงจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยประชาชนมีความเชื่อถือและศรัทธาต่อผู้นำชุมชน และยึดติดกับระบบอุปถัมภ์ภายในท้องถิ่น จึงทำให้ขาดการตัดสินใจอย่างอิสระและถูกชี้นำ ทำให้การซื้อสิทธิ์ขายเสียงเกิดได้ง่าย และความต้องการช่วยเหลือพวกพ้องหรือการเอื้อประโยชน์แก่ตน หากผู้สมัครที่ตนช่วยเหลือได้รับเลือกตั้ง ต้องมีการตอบแทนบุญคุณรวมทั้งประชาชนมีความเกรงกลัวอิทธิพลและการถูกข่มขู่

๕.๑.๔ การใช้อำนาจบารมีของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

๕.๑.๕ การใช้ระบบหัวคะแนน ซึ่งรวมถึงกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการช่วยหาเสียงและจ่ายเงินซื้อเสียงให้กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

๕.๑.๖ การหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง

๕.๑.๗ กระแสสังคมที่ชี้นำไปในทางที่เอื้อต่อการกระทำที่ส่งผลทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตเที่ยงธรรม

๕.๑.๘ บทบาทของสื่อมวลชนที่ไม่คำนึงถึงมาตรฐานและจริยธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชน

๕.๒ กลยุทธ์และมาตรการเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม

เพื่อป้องกันและแก้ไขมิให้ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่อทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตและเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งครั้งต่อไป กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาได้เสนอแนะกลยุทธ์และมาตรการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๕.๒.๑ กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้าง

กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้าง หมายถึง กลยุทธ์และมาตรการที่ถูกนำไปบรรจุไว้เป็นเนื้อหาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ ฉบับแล้ว ซึ่งได้แก่

๑. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐
๒. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐
๓. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

พ.ศ. ๒๕๖๑

กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้างตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีดังต่อไปนี้

๑) การปรับปรุงหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้มีหน้าที่และอำนาจเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๒) การยกเลิก “คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด” ซึ่งที่ผ่านมาถูกใช้เป็นช่องทางให้นักการเมืองเข้ามาแทรกแซงการทำหน้าที่และการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้โดยง่าย

๓) การกำหนดให้มี “ผู้ตรวจการเลือกตั้ง” ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่นอกพื้นที่การเลือกตั้งให้ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง รวมทั้งตรวจสอบการกระทำต่าง ๆ ที่อาจผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง และรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป*

* พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๒๘ วรรคแรก ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภาแต่ละครั้ง ให้คณะกรรมการจัดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งขึ้น เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละจังหวัด ในระหว่างเวลาที่มีการดำเนินการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการเลือกตั้ง และการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำใดที่จะเป็นเหตุทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แล้วรายงานให้คณะกรรมการหรือกรรมการทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ให้ผู้ตรวจการเลือกตั้งมีอำนาจแจ้งเตือนให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องได้ ถ้าไม่มีการดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องให้รายงานให้คณะกรรมการหรือกรรมการทราบโดยเร็ว ในการนี้ ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีหน้าที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจการเลือกตั้งด้วย

๔) มีมาตรการการคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินคดีการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งมีสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น^๒

๕) มีมาตรการการให้รางวัลแก่ผู้ชี้เบาะแสดังกล่าวการกระทำความผิดอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง^๓

๖) กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องสืบสวนและไต่สวนเพื่อสรุปสำนวนคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อนำคดียื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมอย่างไม่ล่าช้า^๔

๗) กำหนดให้ศาลยุติธรรมต้องพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างไม่ล่าช้า^๕

^๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๔๕ ให้คณะกรรมการกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานมิให้เกิดอันตรายแก่พยานรวมตลอดทั้งมาตรการรักษาความลับให้แก่ผู้เป็นพยาน ในมาตรการดังกล่าวจะกำหนดให้มีการจ่ายค่าที่อยู่หรือค่าเดินทางหรือค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นด้วยก็ได้

การคุ้มครองพยานตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสดังกล่าว และให้กระทำได้เมื่อได้รับคำร้องขอจากบุคคลดังกล่าว

^๓ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๔๗ เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการมีอำนาจจัดตั้งงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย รวมตลอดทั้งให้รางวัลแก่ผู้ชี้เบาะแสดังกล่าวการกระทำความผิดอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการมีอำนาจจัดสรรค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีได้เป็นเจ้าของหน้าที่ของสำนักงานโดยไม่ต้องระบุชื่อผู้รับเงิน แต่คณะกรรมการต้องมีหนังสือรับรองค่าใช้จ่ายดังกล่าว การใช้จ่ายเงินตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

ในกรณีจำเป็นคณะกรรมการจะจัดสรรเงินจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองหรือจากเงินรายได้ของสำนักงานมาเพื่อใช้จ่ายตามมาตรานี้ตามที่เห็นสมควรก็ได้

^๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๔๑ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าทางใดไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่ามีการกระทำความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้

^๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๑๓๓ เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้วปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม แต่ไม่ได้ความชัดชัดว่าเป็นการกระทำของผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณา ในกรณีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับเขตเลือกตั้งนั้น และให้สมาชิกสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย และให้คณะกรรมการดำเนินการให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยเร็ว และให้นำความในมาตรา ๑๓๘ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้โดยดียวโดยอนุโลม

๘) กำหนดให้ศาลยุติธรรม เมื่อพิพากษาความผิดทางอาญาของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว สามารถกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้กระทำความผิดพร้อมไปได้เลย ในกรณีที่การกระทำความผิดนั้นทำให้มีค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งใหม่^๖

๙) มีกลไกและกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขั้นต้น (Primary Vote) โดยสมาชิกพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นพรรคการเมืองของประชาชน ที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างแท้จริง ไม่ใช่พรรคการเมืองที่อาศัยประชาชน เป็นผู้ลงคะแนนเสียงให้เท่านั้น^๗

^๖ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๑๓๙ ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดและเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ ให้ศาลฎีกาสั่งให้ผู้ขึ้นรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งที่เป็นเหตุให้ศาลฎีกามีคำสั่งเช่นว่านั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลฎีกาพิจารณาหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการเสนอต่อศาล

^๗ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๕๐ การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสมัครเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและประกาศให้สมาชิกทราบเป็นการทั่วไป

(๒) เมื่อพ้นกำหนดเวลารับสมัครตาม (๑) ให้คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้ง แล้วส่งรายชื่อผู้สมัครให้สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น

(๓) เมื่อสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดได้รับรายชื่อผู้สมัครจากคณะกรรมการสรรหาแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดจัดการประชุมสมาชิกเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครตามรายชื่อที่คณะกรรมการส่งมา

(๔) การประชุมสาขาพรรคการเมืองต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนหรือการประชุมตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าห้าสิบคนโดยในการลงคะแนนให้สมาชิกมีสิทธิลงคะแนนเลือกได้หนึ่งคน

(๕) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งรายชื่อผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนของแต่ละเขตเลือกตั้งให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยพิจารณาจากผู้มีคะแนนสูงสุดของแต่ละเขตเลือกตั้ง หากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบให้แสดงเหตุผลและให้พิจารณาผู้สมัครซึ่งได้คะแนนในลำดับถัดไปเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในกรณีที่คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบกับรายชื่อที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการสรรหาประชุมร่วมกัน หากที่ประชุมร่วมกันมีมติเห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครผู้ใด ให้เสนอรายชื่อผู้นั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ถ้าที่ประชุมร่วมกันมีมติไม่เห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการสรรหาแจ้งเหตุผลให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง หรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้นทราบ และให้ดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) จนกว่าจะได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

มาตรา ๕๑ การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้

๑๐) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งอำนวยความสะดวกในการหาเสียงเลือกตั้งแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม^๔

๑๑) การหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองต้องไม่ขัดหรือแย้งกับแนวทางที่กำหนดเป็นนโยบายของพรรคการเมือง^๕

(๑) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการเสนอรายชื่อบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีหนังสือแจ้งไปยังคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง ตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด และประกาศให้สมาชิกทราบเป็นการทั่วไป

(๒) เมื่อพ้นกำหนดเวลาเสนอรายชื่อตาม (๑) ให้คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบคุณสมบัติและจัดทำบัญชีรายชื่อไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบลายชื่อ โดยคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง แล้วส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวไปยังสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด

(๓) ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด จัดการประชุมเพื่อให้สมาชิกลงคะแนนเลือกบุคคลในบัญชีรายชื่อตาม (๒) โดยให้สมาชิกลงคะแนนเลือกได้คนละไม่เกินสิบห้ารายชื่อ เมื่อลงคะแนนเสร็จสิ้นแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดประกาศผลการนับคะแนนของสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดนั้นแล้วรายงานไปยังคณะกรรมการสรรหาโดยเร็ว

(๔) ให้คณะกรรมการสรรหาจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยเรียงลำดับตามผลรวมของคะแนนที่ได้รับจากสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดตาม (๓) ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งลำดับที่หนึ่งและให้เรียงลำดับรายชื่อตามผลคะแนนดังกล่าวในลำดับถัดไปจนครบจำนวน ในกรณีที่คะแนนของบุคคลตามบัญชีรายชื่อเท่ากันให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการสรรหาในการจัดเรียงลำดับ

(๕) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (๔) ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบให้ดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) จนกว่าจะได้บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

^๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๑ การหาเสียงเลือกตั้งด้วยวิธีการอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๙ มาตรา ๗๐ มาตรา ๘๑ และมาตรา ๘๓ คณะกรรมการจะกำหนดให้ต้องทำตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้ โดยคำนึงถึงความเท่าเทียม เสมอภาค และความเที่ยงธรรมของผู้สมัครและพรรคการเมือง

^๕ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้ในการประกาศโฆษณาให้คำนึงถึงความเห็นของสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด นโยบายใดที่ต้องใช้จ่ายเงิน การประกาศโฆษณานโยบายนั้นอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

(๑) วงเงินที่ต้องใช้ และที่มาของเงินที่จะใช้ในการดำเนินการ

(๒) ความคุ้มค่าและประโยชน์ในการดำเนินนโยบาย

(๓) ผลกระทบและความเสี่ยงในการดำเนินนโยบาย

ในกรณีพรรคการเมืองไม่ได้จัดทำรายการตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินการให้ครบถ้วนถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนด

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๔ การหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครและพรรคการเมือง ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับแนวทางที่กำหนดเป็นนโยบายของพรรคการเมืองตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

๑๒) คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง มีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลมิให้สมาชิกพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย^{๑๐}

๑๓) ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่า รวมกันเกินหนึ่งหมื่นบาทต่อวัน โดยผู้บริจาคประสงค์จะบริจาคให้เพื่อประโยชน์ในการดำเนิน กิจกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือของพรรคการเมืองเพื่อใช้ในการเลือกตั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับ^{๑๑}

๕.๒.๒ กลยุทธ์และมาตรการอื่น ๆ

กลยุทธ์และมาตรการอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง นอกเหนือจาก กลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้างเพื่อให้การเลือกตั้งมีความสุจริตเที่ยงธรรมแล้ว กลุ่มตัวอย่าง ยังได้เสนอแนะกลยุทธ์และมาตรการอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกหลายประการ เพื่อช่วยเสริมให้ การดำเนินการตามกลยุทธ์และมาตรการเชิงโครงสร้างมีผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้นดังต่อไปนี้

๑) คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องบังคับใช้ กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างตรงไปตรงมาและเข้มงวด

๒) คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องปฏิบัติ หน้าที่อย่างเข้มข้นลงไปถึงระดับพื้นที่ โดยร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ตำรวจ ส่วนราชการอื่น ๆ และภาคประชาชน

๓) คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องให้ความรู้กับประชาชนถึงระดับรากหญ้าอย่างต่อเนื่อง โดยรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึง โทษและความเสียหายจากการซื้อสิทธิขายเสียง

^{๑๐} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๒๒ คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมและ กำกับดูแลมิให้สมาชิกกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งคณะกรรมการ

เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีหน้าที่ควบคุมและกำกับดูแลมิให้สมาชิก หรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองกระทำการในลักษณะที่อาจทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริต หรือเที่ยงธรรมไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรืออาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใดซึ่งสมัครเข้ารับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

^{๑๑} พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๖๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๖๕ และมาตรา ๖๗ นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกาศใช้บังคับแล้วจนถึงวันเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดได้รับบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีมูลค่ารวมกันแล้วเกินหนึ่งหมื่นบาทต่อวัน โดยผู้บริจาคประสงค์จะบริจาคให้เพื่อประโยชน์ใน การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นหรือของพรรคการเมืองหรือเพื่อใช้ในการเลือกตั้ง ต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับบริจาคตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

๔) รัฐควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีองค์กรภาคประชาสังคมในลักษณะเช่นเดียวกับองค์กรกลางการเลือกตั้งในอดีต เพื่อทำหน้าที่เป็นเครือข่ายตรวจสอบการเลือกตั้งร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๕) คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องสร้างแนวร่วมกับภาคประชาสังคม เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้เบาะแส การกระทำอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

๖) รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนสื่อมวลชนให้มีบทบาทที่จะทำให้การเลือกตั้งเกิดความสุจริตเที่ยงธรรม

กล่าวโดยสรุป บทความนี้ได้นำเสนอสาระสำคัญซึ่งตอบวัตถุประสงค์การศึกษาครบถ้วนทั้ง ๒ ประการคือ ๑) การศึกษาแนวคิด (Concepts) เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมและรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้งให้มีความสุจริตเที่ยงธรรม และ ๒) เสนอแนะแนวทางการจัดการและการควบคุมการเลือกตั้งที่สุจริตเที่ยงธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

หน้าว่าง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กนก วงษ์ตระหง่าน. พรรคการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๖.
- นันทนา นันทวโรภาส. ชนะการเลือกตั้งด้วยพลังการตลาด. กรุงเทพฯ: ตะวันออก. กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.
- บุญร่วม เทียมจันทร์ ศรีัญญา เทียมจันทร์. คดีเลือกตั้งโมฆะ. กรุงเทพฯ: มาลาพลัสวัน. ประมวล รุจนเสรี. อำนาจเงิน + อำนาจรัฐ. นนทบุรี: พรรคประชาชาติ. ๒๕๕๐.
- พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. ระบบการทุจริตเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำราสถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก). ๒๕๓๗.
- เวียงรัฐ เนติโพธิ์. ทียบัตรกับบุญคุณ การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์. ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๘.
- สกุล สื่อทรงธรรม. ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง: บทสังเขปจากหนังสือคู่มือของ International IDEA. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๔.
- สมชาติ เจศรีชัย. การเมือง-การเลือกตั้งไทยและประเทศในอาเซียน. กรุงเทพฯ: พี.เพรส. ๒๕๕๙.
- _____. ผลการเสวนา หัวข้อ “การเรียนรู้ เพื่อสร้างพลเมือง ในวิถีประชาธิปไตย”
เมื่อวันพุธที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐
- _____. ข้อมูลสวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
- _____. ข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (ข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๗)

เอกสารอื่น ๆ

- ปิยะพงษ์ นันต์ชนะ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๖.
- สิทธิกร ขวัญดี. วิทยานิพนธ์การกระจายอำนาจกับระบบอุปถัมภ์: การศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๒.
- ศุทธิกานต์ มีจั่น. พฤติกรรมการเลือกตั้งและทัศนคติเกี่ยวกับการซื้อเสียงของเขตจังหวัดภาคอีสาน: กรณีตัวอย่างจังหวัดมหาสารคาม. วารสารสถาบันพระปกเกล้า ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖.
- สันติ สิงหาสันติ. พรรคเพื่อไทยกับไพโรมารีโหวต: ที่มาและเหตุผล. Assumption University Law Journal: ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๗.
- <<https://home.kku.ac.th/chuarel2/whitelection.pdf>> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

<<https://www.isranews.org>> สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๐

<<http://mediamonitor.in.th/archives/271>> สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๐

<<https://th.wikipedia.org>> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๐

<<https://lonesomebabe.wordpress.com>> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๐

<<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=โรคร้อยเอ็ด>> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

<[http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พลังธรรม\(พ.ศ._2531\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พลังธรรม(พ.ศ._2531))> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๑

ตุลาคม ๒๕๖๐

ภาคผนวก

หน้าว่าง

ภาพกลุ่มตัวอย่างที่ได้ดำเนินการสัมภาษณ์เจาะลึก

๑. หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและเครือข่ายที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง

นายศิริชัย วิริยพงศ์ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครราชสีมา
และนายเกรียงไกร พานดอกไม้ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่

๒. พรรคการเมือง

พรรคภูมิใจไทยและพรรคชาติไทยพัฒนา

พรรคชาติพัฒนา

พรรคประชาธิปัตย์

พรรคพลังชล

พรรคเพื่อไทย

พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยไทย

๓. กลุ่มการเมือง

กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้าน
เผด็จการแห่งชาติ (นปช.)

กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการ
เปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตย
ที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
(กปปส.)

กลุ่มพลังธรรมใหม่

นายสามารถ มะลูลีม
อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พรรคประชาธิปัตย์

พลตรี กลชัย สุวรรณบูรณ์
สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติและอดีตสมาชิกวุฒิสภา

๔. ภาคประชาสังคมและนักวิชาการ

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

สหพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย

๕. สื่อสารมวลชน

นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี
ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

นายอภิชาติ ทองอยู่ เลขาธิการ فورัม ๒๑
และคอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์

นายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์
ผู้อำนวยการสถาบันอิศรา

นายวริทย์ ศรีอนันต์รักษา
รองบรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

๖. ประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

พลเอก สมเจตน์ บุญถนอม ประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.

นายวิทยา ผิว่อง ประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.
